פר' **האזינו-שובה** תשפ"ז לפ"ק | גליון א'תסח, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ה' אמר אלי בני אתה

בכפר נידח ישב לו עני מרוד ובעמל ויגיע כפו כלכל את ביתו בלחם צר ומים לחץ, ומאין הפרוטה מצויה בכיסו לשכור מלמד דרדקי לבנו, למד בעצמו עם בנו והדריכו בתורה ובמוסר, וכך הקדיש מזמנו כל יום שעות קצובות שלמד עם בנו, ובשעת שלמד עם בנו התנהג עמו כמלמד וכאיש זר ולא חשך ממנו שבט מוסר ושבט לשונו וייסרו על אי ידיעתו בתורה ועל כל חולשה והתרשלות שמצא בו בא עמו במשפט, ואחרי שעברו שעות אלו נתרכך והתנהג כרחם אב על בנים והעניק לו כל מה שרצה וכל מה שנצטרך בחום ובלבביות כאב לבן, וכל אימת שהיה מייסר את בנו בזמן הלימוד צעק לו הבן: אבי אתה, אנא רחם עלי, והוא לעומתו ענה לו: עתה איני אביך אלא רבך ומלמד שלך ואין שום משוא פנים אצלי.

אמנם אותו הבן ילד פקח היה, ויום אחד אחר שאביו יסרו קשות, ואחרי ככלות הכל כשעברו שעות הלימוד התנהג עמו בחן ובחסד, אמר הבן לאביו: אבי אבי אנא בבקשה ממך אמור נא להמלמד שלי שיתנהג עמי בסבלנות ואל ילך עמי ביד קשה כל כך.

והנמשל מובן מאליו, כידוע מפי ספרים הקדושים שבימים הנעלים והנשגבים שאנו נמצאים בתוכם נקראים ימי רצון, כי עתה נתעורר רצון העליון ב"ה אל בניו, ונעשה לכלל ישראל בבחינת אב, והקב"ה מתחנן אלינו: **בני אתה!** שאל ממנו ואתנה, ועתה הוא הזמן שהוא אב ואפשר לבקש ולפעול אצלו שבכל השנה כשהוא בבחינת מלך ובא אלינו במשפט שאל ימצה עומק הדין.

והנה כי כן הוא הסיבה אשר הזהירנו כל ספרי מוסר שבזמנים אלו יש להיזהר במשנת יתר לא לעבור על נדנוד חטא קל, וצריך להתחזק ביתר שאת ויתר עוז בתורה ועבודה ותשובה ותיקון המעשים, כמו שהמשילו אחד מבעלי המוסר: כאדם ההולך בדרך וחבירו בא לקראתו ומנענע לו בראשו בתור פריסת שלום, והוא לעומתו אינו עונה לו מאומה, עדיין אינו הוכחה גמורה שהוא שונא אותו מתמול שלשום, משא"כ אם חבירו בא לקראתו ומושיט לו ידו בפריסת שלום, והוא אינו משיב לו מאומה, הוא סימן והוכחה ברורה שהוא כאויב לו ואינו רוצה להתיידד עמו.

וחושבנא דדין כחושבנא דידך, שבימים אלו עשרת ימי תשובה מי שאינו מוסיף בתורה ואינו מתקן מעשיו הוא כמכריז מלחמה כלפי שמיא רח"ל, כי בימים אלו הקב"ה מושיט ידו לקראתינו ביד ימינו הפשוטה לקבל שבים, וא"כ התביעה הוא גדולה פי כמה מכל ימות השנה, והדברים הודרים כל חדרי בטן.

ועל כן נקווה שהשי"ת יערה עלינו רוח טהרה ממרום, ויזרוק עלינו מים טהורים לטהרינו מכל טומאותינו ומכל סיג ופגם, ועי"ז נתברך בגמר חתימה טובה, בשנת שפע ברכה והצלחה, ושנת גאולה וישועה בביאת גואל צדק בב"א.

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
ובשופר גדול יתקע ..... ב
דבש תקרים - לקיטת תקרים ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
שבח"י דקבלן ..... ו
פינת יקרת ..... ז
לוח הילולא ..... ח
דבר בעתו ..... ט
נועם שבתי ..... י
פשוטו של מקרא ..... יא
דברי תורה קודש ..... יב

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

כשמתפלל על גשמיות צריך לחיות באמירה, אבל התפילה על רוחניות יכול לבקש בדיבור קשה

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. נראה, "כי בהיות האדם מבקש על דברי גשמיות, הוא צריך לבקש יותר בדברי רכות ותחנונים, כי שמא אינו ראוי לדבר השפעה מאתו ית'. מה שאין כן כשמבקש על רוחניות, הוא יכול לבקש בדברי קשות, כי אף שאינו ראוי להזכיר מחמת חטאים, מכל מקום על הדבר הזה מבקש בעצמו, שישפיע לו שכל על יראתו ית' להיות עובד אותו, ואז מכופר לו חטאיו. וזה: **'האזינו השמים ואדברה'** על דבר השמים, דהיינו רוחניות, ואז **'ואדברה'** לשון קשה שאוכל לבקש אז אף בדיבורי קשות; **'ותשמע הארץ אמרי פי'** על דבר גשמיות צריך לבקש באמירה [שהיא לשון רכה].

תפארת עזיאל

[להרה"ק רבי עזיאל, תלמיד הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע]

סגולה לתפילה כראוי, לימוד גמרא קודם התפילה

יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי. איתא מהרה"ק מלובלין זי"ע **שאם אדם לומד דף גמרא לשם שמים קודם התפילה מזמר בזה את הקליפות ועושה לו דרך לעלית התפלה, והוא כי המאור שבתורה שבעל פה מעורר לבו לתשובה** והנה, **'לקחי'** הוא התורה כדכתיב: "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו", וזהו: יערף כמטר לקחי" על ידי לימוד התורה קודם התפלה עורפין ומכריתין את ההתנגדות דקדושה, ועי"ז: **"תזל כטל אמרתי"** שהיא התפלה, **כיון שיוכלו להתפלל במחשבות טהורות ותתקבל התפלה באין מונע.**

הרה"ק מהר"ש מבעלזא זללה"ה

ההתנהגות בימי החג הוא ראיה על היראה בימי ר"ה

לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם. "הנה מדרך פשוטי עם אשר בימי הנוראים, ראש השנה ויום הכיפורים, המה מלאים יראת ה' מחמת אימת הדין, אבל בבוא ימי חג הסוכות זמן שמחתינו אז נדמה להם אשר הותר להם הרצועה חלילה, ובפרט בימים אחרונים שעוסקים באכילה ושתיה יותר מדאי, ובאים לידי קטטות ומריבות עי"ז, אמנם זאת הוא לסימן ואות אשר גם יראתם בימי ר"ה לא היה יראה שלימה, כי אם היה יראתם בשלימות גם בימי השמחה לא היו עוזבים את יראתם וכו'.

נמצא מזה אשר הנסיון והבחינה אם קיים מצות שופר בר"ה כראוי ביראה אמיתית הוא אות וסימן הימים האחרונים הבאים עלינו. וזהו: **'לו חכמו ישכילו זאת'** רומז על השופר, שהוא חכמה ואינה מלאכה (שבת קיז) **'יבינו לאחריתם'** היינו **"בימים האחרונים תבינו זאת אם עשיתם כהלכה ביראת ה' בשעת מצות תקיעת שופר".**

אמרי נועם

בתשובת החוטא נכלל התשובה על אמונתו הטהורה שנפגמה בחטאיו ר"ל

בהפטורה: **שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך.** "אא"ז הרב המגיד מקאזניץ זללה"ה פירש ע"פ המבואר ברמב"ם הל' תשובה פ"ב: **'מה הוא התשובה וכו' יתנחם על שעבר עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם'** עיי"ש. וזהו: 'שובה ישראל 'עד' ה' אלקיך' עד הוא לשון עדות, **והיינו שה' אלקיך יעיד עליך שלא תשוב לכסלה.** ואאמו"ר [הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא] זצ"ל אמר: כתיב (דברים ד, לה): **'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו'** ולכן אך אנו בני ישראל יכולים להעיד על אחדותו ית"ש. ולפיכך ע' שבשמע וד' שבאחד אותיות עד המה גדולים, לרמז שאנו מעידים על יחוד שמו ית', לא כן אומה ולשון שאין להם כח זה להעיד בתורת עדות על יחודו ית'.

והנה כשאדם פוגם ח"ו במעשיו, אזי האמונה גם כן נפגמת אצלו, הגם שנדמה בעיניו שיש לו אמונה חזקה באלקי עולם ב"ה, מ"מ כן הוא שע"י עונות נפגמת ר"ל אף האמונה הטהורה ג"כ ואין לו עוד כח זה להעיד על יחודו ית' כמקדם, **לכן צריך לשוב על עונותיו ועל בחי' פגם האמונה עד שיהא לו שוב כח זה להעיד על יחודו ית'.** וזהו: **'שובה ישראל'** שתשוב על עונותיך, **'עד ה' אלקיך'** עד הוא לשון עדות בנ"ל עד שתוכל שוב להעיד על ה' אלקיך על יחודו ואחדותו ית"ש בעולם, **'כי כשלת בעונך'** עי ע"י עונותיך נכשלת ג"כ בהאמונה לכן אתה צריך לתקן זאת".

אמרי אלימלך

כל מקום שיחיה נברא אומר 'אני', האמת הוא ש'אני' הוא, היינו חיות הבוית"ש, כי 'אין אלקים עמדי'

ראו עתה 'כי אני אני הוא', כלומר שאני הוא אני. כי כל האדם ושרף חיות ואופנים, **אי אפשר לומר לשום אחד מהם על עצמו 'אני'.** שלשון 'אני' מורה שיש לי ממשות ועצמיות. ומשמע שיש בו דבר ששייך עליו לומר 'אני', כלומר זה הדבר ממש שאתה רואה הוא 'אני'. ובאמת על מה אומר אני **"כי החיות שיש בו הוא הבורא ב"ה",** וכיון שהחיות שלו הוא מהבוב"ה, תו לא שייך לומר אני, **דכשיבטל החיות הוא כאין, ואין בו כלום, על מה אומר אני,** על דבר שאינו כלום. רק הקב"ה יכול להגיד על עצמו "אני".

קדושת לוי (פר' שמות ד"ה והראתיו)

יום הקדוש בהיכלי צדיקים

לקט יקר של סיפורים מימרות ועובדות מהיכלי צדיקי הדורות זי"ע

סיפר בשבת שובה מעשה מדרך תשובה שנתן הרבי רבי אלימלך זי"ע

הרה"ק הבית אברהם זי"ע היה מספר בשבת שובה את הסיפור מהרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, איך שפעם אחת בא אליו יהודי בעל תשובה שהיה עוסק בסיגופים רבים ובתעניות, ואמר לו הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע שישוב לביתו ויאכל ויישן כראוי כדי שיחזור לכוחותיו, ואח"כ ישוב אליו, כשחזר אליו התחיל לצייר לו את כל העולמות העליונים שיש מלאכים ושרפים, ומעליהם גבוה בלי גבול עד אין סוף, ואיזה אור גורם יהודי בכל העולמות האלה כשעושה מצוה, ומאידך גיסא כשעובר עבירה איזה חשכות גורם בכל עולמות, ובשביל תאוה בהמית פחותה שרצה למלא תאותו גרם חשכות כזאת וכו', עד שבסוף אמר לו בני אמור 'אשמנו', ומרוב מרירות נפל היהודי בחלשות, והחיו אותו והשיבו רוחו אליו, ואמר לו הרבי רבי אלימלך ששוב יתנהג כמה ימים כמקודם, ואחר כך כשבא אליו התחיל שוב לצייר לו גודל הפגם שנהיה ע"י החטא, ואח"כ אמר לו שיאמר 'בגדנו', ואמר בגדנו ושוב התעלף, ובאופן כזה אמר עמו את כל הוידוי כו'.

(זכות אבות עמ' סד)

כל הפמליא של מעלה באים לשמוע את סדר הכפרות של יהודי פשוט

פעם אחת בערב יום הכיפורים אמר הרב הקדוש הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע לתלמידיו, אם רצונכם לדעת איך עושים כפרות בערב יום הכיפורים, תלכו אל החייט אשר גר בקצה העיר. וילכו התלמידים בעלות השחר, ויעמדו אצל חלון ביתו של החייט, וראו שהחייט ובניו התפללו בפשטות כמו כל החייטים, אחרי התפילה לבשו כולם בגדי שבת, והדליקו נרות, וערכו שלחן עם כל מעדנים, ושבו אל השלחן בשמחה רבה. ויקח מהארון ספר אחד שהיה כתוב בו כל העבירות שעשה במשך השנה מיום כיפורים שעבר עד יום כיפורים הבא, והתחיל כך: רבונו של עולם, היום הגיע הזמן לעשות בינינו חשבון על כל העבירות שעשינו, כי זמן כפרה הוא לכל ישראל, והתחיל לחשוב ולמנות כל העבירות שעשה במשך השנה שכולם היו נרשמים בספר הזכרון הזה. ואחר שגמר חשבון העבירות, הוציא מהארון ספר גדול יותר מהראשון, ואמר: רבונו של עולם, מקודם חשבתי העבירות שאני עשיתי, ועכשיו אמנה כל הצער והיסורים, צרות ועגמת נפש וחלאים רעים והפסד ממון אשר עברו במשך כל השנה. וכשגמר החשבון אמר כך: רבונו של עולם, אם נחשוב באמת על פי יושר, אתה חייב לי יותר ממה שהנני חייב לך, אך לא ארצה לבא עמך בחשבון המדוקדק, כי הלא ערב יום הכיפורים היום, ומוכרח כל אחד להתפיים עם חבירו, ולכן הננו מוחלים לך, וגם אתה תמחול לנו על כל העבירות שעשינו נגדך. וימזוג כוס יין שרף, וברך 'שהכל', ואמר בקול רם: 'לחיים' רבונו של עולם, הננו מוחלים זה לזה, כל מה שחטאנו איש לרעהו, וכל העבירות שלנו בטלות ומבוטלות כמו שלא היו כלל בעולם. התלמידים הקדושים חזרו, ויספרו להרב הקדוש את כל מה שראו ושמעו, ויאמרו כי דברי החייט הם בעיניהם דברים קשים, והוצפה יתירה כלפי שמיא. ויען הרב הקדוש ויאמר: דעו לכם, כי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, עם כל הפמליא של מעלה, באים לשמוע דברי החייט הנאמרים בפשטות גדולה, ומדברי אמת שלו נעשה רצון וחדוה ושמחה גדולה בכל העולמות.

(ספורי נפלאות מגדולי ישראל, ד')

משעה שהקערות של כסף התחילו לקשקש נתפרדו הקליפות

פעם אחת רצו אנשי ק"ק מעזיבוז לבטל המנהג שיושבין עם הקערות בערב יוה"כ, שמבלבלין הכונה, ושמע הבעל שם טוב ולא הניח לבטל, וסיפר להם מעשה, שבשנה אחת קודם יוה"כ נתקשרו הקליפות יחד לבל יניחו תפילות ישראל לעלות למעלה, וכיון שהתחילו לקשקש בקערות ערב יוה"כ שמשמיע קול בהשלכת המעות, מאותו קול נתפרדו הקליפות כולם.

(פאר לישרים, אות קיז, דף יז, ב)

היו צדיקים זי"ע שנהגו לספר בעריו"כ בהת עוררות רב המעשה דחייט מהמדרש

וז"ל המדרש שם: אמר ר' תנחומא עובדא הוה ברומי בערובת צומא רבה (מעשה שהיה ברומי בערב יום כיפור), והוה תמן חד חייט (שהיה שם חייט אחד), ואזל דיזדבן ליה חד נון (והלך לקנות דג אחד למעודת היום), אשתכח הוא וטליא דאיפרכום קיימין עילויה (וכיון שנשאר להמוכר רק דג אחד, ובא שם עבד משר

אחד משרי רומי לקנותו לסעודת השר), הוה הדין מסיק ליה בטימי והדין מסיק ליה בטימי (וכל אחד העלה מחירו כדי שיתרצה המוכר למכרו לו), עד דמטיא לי"ב דנרין ונסבא ההוא חייטא (עד שהגיע מחירו לכדי שנים עשר דינרים, וזכה בו החייט היהודי), בענתא דאריסטון (בעת הסעודה בבית השר) אמר איפרכם לטלייה למה לא איתית לי נון (שאל השר מעבדו למה לא הבאת לו דגים לסעודה כבקשתו), אמר ליה: מרי מה לכפור מינך אזלית ולא הוה תמן אלא חד נון ואישתכחית אנא וחד יהודאי קיימין עילויה והוה הוא מסיק ליה בטימי ואנא מסיק לה בטימי עד דמטא לשנים עשר דנרין מה הוות בעא דנייתא לך נון בתרי עשר דנרין אתמהא, (סיפר העבד לאדונו כל מעשה הדג, ושאל להשר וכי מה רצית שאשלם עבור דג אחד י"ב דינרין שהוא סכום רב למאד, אתמהא) וכו', שלח בתריה ואתא לגביה (שלח השר להביא לפניו את אותו החייט), אמר ליה מה חמית חייט יהודאי דאבלת נון בתרי עשר דנרין (ושאל לו השר להחייט: וכי מה ראית חייט פשוט לשלם עבור דג אחד הון רב כזה), א"ל, מרי, אית לן חד יום דכל חובין דאנן עבדין כל יומי שתא הוא מכפר עלינן, (ענה לו החייט, אדוני, יש לנו יום אחד שהקב"ה מוחל לנו כל עוונותינו), וכד הוא אתא לית אנן צריכין ליקורי יתיה (ובשבא יום הקדוש האם אין לנו לכבדו בכל מיני כבוד), אמר כיון שהבאת ראיה לדבריך הרי אתה פטור, מה פרע לו הקדוש ב"ה הלך וקרע אותה (את הדג), וזימן לו בתוכה מרגליות טובה והיה מתפרנס הימנה כל ימיו.

(מדרש רבה, בראשית יא)

מעשה נורא שהיו מספרים בעריו"כ מנשמה שבאה מעולם העליון להחזיר בתשובה

אצל הצדיקים הק' לבית סלאנים זצ"ל היה נוסח לספר בערב יום כיפור מעשה מחייט שכל השנה היה נוסע לעבוד במרחקים והיה איש מגושם, פעם שכבר נגמר לו הזמן והרוויה סכום הגון בסך ג' מאות רובל שהיה בכיסו ורצה לנסוע הביתה, ראה בדרכו גוי שגורר משפחה יהודית אחת שהיו אסורים בחבלים וקשורים לעגלה, והיה שם בעל ואשה וילדים רכים, וגרר אותם לעיר שיש שם יהודים רחמנים כי הם היו חייבים עבור הארענדא, ורצה הגוי שיהיהודים ישלמו לפדותם ואז ישחרר אותם, אמר לו החייט: הלא יש לי בכיסי ג' מאות רובל, אז אתן לך ותשחרר אותם, והגוי אמר לו שאסור לו לעשות זאת, כי היהודי חייב הרבה יותר, אז אמר החייט להגוי אם תגרור אותם העירה ימותו בדרך ולא יהיה לך שום דבר, קח לכל הפחות ג' מאות ולא רצה, בסוף הסכים ושיחרר אותם, והחייט שמח בזה מאד ונתן להגוי עד הפרוטה האחרונה.

והנה כשנפטר היהודי שנפדה ע"י החייט, והלך לעולמו, אמר בעולם העליון שרוצה לעשות טובה להחייט הזה, כי הלא אמרו המקיים נפש אחת מישראל וכו', והטובה האמיתית היא שיעשה אותו לבעל תשובה, כי היה איש גס ומגושם וכו' כשהגיע ערב יום הקדוש בבוקר עמד הנפטר על ידו ואמר לו קח סידור ותתפלל, ולא כמו כל השנה שהיה רגיל לעמוד על יד הדלת ולדבר ולדלג חצי התפלה, צעק אליו החייט מה זה העסק שלך אז ביקש ממנו עוד הפעם קח סידור ותתפלל הלא היום ערב יוכ"פ, אז אמר עוד הפעם "עם האט זעך אנגעטשעפעט אין מיר א מענטש און לאזט מיר נישט אטעמען", וכולם צחקו ממנו הלא אין כאן שום איש, הוא ראה והם לא ראו, והתחיל לפחד כי הבין שלא פשוט הדבר, ולקח סידור וכל פעם שרצה לדלג עמד האיש על ידו ולמד אותו כל דיבור להתפלל בכוונה וכו', וכולם צחקו ממנו, אבל הוא עמד בפחד גדול והתפלל כך כל התפלה. כשהלך הביתה ורצה לקרוע את החלה ולאכול כדרכו, ראה את האיש ההוא עומד בביתו ואמר לו תטול את הידים ותגיד ברכה כמו שצריך, ואז לקח סכין וחתך ואמר המוציא וכך גם לימד אותו לאכול כל הסעודה ואיך לברך ברכת המזון, וכן בסעודה המפסקת, ואותו דבר בליל כל נדרי שוב למד אותו האיש להתפלל, וכן בכל יום הכיפורים עמד על ידו ולמד אותו הכל. למחרת בא אליו שוב, ואמר לו דע שאני בר מינן ובאתי מעולם העליון, כי עשית לי טובה והצלת אותי ומשפחתי, ולכן אני רוצה לעשות לך טובה אמיתית והמשיך לבוא אליו במשך שנה שלמה ולמד אתו עד שנעשה בעל תשובה גמור, וזה הסיפור היו רגילים לספר בעיו"כ.

(יהי אור, עמ' תכא)

הרה"ק מרוזין צעק 'אוי וויי מיין זייגעריל' וכל העם נתעוררו בבכיה רבה

הרה"ק מרוזין זי"ע היה מספר בליל כל נדרי סיפור זה, פעם היה מלך גדול, והיה לו זייגער טוב מאוד ואמר שהתנהגות מכל המדינה יודע מהזייגער, והתחיל לפרט גודל מעלת הזייגעריל בכל פרטיה, השפינדי"ל שלו הי' יקר כך וכך, והעגולה הראשונה כך וכך, וכו' וכו', והי' יקר אצלו מכל יקר, פעם אחת הי' נצרך המלך לנסוע לאיזה מקום, ולכן מסר את ה'זייגעריל' להמשנה למלך, והזהירו להזהר מאד כי הזייגעריל הזה יקר בכל מלכותי, וכאשר הלך פעם אחת המשנה למלך החוצה נפל הזייגעריל לארץ ונשבר, וכששב המלך מדרכו וראה כן התחיל לצעוק "אוי וויי מיין זייגעריל !, אוי וויי מיין זייגעריל !", בקול נשבר, והמשיך הרה"ק מרוזין את התיבות "אוי וויי" איזה פעמים, וכל העולם בשמעם סיפור המעשה הזאת כולם נתעוררו בבכי' גדולה ונשבר לבם בקרבם, ואף אנשים פשוטים שלא ירדו לסוף

דעתו ברמזי המעשה הזאת הרומזת בקודש לפגמי החטאים כמובן, גם הם כולם כאחד נתעוררו בבכיה רבה מהשפעת דיבוריו הקדושים ומקול אנחתו 'אוי וויי מיין זייגערייל', ונחרטו על עוונותם בחרטה על העבר וקבלה אלהבא.

(יהי אור אות שפט, זכות אבות עמ' ע"א)

איך היה נראה אצל הגויים בערוב יום שמצוה בו להרבות באבילה

בערב יום הכיפורים היה דרכו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לעורר זכות ורחמים על ישראל בזה הלשון, רבונו של עולם הנה נתת לנו יום העשור לתענית ולכפרה, ונתת יום התשיעי לאכילה ולשתיה ולשמוח, והנה ראה נא כי לעת הערב כל עמך ישראל כולם כאחד הם נמצאים בבית הכנסת ולא נפקד מהם איש, אין אחד מהם שיכור נרדם מיינו, ואין אחד מהם שוכב בביתו מחמת רוב מאכלו כולם עומדים יחפים וכו' באימה ויראה לפניך, האם יש עוד אומה אחרת שתוכל לדמות לזה, הלא אצלם אחרי יום שהיתה להם למצוה לאכול ולשתות בוודאי היו כולם מתגלגלים בראש כל חוצות, וכמה מהם היו מוכים ופצועים מרוב שכרות, ובדרך זה, וראה נא בחוש כי מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וכה הרבה ללמוד זכות על ישראל.

(עשר אורות מערכת ג, אות יז)

משל ומליצה על חטא שחטאנו לפניך בווידוי פה

ברצותו לעורר את העם לעבודת הווידוי כראוי ביום הקדוש, פתח פעם אחת הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה במשל למה הדבר דומה, לכפרי אחד שהגיע העירה ועל כל מנהגי העיר הביט בהשתוממות כדברים שלא הורגל בהם, והנה עד שהוא הולך ומסובב בשווקים וברחובות פגש באדם העובר ברחבי העיר ומכה בתוף גדול, תמה הכפרי על הדבר ושאל על כך, ענו לו שפרצה שריפה בעיר ולכן מכים בתוף בכל העיר להודיע על כך. מצא הדבר חן בעיני הכפרי. וכאשר ביום מן הימים פרצה שריפה בכפר שאיימה להתפשט על סביבותיה, ראה הכפרי את השריפה ופניו מלאו צהלה, הנה יוכל פעם להראות לכל את החכמה שלמד בעת היותו בעיר, הוא לקח תוף גדול ובסובבו בכל הכפר היכה עליו עד שהקול נשמע למרחוק, הדבר מובן מאליו שעל ידי קשקוש התוף לא כבתה האש אלא עוד התפשטה מאד עד שכל הכפר היה למאכלת אש. נעלב מאד הכפרי על שהמצאה לא הצליחה ובהתמרמרות נכנס לעיר לשאול את סיבת הכשלון, הסבירו לו אנשי העיר ההכאה בתוף היא רק סימן לאנשים שיביאו מים לכבות השריפה. בהכאה בלבד אי אפשר לכבות שריפה. כך היא הזעקתם של אלה האומרים ווידוי ומכים על לבם באמירת על חטא, ועינידם יבשות מדמעות ולבם בל עמהם להתחרט באמת ולקבל ע"ע לשוב בתשובה שלימה.

(פניני המועדים)

רחמנא ליבא בעי, גדול כחה של תפילה בלב נשבר

מעשה בחסיד גדול אחד שנסע אל הבעש"ט זלה"ה להיות אצלו ביום כיפור. והנה בערב יום כיפור, מחמת שלא נזדמן להם תבן ומספוא בשביל הסוסים, ולא אכלו הסוסים כל יום האתמול וכל הלילה, על כן הוצרכו (כנראה הוא עם הבע"ג שלו) בבוקר לעמוד חוץ לעיר ביער, לרעות את הסוסים, ונחו עצמם מעט לישון. וכיון שהיו עייפים ורצוצים מטירחא דאורחא נפלו בשינה עמוקה, וכשעמדו ראו שהיום יפנה והשמש יבא ויפנה, והיה עדיין רחוק פרסה מהעיר, והוצרך החסיד להיות ביום כיפור שם ביער בשדה, כי לא היה יכול לילך שם אפילו ברגליו, והיה בצער גדול מאוד, והתפלל בלב נשבר ונדכה רבה כל תפילות יום הקדוש כשהוא יחיד על פני השדה בבכיה רבה. ואח"כ במוצאי יום כיפור נסע החסיד לעיר, וקבלו הבעש"ט זלה"ה בסבר פנים יפות מאוד ובשמחה רבה, והיה מדבר תנחומין על לבו, ואמר לו שתפלתו הועילה להעלות כל התפלות של עם שבשדות.

(כתר שם טוב ח"ב, ח' ע"ד)

גודל ההודאה המתחייבת על מחילת יוה"ק

פעם אחת ברצותו לתאר כמה יש לו לאדם לשמוח ולהודות ולהלל להש"י בכל לב ונפש על גודל המתנה של מחילת העוונות וטהרת יום הקדוש שנתן לנו ברחמיו בכל שנה ושנה, אמר הגה"ק ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל, שיוכל אדם לשער בנפשו ומה אם היה לו רק יום אחד בשבעים שנה, יום מיוחד אשר בו מכפרים על כל עוונותיו, כמה מאושר היה אז באותה שעה, ועכשיו שהקב"ה מלך מוחל וסולח לעוונותינו ולעוונות עמו בית ישראל ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה, מי גרע, הלא אדרבה איפכא מסתברא, ועל אחת כמה וכמה חיוב על אדם לשמוח ולהודות בהודאה רבה ועצומה על זאת.

(הגר"י מסאלאנט)

'סלחן ומחלן' שדרכו ומנהגו של הקב"ה בתמידות לסלוח ולמחול

כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון וכו'. הרה"ק מרוזין זי"ע נסע פעם לעיר 'אדעסס' בעצת הרופא כדי

לרחוץ במי הים, והנה בהיותו שם נודע לו שבעיר מתגורר נכד לאחד מגאוני ארץ הק' מהמופרסמים מדור הקודם זצ"ל ושם הנכד היה מאיר, ומעשיו דאז לא היה לתפארת אבותיו כי יצא לתרבות רעה רח"ל, וציווה הרה"ק מרוזין שיקראו לו את מאיר הנ"ל, וכשבא לפניו ביקש ממנו שיסע עמו לרוזין וכל מחסורו עליו, מאיר נתרצה לבקשתו וברוזין היה מאוכלי שלחנו, והחזירו בתשובה שלימה. פעם ראה הרה"ק שמאיר עצוב מאד ומסתובב בפנים זועפים, שאלו הרה"ק: מאיר בני, למה נפלו פניך, ענה לו מאיר: רבי, במה אתחזק, בשעה שכ"כ הרביתי לפשוע נגדו ית', ואפילו כעת שחזרתי כבר בתשובה בכל זאת נכשלתי פעם ופעמיים ומי יודע אם יקובל עוד תשובתי, ואיך לא אדאג.

אמר לו הרה"ק: מאיר, אומרים עליך שאתה עילוי ולמדן, לכן אשיב לך כדרך הלומדים, אנו משבחים את ד' בזה שאנו מתארים אותו בשם "סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון", ויש להבין למה לא נאמר בלשון המורגל והמקובל "כי אתה סולח לישראל ומוחל לשבטי ישורון", אלא הדבר יובן עפ"י מאמרם ז"ל (ב"מ לג, א) "רובין ולא רבצן". ומסביר שם רש"י ז"ל, דדוקא אם הרביצה הוא דרך מקרה שרובין תחת משאו בפעם הזאת, שפיר חל עליו החיוב של עזוב תעזוב, אבל רבצן הרגיל בכך, פטור מלעזור לו. הרי מבואר בזה, שהוספת אות "ן" מורה על ענין של הויה תמידית, וזה שאנו מהללים לומר: "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון" כלומר, אף לאדם זה שדרכו בכך להיות חוטא ושב הרבה פעמים, אעפי"כ השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו הרי הוא 'סלחן ומחלן' כי הוא רגיל בכך להיות סולח ומוחל.

(נר ישראל)

"אם עוונינו ענו בנו" אפילו כשחטאנו עדיין אנו בניו של הקב"ה

פעם בליל יוהכ"פ אמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע למקורביו שיביאו לפניו 'דעם בראדער שניידער' (החייט מבראד). החסידים לפי פקודת רבם חיפשוהו בכל הביהכנ"ס והביאוהו לפניו, מיד בבואו פנה אליו מרן זי"ע ושאלו: הגד נא, מה עלה ברעיונך באמרך "אם עוונינו ענו בנו". החייט מרוב תמימות השיב: מדוע לא ידע הרב הרי הפירוש פשוט הוא 'אם עוונינו' כלומר אעפ"י שמלאים אנו עוונות, עם כל זאת 'ענו בנו', אנו בניו של מקום [שפירוש הפשט הוא אם עוונינו ענו בנו אם עוונותינו העידו בנו לקטרג, ואולם החייט שהיה עם הארץ גדול, חשב כי "ענו" בעי"ן פירושו כמו אנו באל"ף]. והרה"ק מבעלזא זי"ע הפליא במאד את הפשט הנאמר עם רוב תמימות וחזר עליו כמה פעמים.

(קונטרס ירח האיתנים יו"ט)

הכנה לתפילת נעילה בבית הכנסת של הקאנטאניסטן

חסיד אחד ממונקאטש היה רגיל לקבל את פני הגה"ק רבי שמואל שמעלקא מסעליש זצ"ל ביום הקדוש, והיה סמוך על שולחנו בעריוה"ק, ובסעודה הראשונה סיפר החסיד הזה מעשה, שברוסלאנד ניתן פעם לקאנטאניסטן רשות להתפלל ביום כיפור, והבעלי תפילה היו ג"כ מבעלי המלחמה, ובעל מלחמה אחד מהקאנטאניסן ניגש לפני העמוד לתפילת נעילה, וקודם שהתחיל את הקדיש שלפני נעילה, הרים קולו ואמר לפני חבריו מה נשאל ומה נבקש מהש"י, אם חיים למה לנו חיים, כאשר אנו נדחים ונהרסים ע"י צא"ר הצורר אותנו ואין אנו יכולים לקיים תורה ומצוות וכו', אם פרנסה נשאל מה' הלא המלך הצאר הוא מפרנסנו ונותן לנו לחם לאכול ובגד ללבוש, אבל אחת נשאל מה' שיתגדל ויתקדש שמיה רבא, ועם זאת התחיל הקדיש של לפני נעילה, ובסעודה המפסקת כאשר נתלהבו פניו הטהורים של הגה"ק הרבי שמעלקא סעלישעער זצ"ל מקדושת היום הממשמש ובא, קרא את החסיד הנ"ל ואמר לו שיספר עוד פעם את המעשה הנ"ל, ואח"כ אמר מעשה זו היא הפלא ופלא, והוטבה מאד בעיניו, וקודם תפילת נעילה סיפר הוא ז"ל בעצמו המעשה הזה באזני הקהל ונעשה התעוררות רב בבהימ"ד והתפללו אז בכל לב ונפש.

(צרור החיים תולדות המחבר אות קנ"ד)

רצה דייקא שיכנס הגוי בביהכ"נ בנעילה

כשחנכו את הביהכ"נ בבעלזא אמרה הרבנית הצדיקת מרת מלכה ע"ה לבעלה הקדוש הרה"ק מהר"ש זי"ל היות שהמנהג הוא שגוי מביא ביוהכ"פ נרות לבית הכנסת לתפילת נעילה, וזה לא כל כך ע"פ דין, (ראה או"ח סי' תרכ"ג בשערי תשובה ובסימן תקי"ד באה"ט סקי"ג) אולי יותר טוב שיתקנו מלכתחילה נרות גדולים יותר שידלקו עד אחרי תפילת נעילה, ולא יזדקקו לגוי, השיב לה הרה"ק מהר"ש זי"ל: לא, לא, אנחנו רוצים שבזמן כזה יכנס גוי לבית הכנסת כדי שהשי"ת יראה ההבדל בינינו.

(מה טובו אוהליך יעקב)

קול תרועת החליל של ילד חסר דעה ר"ל, שהעלתה כל התפילות ביום הקדוש

כפרי אחד היה רגיל להתפלל בימים הנוראים בבית מדרשו של הבעש"ט זי"ע, היה לו ילד אטום לב ושוטה שלא היה בכח כלל לתפוס אפילו צורת האותיות, כל שכן לומר שום דבר שבקדושה, לא היה אביו מביאו לעיר מחמת שלא ידע כלום, כיון שנעשה בר מצוה נטלו אביו עמו על יום

הכיפורים כדי לשמרו שלא יאכל ביום צום קדוש מחמת חסרון ידיעה. לילד היה חליל קטן שהיה מחלל בו תמיד בשעה שהיה הזושב בשדה ורועה את הצאן, ונטל את החליל ונתנו בבגדו ואביו לא ידע, והיה הילד יושב כל יום הכיפורים בבית המדרש ולא התפלל מפני שלא היה יודע כלום, בשעת תפילת מוסף אמר לאביו אני רוצה לחלל בחלילי, נבהל אביו מאד וגער בו, נתאפק הילד על כורחו, בשעת תפילת מנחה חזר ואמר אבא הרשנו לחלל בחלילי, גער בו אביו בנזיפה והזהירו שלא יעיז לעשות כן, וליטלו ממנו לא היה יכול מחמת איסור מוקצה.

אחר תפילת מנחה חזר הנער ואמר לאביו הרשני נא לחלל, כיון שראה אביו של תינוק שהוא מבקש מאוד לחלל אמר לו היכן החליל, הראה לו על כים בגדו, נטל אביו של תינוק את הכים בגדו והחזיק בידו את הכים עם החליל כדי שלא יוציאנו הנער ויחלל בו, עמד להתפלל תפילת נעילה כשידו מחזקת בכים ובחליל, באמצע התפילה שימט הנער בחזקה את החליל מתוך הכים ומיד אביו, ונתן קול גדול בחליל עד שתמהו כל השומעים. כיון ששמע הבעש"ט הק' זי"ע את קול החצוצרה קיצר את תפילתו מכפי הרגלו, אחר התפילה אמר, תינוק זה בקול חלילו העלה כל התפילות והקל מעלי, שתינוק שוטה זה אינו יודע כלום ופטור מכל המצוות באמת, רק מאחר שביום הקדוש הזה ראה ושמע תפילת ישראל נתלקח בו ניצוץ קדשו כמו אש ממש, ואש תשוקתו בערה בו כל פעם יותר ויותר עד כלות נפשו ממש, ובחוזק תשוקתו חילל בחלילו באמתות נקודת לבו בלא שום פניה, רק לשמו יתברך לבדו, והבל פיו הנקי נתקבל מאוד לפניו יתברך ועל ידי זה העלה כל התפילות.

(ספורי נפלאות)

מעשה מתמימות תפילתו של תינוק שנשבה לבין הגויים, שקרעה שערי שמים

פעם אחת בימים נוראים סיפר הרה"ק בעל בני יששכר מדינוב זי"ע מעשה, אשר פעם אחת בא הבעל שם טוב הק זי"ע לבית המדרש לתפלת 'כל נדרי', והיה נראה עליו חרדת הדין ביתר שאת, ואחרי אמירת 'כל נדרי' הניח לפוש כשעה חדא, וראו כי רוח חדשה בא בקרבו, וברוב שמחה זימר בחדוה כל התפילה. אחר יום הכיפורים שאלוהו אנשי בריתו על האמור, וסיפר להם כי בעיר אחת היה ארענדאר, שהאדון שלו אהבו מאד, וכאשר זה הארענדאר ואשתו הלכו לעולמם, נשארו אחריהם ילד קטן ורך, חמל עליו האדון (הערל הנזכר לעיל) ולקח הילד לבית וגידלו על ברכיו והשתעשע עמו, ולא ידע הילד מדת יהודית מאומה.

פעם אחת כשגדל קצת סיפר לו האדון, כי אבותיו היו יהודים, ושהוא חמל עליו וגדלו לבן וכל הונו ורכושו שלו המה, והראה לו מה שנשאר איזה מטלטלין מעזבון אבותיו השוים מחיר קטן, ובתוכם היו איזה חומשים וגם סידור 'קרבן מנחה' אשר אם הילד התפללה תמיד מתוכו. והנה אז היה המנהג, שבני הכפרים הקדימו את עצמם לבא העירה בימי הסליחות. ויהי היום בימי הרצון הנזכר, ראה הילד כי בני הכפרים היהודים נוסעים בעגלת צב, ושאל אותם להיכן תסעו, וסיפרו לו, כי בא ימים הנוראים, ובראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון, ומה נורא היום הזה, על כן המה נוסעים לעיר גדולה לה' להתפלל בקיבוץ רב, כי הן אל תפילת רבים לא ימאס.

והנה מרגע ההוא החל רוח השם לפעמו להילד כי הלא ידע כי יהודי הוא, ובלילה ראה אבותיו בחלומו ועוררוהו לחזור לאמונתו, כי יהודי הוא, כן היה ליל אחר ליל בכל עשרת ימי תשובה, שראה בחלום כמו בהקיץ, ויספר לאדונו, וענה לו "חלומות שוא ידברו" אבל אביו ואמו רצו לחנוך אותו באם לא ישוב לטוב. בתוך כך הגיע ערב יום הכיפורים, וראה הילד שוב עגלות מלאות יהודים להעיר, ושאל על ככה, והשיבו לו: כי זהו היום שקוינו 'יום סליחה ומחילה' וכו', ואז התמרמר מאד הילד, ולקח מהבית והעליה הקרבן מנחה סידור הנזכר, ונם אל אחת הערים עיר גדול, ובא בבית הכנסת בעת 'כל נדרי' וראה כל העם מעוטפים בלבנים, ומחזורים בידם ומתפללים ובוכים.

התחיל הילד גם כן בקול זעקה ומרה, ולהתפלל לא יכול, והיה רעש גדול בשמים, לכן התעצב הבעל שם טוב והשתתף בצערו של האי ינוקא שיקובל תשובתו שלא יחזור בדעתו לשוב לסורו חס ושלום, ובתוך כן התיישב הילד ואמר לעצמו רבונו של עולם "איך וויים נישט וואם צו דאוועגען, און וואם צו זאגן, דא האמטו רבונו של עולם דעם גאנצען סידור", ופתח הסידור והניחו על השטענדער, וזרק את עצמו בראשו על הסידור, ובכה ועשה תשובה, ותפלה עשתה רושם ונתקבלה, ואז שמח הבעל שם טוב מאד, ולכן באמירת חרוז 'ברכו' נתמלא עוז והדוה.

וסיים הרב הקדוש מדינוב: גם אנחנו לא נדע מה נעשה, ואין אנו יודעים עד מה ומה לכוין, לכן הננו לוקחים כל הסידור האר"י 'און מיר געבין עם א מיש אויף', כי יהיה מונח לפנינו בעת התפלה, 'און אין סידור שטייט שוין אלע כוונות' כה היה שפלות רוחו של הקדוש רבינו צבי אלימלך זי"ע אף שידוע כל כחו הגדול בחכמת הקבלה.

(עשר צחצחות מערכת ח' אות כ')

שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוניך, צ"ב למה צריך לנתינת טעם כי כשלת בעוניך גם קשה קושית הגמרא (יומא פ"ו ע"ב) **הא** עון מזיד הוא וקרי ליי מכשול. ונראה עפ"יד ק"ז הישי"מ זללה"ה לפרש אמרם ז"ל (ר"ה נ"ז) **ה' ה' אני הוא קודם שיחטא אני הוא לאחר שיחטא** וכבר תמהו המפרשים דלמה צריך רחמים קודם שיחטא ונראה דכוונו חז"ל לאמרם בקידושין עבר ושנה נעשה לו כהיתר וא"כ מי שלא שינה באוולתו עדיין אינו בחזקת שיחטא, ומקרה הוא שקרה לו והיינו קודם שיחטא ובאמת כבר חטא, ומי שעבר ושנה הוא לאחר שיחטא דלא מיבעי שכבר חטא אלא דגם על העתיד הוא בחזקת שיחטא מ"מ אני ה' לרחם עליו עכדה"ק, והנה איתא בגמ' (ב"מ ל"ג) **שאצל עמי הארץ** זדונות נעשות לשגגות וטעם הדבר הוא משום שאינם מרגישים חומר החטא ואין מרגישין בו כלל, וא"כ כמוי"כ אפי"ל גם אצל השונה בעבירה שמאותו זמן ואילך שעבר ושנה הרי כבר מורגל בה ונעשית לו כהיתר ואינו מרגיש בחטא כלל א"כ גם אצלו הזדונות כשגגות והם אצלו כבחיי כשלון. וז"ש הנביא שובה ישראל עד ה' אלוקיך והטעם כי כשלת בעונך פי' עי"י שנות החטא נעשה המזיד כשוגג, ומעונך שהוא מזיד נעשה מכשול שהוא שוגג. והמשך הפסוק יתבאר דהנה איתא במדרש ששאלו ישראל אם אנו עושים תשובה מי מעיד בנו א"ל הקב"ה לרעה נעשיתי לכם עד וכו' ולטובה איני נעשה לכם עד (בתמיה) הוי שובה ישראל עד ה"א ודריש מלשון עדות ולכאו' מאי שנא מצות תשובה משאר המצות שצריך עדות השיי"ת אמנם אחרי שכבר הרבה בעבירות עד שנעשה להם כהיתר נעשה להם כחזקה לחטוא ואבדו נאמנותם וע"כ בעשותם תשובה צריכים הם לעדות על התשובה וזהו המשך הפסוק שובה ישראל עד ה' אלוקיך שהקב"ה יעיד עלך ונתן טעם למה צריך עדותו של מקום על

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

רביה"ק ממשיך לבנה בכח לימוד המאמר בספה"ק ייטב לב פר' האזינו

בשנת תשל"ד בחודש תמוז, כשהי' הבחורים בהרי העליונים בקעמפ 'מחנה רב טוב', ובתחילת החודש וכל הזמן שהיו יכולים לקדש הלבנה, לא ה' הלבנה נראת לבני אדם כלל, כי ה' הגשם יורד על פני כל הארץ כל היום וכל הלילה, יום אחר יום, ובכל יום ויום היו כמה בחורים שהיו נעורים כל הלילה, שאם יהי' נראית הלבנה יקדשו אותה עם שאר כל הבחורים, אבל עדיין לא נושענו כי לא נראית הלבנה אפילו לרגע אחד. ובחור אחד עשה 'הלכה למעשה', וצלצל לרבינו זצוק"ל שהי' אז בבעל הארבער, והזכיר צרת הבחורים בהקעמפ (כי בעיר היה נראה הלבנה על פני הארץ, ולא היה הגשם כמעט יורד בעיר), כי עדיין לא נראית הלבנה לפניהם כלל, וכבר הוא לילה האחרונה שיכולים עוד לקדשה ואינם יודעים מה לעשות, ומתי יקדשו הלבנה אם לא בלילה הזה.

ואז ציוה רבינו לאחד ממשמשיו להביא לו את ספר הק' ייטב לב, ורבינו הק' פתח בפרשת האזינו אשר שם כתב הייטב לב מעשה כזה, וכתב שם היכן עשה ונראה הלבנה אח"כ, ואז פתח רבינו את פיו קדשו והתחיל ללמוד את כל המאמר שם, וזל"ק שם: **"בשבת יום י"ג בחודש תשרי תרכ"ח שהי' אז גשמים מרובים מקודם יוהכ"פ והלאה ולא קדשנו הלבנה וגם מורא עלה על ראשינו לבל יעצרנו הגשם ממצות סוכה כתיקונו, עניתי ואמרתי דרך תפלה ובקשה שיעזרני ה' לקיים מצוה החובה עלינו כהוגן...**

והנה גם אח"כ באותו הלילה ירדו גשמים וביום נתפזרו העבים ויעשו בני ישראל סוכות, והי' לעת ערב בכניסת ליל יו"ט שוב נתקשרו העבים, וירדו גשמים מרובים בשטף מים ולא קם רוח בנו ואנחנו לא נדע מה נעשה כי אם אל ה' עינינו הי' נשואות **ויעתר לנו ויקשב לקול שעותינו, ואחר שעה פסקו הגשמים ואח"כ נראה הרקיע בטהרתו וקדשנו הלבנה ברבים ביום טוב ליל ט"ו מהמולד בברכה, וסמכנו על הב"ח הביאו המג"א סי' תכ"ו ועל תשו' מוזללה"ה בס' השיב משה שהעלה לסמוך על הכנה"ג ולברך בליל י"ד ע"ש סי' י"ד, וכבר בימי ילדותי עשיתי כך מעשה לפניו לפי דבריו, ואם כך בשאר חדשים כ"ש בחודש תשרי ראשית השנה** שאין לך צער גדול מזה בהעדר מצות קידוש לבנה כראוי שיש לברך וסימנא טבא הוא לכולא שתא, וכל אשר שמע הוראתו של מוזללה"ה עמד ובירך, ואח"כ שוב לא ירדו גשמים כל ימי החג ות"ל (ותהלה לאל) ישבנו בסוכה במנוחה והשקט עד הנה עזרוני ה' ואל יטשנו לנצח תבענה שפתינו תהלה לנורא עלילה. עכל"ק.

ולא עברו חצי שעה, ושוב צלצלו אל רבינו הק' עם הבשורה טובה בפיהם כי כבר נראית הלבנה במלואה, וכל הבחורים יצאו ורקדו בשמחה דקדושה זי"ע.

מבצר תורה ויראה (ח"ג עמ' שכ"ח)

התשובה, לז"א כי כשלת בעונך דמחמת ושנית נעשה לך העון כמכשול שהוא שוגג ושוב אין לך חזקת כשרות ואתה בחזקת שתחטא, ע"כ צריך אתה לעשות תשובה באופן שיעיד עליו יודע תעלומות.

(דברי יואל)

☆

הלהי תגמלו זאת עם נבל ולא חכם, ובתרגום אונקלוס עמא דקבילו אורייתא ולא חכימא, ויל"ד על כפל הלשון עם נבל ולא חכם, וגם לשון התרגום צ"ב, והנ"ל עפ"ד אאמו"ר בעצי חיים עמ"ס גיטין שכתב לבאר דברי הגמ' תלמוד גדול שמביא לידי מעשה ולכי כיון שתלמוד הוא גדול משום שמביא לידי מעשה א"כ משמע דהעיקר היא המעשה והאיך יש לומר דתלמוד גדול כי גדול המסבב יותר מן הסיבה אך ביאור הדבר כי הלימוד בעצמו מצוה וגם עוד שנית יש בה שמביא לידי מעשה ועל כן נחשב הלימוד לשני מצות האחד עצמית של הלימוד והשנית מה שהוא הכנה דרכה לעשות על ידה עוד מצוות כי אם אינו לומד אינו יודע האיך להתנהג ולקיים המצוות עבדהי"ק. ועפי"ז י"ל הלשון עם נבל ולא חכם ומפרש התרגום דקבילו אורייתא ויכולים ללמוד תורה דאית ביה שני מצוות אחד העצמית של הלימוד והשנית הכנה דרכה לכל מצוה והם עם נבל ולא חכם דכיון דאינם לומדים תורה אית להו תרתי לגריעותא שאינם מקיימים בי המצות וזה כפל הלשון עם נבל ולא חכם על שני המצוות דאית בה.

(ברך משה)

☆

שובה ישראל עד הי אלקיך וגו', והנראה בהקדם הגמרא יומא אמר ר"י גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה וכו' ויש להעיר ע"ז איך נאמר עשה דוחה ל"ת והלא אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך וא"כ הכא הרי הקב"ה קעבר על ל"ת בשביל זכות ישראל ששבו בתשובה ויש לתרץ עפ"ד התוס' בחצי שפחה וחצי בן חורין שכופין את רבה לשחררה משום דנהגו בה מנהג הפקר וקשה וכי אומרים לאדם חטא ותירצו דכיון שהיתה מחזרת אחריהם ומשדלתן חשיבי כאונסים ועוד מצוה דרבים שאני ע"ש והי"נ י"ל כיון שהיצר סוכן בנו כל היום ומשתדל ומחזיר אחרי בני אדם חשיבי כאונסים ועוד י"ל משום דהוי מצוה דרבים ובפרט שאפילו יחיד ששב מוחלין לו ולכל העולם כולו בוודאי חשיב מצוה דרבים שאומרים לו חטא בשביל שיזכו חבירך. ובזה נבא לבאר מקראי קודש שובה ישראל עד ה"א והטעם דמהני תשובה משום דאמרינן עשה דוחה ל"ת וקשה כיון דהעשה מקיים השב בתשובה והל"ת עובר השי"ת המקבל התשובה נימא לכאורה וכי אומרים חטא בשביל שיזכה חבירך ועי"ז בא לתרץ כנ"ל כי כשלת בעונך שלא בא אלא ע"י כשלון שנלוי וידוע שרצונינו לעשות רצונו אלא שאור שבעיסה מעכבת ומשוי"ה חשובים כאנסים ועוד אמרו אליו כל תשא עון שלכל בני אדם תשא עון וממילא הוי מצוה דרבים ואז אומרים חטא בשביל שיזכה חבריך וא"ש.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

ותדרוש לשפך דמם – כן אנכי אנחמכם

בסליחות לערב יום כיפור "**ותדרוש לשפך דמם לדעת מה זה ועל מה זה**", אמר פעם רביה"ק זי"ע בעי"כ שהקב"ה ידרוש מלשון דרשה, "**שהקב"ה ידרוש בדרשה על השפך דמים שעבר על הכלל ישראל" לדעת מה זה ועל מה זה.**

תפארת יואל (ח"ג עמ' ע"א)

רגיל הי' רבינו להזכיר מאמר זה בכניסת יום הקדוש

כ"ק הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע היה רגיל להזכיר בסעודת ערב יו"כ מאמר זה, המובא בספר 'דובר שלום (אות ר"ח) וז"ל שם: הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע היה רגיל לומר בכל ערב יום כיפור לפני כל נדרי לפני כל הקהל בקול רם שאגת ארי ובבכיה עצומה, עד שכל הקהל נמסו כדונג וגעו כולם בבכיה, ואפילו לב אבן היה נימוח ונתעורר לתשובה : לפרש מאמרם ז"ל "**שלשה דברים צריך לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה, עשרתם ערבתם הדליקו את הנר**", ואמר ד"**ערב שבת עם חשיכה**" היינו ערב יום כיפור עם חשיכה שאז צריך כל אדם לומר ג' דברים, "**עשרתם**" ר"ל עוד מעט ועברו עשרת ימי התשובה, "**ערבתם**" ר"ל שחלף ערב יום כיפור, "**הדליקו את הנר**" ר"ל שהדליקו את הנרות של יוה"כ ועדיין לא שבנו בתשובה, אוי ואבוי (והתחיל לומר הוידוי) חטאתי עויתי פשעתי... עכ"ל.

זכרונות רמב"ח (עמוד ע"ה)

שפכי כמים לבך נכח פני ה'

בליל יום הקדוש הי' רבינו ער כמעט כל הלילה, ובין השאר עסק ברמב"ם הלכות עבודת יוה"כ. וסיפר לנו אחד מאנ"ש, שפעם בליל יום הקדוש ברצותו להתבונן בעבודתו הקדושה של רבינו בלילה הקדושה הזאת, עשה את עצמו כישן בביהמ"ד הקטן בביתו של רבינו, **ובלילה בשעה שנים וחצי נכנס רבינו ז"ל לביהמ"ד, והתקרב סמוך למקום שהיו מונחים שם הנרות שהדליקו בערב יוהכ"פ, ושפך את שיחו לפני קונו באמירת תהלים בבכיות עצומות.**

תפארת יואל (עמ' מ"ב)

ליקוטי אמרים מהרן רביה"ק בעל הדברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

האזינו השמים. שמיעו מהרה בקול ישראל, ותהיו עדים נאמנים (רש"י). קורין פרשת **האזינו** לפעמים בשבת שקודם יום הכיפורים, להגיד גודל הכיפורים שיעיר תלמידי להכריע לצדק לינצל גם כשגיס וגם כשעבדים, על כן אנו קורים פרשה זו קודם יום הכיפורים, להורות שאפשר בנים למקום, ממה שאמר הכתוב **האזינו השמים**, ולא העיד בנו ה' בשעמו משום כלום אך מעיד על בנו, וזה לך האות כי בניס תאמנו לה' אלהיכם, וברוב רחמיו ירחם עלינו כרחם אב על בניס. (מוהר"י יו"כ תמנ)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. טוב לאדם להתוודות על חטאיו, שאם הוא בעצמו מקדים ומתוודה על עוונותיו, ואינו ממתין עד שיזכיר אותם המקטרג, נחלש על ידי זה כח הקטרוג, ואינו יכול לקטרג עוד עליו, מה שאין כן אם אין האדם מתוודה, אז פורט אותם המקטרג למעלה (זוה"ק פנחס רלג:). וזהו **האזינו השמים**, אם למעלה בשמים שומעין את העוונות מקודם מפי המקטרג, טרם שהאדם עצמו מתוודה עליהם, אז הוא בבחינת **ואדברה**, דיבור לשון קצה, שהשטן מקטרג, אבל **ותשמע הארץ**, שאם למטה בארץ מתוודה האדם מקודם על עוונותיו, אז הוא בבחינת **אמרי פי**, לשון אמירה רכה, שאז נשתם פי המקטרג ואין דין למעלה. (דברי יואל)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. קשוט עצמך תחלה, ואחר כך קשוט אחרים (בבא מציעא קז:). לכאורה לפי זה אין אפשר לאדם להוכיח אחרים, דמי הוא שיכול להיות צדיק בעיניו אשר עשה רק טוב ולא חטא. והעצה לזה הוא, שבכל דבריו שהוא מוכיח את העם, יוכיח גם את עצמו, וה' יודע האמת שמכוון להוכיח גם את עצמו, ועל כן הוא מצפיע בלבותם שישמעו לתוכחותיו. ובאמת זאת אינו נכר לבני אדם, ורק בשמים יודעים כוונתו, והתוכחה גורמת שישנאו אותו, מפני שסוברים שהוא אומר רק להם. ויש עוד גם לזה, שהנה מאבותו ניכרת מעשיו, שירשו הכל שהוא גאה דורש ונאה מקייס, ובזה יווכח לדעת שגם את עצמו הוא מוכיח, ואז אין נעשים לו שונאים בעבור תוכחתו, אלא נשארין לו אוהבים, וגם הם עושים כמעשהו. וזהו **האזינו השמים**, שאם התוכחה הוא רק בבחינת ה' יודע, אז הוא **ואדברה**, דיבור לשון קשות, אבל **ותשמע הארץ אמרי פי**, שאם גם יושבי הארץ יבינו כוונת אמירתי שסובב גם על עצמי, אז יהיה אמירה רכה, שיתקבלו דברי על לב השומעים. (דברי יואל)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. בעיקבתא דמשיחא אין לנו על מי להשען, אלא על אבינו שבשמים (סוטה מט:). לכאורה וכי רק בעיקבתא דמשיחא נריכים להשען על אבינו שבשמים, ועוד, דמשמע דגם מה שיש להשען על אבינו שבשמים הוא חלק מהצרות והשפלות. אלא רמזו שבעיקבתא דמשיחא יהיה ההסתר פנים גדול כל כך, עד שה' יהיה רק בבחינת אלהי השמים, דרק בשמים ממעל יכירו וידעו גדולתו, אבל על הארץ לא יהיה ניכר כבוד ה' כלל, וזהו 'אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים', שאפילו שההסתר הוא גדול כל כך, נריכים לדעת כי כבוד ה' שורה אתנו אף בתוך ההסתר, ועליו נשען. ונראה להכתוב קאי על התפלה שמתפללין לה', וזהו **האזינו השמים**, בשעה שה' אינו ניכר רק בשמים מחמת ההסתר, אז הוא **ואדברה**, בבחינת דבריס קצין כגידין, כי קשה להתפלל לפני ה' כראוי, אבל **ותשמע הארץ**, כשיתגלה כבוד ה' גם בארץ, על ידי ניאת משיח, אז יהיה **אמרי פי** לאמירה רכה, שאז יהיה נמיקל להתפלל לפני ה' כראוי. (דברי יואל)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. חילוק גדול יש בין דברי תוכחה שמדברים לבני אדם, לדיבורים שמדברים לפני ה', דכשמדברים לפני ה' שהוא היודע מחשבות בני האדם, נריכים לומר הדיבורים בכוונה זכה, אבל כשמדברים לבני אדם שאינם מכירים מחשבות, אפי' נאמירה נפה בלבד, ועוד חילוק יש, כדאמרו (שמות רבה כה): ה' יודע מרשם מה שעתיד האדם לומר עוד טרם שמוציא בפיו, וטרם יקראנו ואני אענה; וזהו **האזינו השמים**, כשאומרים דברים לפני ה', נריך שיהיה פיו מקוצר

עם פנימיות לבו, וזה הוא דבר קשה עד מאוד, ולזה כלפי השמים אמר **ומדברה** לשון קשה, ולא אמר דברתי לשון הוה, לכיון דקאי אתפלה שמתפללים לה', הרי ה' יודע גם קודם דברו מה שעתיד לדבר, ומקבל מיד את תפלתו בעוד שהוא בהתחלה. אבל בדברי תוכחה לבני אדם אמר **ותשמע הארץ אמרי פי**, דלגלוס הוי העיקר מה שאומר בפיו, כי אינם יודעים המחשבות, ולכך דייק **אמרי פי**, כי לשון אמירה נאמר גם על מחשבה שבלב, כדכתיב (אסתר ו): ויאמר המן בלבו, ולכן גם אמר לשון הוה, לכיון שאינם יודעים עתידות, אין הדברי תוכחה מתקבלים אצלם, רק כשהשומעים הדיבורים בחזיונם. (דברי יואל)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו (אבות ג). ופירשו (ברטנורא): כל מי שאהוב למטה בילוע שהוא אהוב למעלה, ואם יהיו דבריו לרצון לפני ה', אז יהיו הדברים נכנסים ללבות השומעים, ויעשו פרי למעלה ושורש למטה; וזהו **האזינו השמים ואדברה**, שה' יאזין לדבריו ויהיו לרצון לפניו, ועל ידי זה יהיה **ותשמע הארץ אמרי פי**, שיתקבלו גם בלבות השומעים.

האזינו השמים ואדברה. שישמעו למעלה בשמים את דברי תפלתי, שאני מדבר ומתפלל על דבר זה שיהיה **ותשמע הארץ אמרי פי**, שיתקבלו דברי התוכחה. (דברי יואל)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. יש ג' סוגי אנשים, יש שאפילו בלי שום תוכחה מתייראים לעבור עבירה, מפחדם שיוכיח אותם המוכיח ויתביישו על ידי זה, ועל כן מונעים עצמן מתחלה מלעבור עבירה, אף טרם שהשומעים התוכחה, ויש פחותי ערך שבעת שהמוכיח מוכיח אותם, הם מקבלים התוכחה, ומכאן ולהבא מונעים עצמן, אבל יש עוד פחותי הערך, שאפילו בעת התוכחה אין הדברים נכנסים ללבם כלל (ספרים). והנה **המורמים הק'** כתב: משה דיבר כאן לכלל ישראל, שיש בהם בני עליה המכונים 'שמים', ופשוטי עם המכונים 'ארץ'; וזהו **השמים**, אלו בני עליה, ולהם **ודברה** לשון עתיד, כי דומה להם מעיקרא כאילו כבר שמעו את התוכחה, ומונעים מעבירות גם בשביל התוכחה לבוא, ולהם דברים קשים כגידין, ודומה בעיניהם כאילו כבר שמעוה, אבל **ותשמע הארץ** אלו הפשוטי עם, ובעיניהם התוכחה היא רק בבחינת **אמרי פי**, שאפילו בשעה ששומעים הוא בעיניהם רק אמירה רכה, וגריכים שייעתק דשמיע שיקבלו את הדברים מכאן ולהבא, ועל כן מחוייב להוכיח אפילו הפשוטי עם, אולי יועיל שיזוז מדרכיהם. (דברי יואל)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. כשיש דין למטה אין דין למעלה, וכשאין דין למטה אז יש דין למעלה (דברים רבה ה). ואם רואין שיש דינים למעלה בשמים, גריכים לידע שזהו בשביל שלמטה בארץ אין שומעין התוכחה, רק אמירה לשון רכה, ואין דין למטה, ועל כן יש דין למעלה, אבל אם יש דין למטה, ומוכיחים את העם בבחינת דיבור לשון קשה המורה על דין, אז אין דין למטה. וזה שאמר משה **האזינו השמים ואדברה**, שישמעו למעלה בשמים שאיני מוכיח את ישראל בדברים קשין, ושומעים לתוכחתי, ואם כן יש דין למטה, ועל ידי כן יהיה **ותשמע הארץ אמרי פי**, בבחינת אמירה רכה, שיהיה רחמים ומקדיש. (שבת שובה רמז)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. תשובה מירתה היא בבחינת דיבור קשה, לכיון שבא בתשובה מחמת יראה, לכן הרי הוא דברים קשים כגידין, אבל תשובה מאהבה היא בבחינת אמירה רכה. והנה להגיע לתשובה מאהבה הוא קשה מאוד, דהרי זה תלוי בנקודה פנימית שבלב, והוא כנגד טבע בני אדם להגיע לזה, דאי אפשר להיות אהבה אלא בדבר שהאדם רואהו ויודעו ומכירו, ויש לו התקשרות עמו, וכיון שאי אפשר לכל אנושי להשיג, אי אפשר להגיע לבחינת האהבה כי אם על ידי מתנת אלהים, ולא בדרך הטבע כלל. אולם ענין היראה יתכן גם בדרך הטבע, דמי שיש לו אמונה בה' בהכרח שיהיה לו יראה, ויאמר בלימה ופחד ממטתו לפניו, ומדרכה הוא כנגד השכל הטבעי שלא לירא מה'. אמנם בשעה שהעולם נמצאים, והכל מכוסה ונסתר, ועל הארץ אין רואין את האמת, אזי כבר גריכים לנסיון מן השמים גם להשיג קצת יראת שמים אף שהוא דרך הטבע. וזהו **האזינו השמים ואדברה**, שאפילו הדיבור הקשה, שזהו תשובה מירתה, גם כן זקוקים שיהיה לו סיוע מן השמים, ועל ידי זה יגיע אחר כך **ותשמע הארץ אמרי פי**, לאמירה רכה הרמוז על תשובה מאהבה. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, בגיאור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי

סיפר הרה"ק ר' מרדכי מקאזמיר זי"ע שפע"א בא לפני אביו המגיד הק' מטריסק בחג הסוכות כשהיה יושב לבדו בסוכתו ושמע כי מדבר אל עצמו, והבין שאינו רואה אותו, ויתיצב אחורי הכסא ושמע דבריו הקדושים מלהבות אש בזה"ל: רבונו של עולם, מה אתה מבקש מבניך האם לנצח תשכחם ח"ו הלא אין בכוחם עוד לסבול עול הגלות והצרות והשיעבוד שיש להם, ואם תאמר שאינם מקיימים התוה"ק כראוי, אדרבה הם מקיימים יותר ממה שמחויבים, כי הדין הוא באשה תחת בעלה שפטורה מכיבוד אב דרשות אחרים עליה, וישראל מסורים תחת רשות ועול גליות ואעפ"כ אינם משגיחים על זה ומקיימים מצוותיך ומכבדין אותך, וכי כן מידתך, הלא ידעת כי יש ביכולתנו לצאת ולריב עמך ולבטל גזירתך, כמו שאמרו חז"ל הקב"ה גוזר והצדיק מבטלו, רק אין אנו רוצים לעמוד נגדך כמאמר הזוה"ק "וכי צדיקים עבדי קטגוריא עם קוב"ה" לזאת אתה נוהג כן, לכן אומר לך אם לא תרחם על בניך ח"ו אבוא עמך במשפט לפני פמליא של מעלה, עכדה"ק.

והנה כי כן יסופר שפעם בחול המועד סוכות כשהלכו בני המגיד הק' מטריסק לסעוד סעודתם אצל אביהם הק' וכבואם לפרוזדור של בית המגיד הק' שמעו את קולו הקדוש בהתלהבות עצום ונורא מאוד בזה"ל: רבונו של עולם, למה תגזור אתה גזירות לא טובות ח"ו ונהי' מוכרחים אנו לבטלם, כי הקב"ה גוזר גזירה וצדיק מבטל, שבזה נראה כאילו אנו עושים אצלך שינוי רצון ח"ו, הלא יותר טוב ויפה שאנו נגזור גזירות טובות ואתה תקיימם, הן אמת שחז"ל אמרו "הקב"ה גוזר והצדיק מבטל", הלא כמו כן אמרו ג"כ "הצדיק גוזר והקב"ה מקיים", אם כן קיים גזירותינו הטובות, וכפל את הדברים האלה כמה וכמה פעמים בהתלהבות רשפי אש נורא מאוד, ובניו הק' יראו לגשת אל הקודש לפתוח את דלתות ההיכל הקודש, אך כאשר שמעו כי גמר את דבריו הק' ונח ושקט מרעשי התלהבותו, אזי פתחו את הדלת ונכנסו פנימה, אולם בהכנסם היו מהרהרים בלבם על אביהם המגיד הק' שהוא ח"ו כמטיח דברים כלפי מעלה, אמנם המגיד ברוח קדשו הרגיש מה שיש להם בלבם עליו, ואזי כאשר ישבו לפניו, פתח המגיד את פיו הק' ואמר בזה"ל: בניי היקרים אספר לכם מעשה נפלאה מהרה"ק ר' יצחק מראדוויל ז"ל:

הנה ידוע לכל כי בכל לילה ולילה היה דרכו בקודש להעלות נשמתו להעולמות העליונים במקומות מושבותיהם של כל צדיק וצדיק וכל אחד היה מוסר לו דברים נוראים מהסודות העליונים, והיה דרכו בקודש לספר למקורביו ביום המחרת מה שהיה ראה שמה, פע"א בלילה עשה עליית נשמה, והעלה נשמתו למעלה מאוד כי היה אז עת רצון וניתן לו רשות לחפש בגנזייא דמלכא, והיה הולך בכמה וכמה היכלות קדושים ורמים, ועולה ממדריגה למדריגה מהיכל להיכל עליון ובכל היכל והיכל היו מגלים לו סודות התוה"ק, אח"כ עלה למקום קדוש עליון ביותר ורצה ליכנס להיכל קדוש מאוד נעלה ויהי כאשר אך רצה לפתוח את הדלת יצא בת קול ברעש גדול "חזור לאחוריך" והיה מרתת כל גופו וחלשה דעתי' עד מאוד ורצה ללכת משם אל מקום אחר, אולם תיכף ומיד שמע מחדש קול חיבה: יצחק בני היקר תדע כי בזה ההיכל שוכן אני אביך (הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע) ודע לך בני כי עוד לא ניתן לך רשות ליכנס במקום הזה, מפני החטא שעשית, בשמוע הרה"ק ר' יצחק תיבת חטא נתפעם רוחו בקרבו יען כי לא הרגיש בעצמו שום חטא קל, וביקש מאביו שיספר לו מה שעשה, אמר לו אביו: ספר נא לי כל מעשיך בלילה הזאת, ואז אראה לך עין בעין החטא שלך, השיב לו הרה"ק ר' יצחק: אין לי לספר לך רק דבר אחד שבלילה זו היה אצלי עני אחד ושאל מאתי נדבה גדולה לדבר גדול ונחוץ, ואתה אבי הלא ידעת מך ערכי כי לרש אין כל, רק דבר אחד היה אתי וזאת רציתי ליתן לו אך הוא לא היה חפץ לקבל, כי אמר שבזאת הנתינה לא יהיה לו שום עזר כלל, והייתי מנחמאותו ומפייסו בדברים רצויים, והייתי מדבר על לבו באשר שהקב"ה אוהב את העניים ולכן מייסרם ומוכיחם כמאמה"כ "כי את אשר יאהב ה' יוכיח" ופטרתיו לשלום, ויותר חדשות לא היה אצלי, אמר לו אביו הק': אין אני צריך לשמוע יותר, כי זה הוא הדבר אשר על ידה לא זכית ליכנס בהיכל הזה, ועל דבר זה הנני מוכיחך, כי היה לך להתפלל להשי"ת על העני הזה ולהתווכח עמו שירחם על העני הזה כי באמת במתיבתא דרקיעא אין הפסוק "כי את אשר יאהב ה' יוכיח מתפרש כמו כשאתם מפרשים בעולם התחתון, רק הפי' בעולם העליון כן הוא, כי את אשר יאהב ה' יוכיח היינו מי שאוהב את השי"ת הוא יכול להוכיח את השי"ת על מעשיו למה הוא עושה כך לענות את בני ישראל, הלא טוב יותר לפרנס את העניים להיות להם לחם לאכול ובגד ללבוש, ועל כן בני היקר תזכור מהיום והלאה לבלי לעשות כן להשיב תשובה כזו לעני, רק תתפלל ותתווכח עם השי"ת על זה.

ועפי"ז פי' הרה"ק ר' מרדכי מקאזמיר זי"ע את הפסוקים בריש פרשתן "האזינו השמים ואדברה" דיבור הוא לשון קשה, כי הצדיקים שהמה בבחינת שמים יכולים לדבר לפניו ית"ש דיבורים קשים ולהוכיח את השי"ת כאמור, אבל "ותשמע הארץ אמרי פי" מרמז להמון עם שהם בבחינת הארץ שהם מוכרחים לדבר בדברים רכים ולהתחנן על נפשם מהשי"ת.

אנא ה' עוו פשעו חטאו לפניך עמך בית ישראל

ידוע ומפורסם מהרדיפות אשר רדף קיסר רוסיא להרה"ק מרוזין זי"ע ואשר ישב שם בבית האסורים כ"ג חדשים בערך ואח"כ הוצרך לברוח משם לארץ אוסטריה, והנה בעת שהיה עוד שם היה איש אחד אשר שם נפשו בכפו לא אחת ולא שתיים ופעל ועשה אצל שרי המלוכה דשם, וגם אח"כ בראותו כי כלו כל הקיצין סייעו ממש במסירות נפש עד אשר הובילוהו מעבר לגבול הרשעה ההוא ובא תחת ממשלת מלך חסיד כידוע, והיה כאשר בא קיצו של האיש הנ"ל לילך בדרך כל הארץ צוה לאנשי ביתו אשר תיכף בצאת נפשו ישלחו ציר מיוחד להרה"ק מרוזין זי"ע לסאדיגורא להודיעהו מפטירתו למען יהיה לו לעזר בתפילתו בעולם העליון, ויהי כאשר בא השליח ההוא לפני הרה"ק מרוזין זי"ע והוא ישב אז בביתו וכל בניו הקדושים סביבו, וגם עוד אנשים חשובים היו אצלו אז, ויהי כקרוא הרה"ק את הפתקא ההוא מפטירת האיש הנ"ל התחיל לומר: "הלא זה האיש אשר חטא חטאים גדולים הרבה למרבה" כה דיבר בלשונו כמה פעמים "זה האיש החוטא הגדול החוטא הגדול", ויפן וילך לחדר פנימי ויסגור הדלת בעדו, והנה כל האנשים שעמדו שם המה ראו כן תמהו ויסתכלו זה לזה לאמר, הזה פרי האיש אשר מסר נפשו בעדו כמה וכמה פעמים וזה תגמילו.

אח"כ ניגשו אל בנו הרה"ק מסאדיגורא זי"ע אשר היה ג'כ נוכח שם וישאלוהו פתשגן הדבר, והשיב: בתחילה גם בעיני יפלא על המראה הזאת, אמנם תיכף הבינותי דברי קדוש אבי, והוא כי ידוע מספה"ק שבכללות דברי העולם יש ענין של עש"ן והיינו ע'ולם ש'נה נ'פש, והנה מכל המקומות שבעולם נבחר ארץ ישראל, הנבחר מארץ ישראל הוא ירושלים, הנבחר מירושלים הוא מקום המקדש, והמובחר שבה הוא הוא בית קוה"ק, וכמו כן הנבחר מהשנה הוא שבתות וימים טובים, ומהם גופא יום הקדוש, הנבחר ממין הנפש הוא עם ישראל קרובו, ומהם שבט לוי, ומהם הכהנים, ומהם הכהן גדול, והנה אמרה התוה"ק שכאשר יצטרפו יחד כל המובחרים בשעתא חדא והיינו הכהן גדול ביום הכיפורים בתוככי קוה"ק בשעת עבודתו ואז הוא אומר על השעיר המשתלח "אנא ה' עוו פשעו חטאו לפניך עמך בית ישראל" ומהתימא הוא הכי לא היה יותר טוב שיאמר אז מליצה טובה עבור כלל ישראל ודווקא אז מצא לו לנכון להזכיר עוונותיהם, וכי אין זה פלא. אמנם האמת הוא אשר כל איש ישראל שחטא צריך לעשות תשובה, ויש כאלו שמתחרטים תיכף אחר החטא ומודה ועוזב החטא ומבטיח שלא ישוב לכסלה עוד, ויש שמתעכב עד יום הכיפורים, ויש שמתעכב עד בוא יום פטירתו, אמנם לומר ווידוי הוא לא דבר קל כי וידוי באמת היינו שידע וישים אשם בנפשו כי חטא, וזאת הוא קשה בעיניו של האדם הואיל שמחפש להצטדק כי שוגג היה, זה וזה גורם כי מאוד קשה להאדם להאשים נפשו, ובכן כאשר בנ"י עמדו ביום הקדוש ובמקום קדוש בוודאי כל אחד ואחד התחרט בלב שלם על מעשיו הלא טובים שעשה ומקבל ע"ע בלב שלם לבל יוסיף עוד לעשות כזה, אמנם הווידוי ציוה ה' אשר הכהן הגדול מאחיו יאמר עבורם, שהוא שליח נאמן לשולחיו וחזקה על שליח שעושה שליחותו, והנה כי כן - סיים הרה"ק מסאדיגורא - כעת אשר אבינו אמר שכל מי שנגע פעם במנעול פתח ביתו לא ימות בלא תשובה, ומה גם האיש אשר מסר נפשו עבורו כמה פעמים, בוודאי לא מת בלא תשובה כי התחרט מאוד על מעשיו, ובכן מי הוא אשר יאמר ווידוי עבורו אם לא אבינו.

שובו לכם לאהליכם וגו' (פזמון המבדיל למוצאי יום כיפור)

בשנת תרפ"ו - יום כיפור האחרון לחיי מרן העצי חיים ז"ל, בעת הסעודה במוצאי יום הכיפור כד היתה בדיחא דעתיה, וראה שהציבור שהתאספו ובאו להסתופף בצילו ביום הכיפור ממהרים עצמם לנסוע לביתם, ושאל אותם למה הם ממהרים כל כך לחזור לביתם, נענה אחד ואמר שממהר ללכת לביתו לעשות הסוכה לרגל חג הסוכות הממשמש ובא, ולעומתו השיב אחר שממהר עצמו כדי לקנות אתרוג. נענה ואמר שזהו מרמז הפייטן שובו לכ"ם לאהליכם, דכוונת תיבת לכ"ם מורה על עשיית הסוכה ולקיחת ארבעת המינים, דבמצות סוכה כתיב (דברים טז יג) חג הסוכות תעשה "לך" שבעת ימים וגו', ודרשו חז"ל (סוכה כז:) משלך, ובארבעת המינים כתיב (ויקרא כג מ) ולקחתם "לכם" ביום הראשון פרי עץ הדר ודרשו חז"ל (שם) משלכם, והיינו שובו לכם לאהליכם, שיש למהר לשוב לבית כדי להתעסק במצות עשיית הסוכה ולקיחת ארבעת המינים דכתיב בהו "לכם". (ועי' באו"ח סי' תרכ"ז ס"ה ברמ"א).

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

וסלחת לעוונינו כי רב הוא. שמעתי מאיש חסיד ישיש וותיק ונאמן, ששמע בשם הרה"ק מפארשיסחא מוהרש"ב זצוקללה"ה, שיחה נאה שאמר **בדרך מליצה.** מה שכתוב, וסלחת לעוני כי רב הוא, כי לכאורה לא יועיל תשובה כלל, מצד כיון דנדחה אינו חוזר ונראה. אך רב ס"ל בעלי חיים אינן נדחין, וז"ש **וסלחת לעוני כי רב הוא, דהלכה כרב, ביומא** (פד.) **שבעלי חיים אינן נדחין, ושוב מועיל תשובה להיות חוזר ונראה, עכל"ק.** **(שיח שרפי קודש)**

בתפלת ונתנה תוקף אמרינן מי יחיה ומי ימות. יש לפרש בדרך צחות על פי שמובא שאיש אחד התאונן להרה"ק רבי הלל מקאלאמיי"א זי"ע שאין לו במה לחיות, והשיב על זה, זה פלא בעיני **שאני דואג שאין לי במה למות, דהיינו שאין לי די מצוות ומעשים טובים שעשיתי בחיים חיותי,** וזהו הפי' מי יחיה, לאחד הוא דאגה החיות שלו, ולאחד הוא הדאגה, ומי ימות, שאין לו במה למות, **ועל כן תפילתו שיחננו ה' באורך ימים למען יוכל להרבות תורה וצדקה למען שמו באהבה.** **(חיי צבי)**

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. ובילקוט אי' האזינו השמים לפי שהיו עובדים לשמים ותשמע הארץ לפי שעובדים לארץ, ונל"פ עפי"מ דאי' בגמ' (עבודה זרה ב:) דלעתיד לבוא יטענו האומות ויאמרו ישראל שקבלו את התורה היכן קיימוה וישיבם הקב"ה שמים וארץ יעידו, ויאמרו הם ששמים וארץ נוגעין בעדותן דלולי קבלת התורה לא היו מתקיים שמים וארץ, והקשו התוס' על זה דאדרבה משם מוכח שקיימו ישראל את התורה כיון שהשמים והארץ מתקיימין, ותירצו זה שקיימין שמים וארץ הוא משום הקבלה בלבד, והק' המהרש"א דא"כ הדרא קושיא לדוכתא א"כ אינם נוגעין בעדותן כלל דמשום הקבלה בלבד הם עומדים, אך י"ל עפי"מ דאמרינן בגמ' מכאן מודעה רבה לאורייתא ופרש"י אם ירצה הקב"ה לענשן יטענו אנוסין היינו שכפית עלינו ההר כגיגית, ולפי"ז יש לומר ששפיר שמים וארץ נוגעין בעדותן שיאמרו שקיימו ישראל את התורה דאל"כ ירצה הקב"ה להעניש והם יטענו אנוסים היינו על הקבלה נמצא שלא היה קבלה למפרע כלל ולכן הם נוגעין בעדות, אמנם טענת מודעה הוא רק על מצוות התורה אבל במצוות שבן נח מצווה ליכא טענת מודעה ושם שמים וארץ לא נוגעין בעדותן, וזשה"כ האזינו השמים ואדברה ולכאורה איך לקח שמים וארץ לעדות הלא נוגעין בעדותן הם ע"ז אמר האזינו השמים לפי שהיו עובדין לשמים וע"ז הוא ממצוות שבן נח מצווה עליהם ולכן לא הוי נוגעין כלל כיון דליכא טענת מודעה.

(חסדי יהונתן)

☆

שיחת לא לו בניו מומם. ונראה דהנה רשיז"ל פי' האזינו השמים ותהיו עדים בדבר, ויש לדקדק הלא השי"ת הוא העד הוא הבעל דין הוא הדיין, ולמה לו עדים, וי"ל אשר קושיא זו תירץ ישעי' הנביא באמרו (ישעי' א' ב') שמעי שמים והאזינו ארץ בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי, ונראה עפי"מ שפי' בספר עשרה מאמרות דזה שאמרו שהקב"ה הוא העד הוא הבע"ד והוא הדיין זה רק אם חטא בין אדם לחבירו, משא"כ אם חטא כנגדו ית' שאז הוא פסול להעיד, זאת ועוד טעם איכא כמו שאמרו חז"ל (עבודה זרה ג.) שלעתיד לבוא יאמרו האומות מי מעיד בישראל והקב"ה ישיב להם אני מעיד ויאמרו כלום יש אב שמעיד על בנו, וזה שאמר ישעי' הנביא שמעי שמים והיו עדים, ואם תאמר למה לא אעיד בעצמי, לכן אמר בניי"ם גדלתי ורוממתי, וא"כ מתעוררת הטענה כלום יש אב שמעיד על בנו, ועוד שהם פשעו בי" ואט"כ אני הבעל דין ופסול להעיד, ובזה יל"פ גם בפרשתן אשר משה רבינו תירץ בעצמו קושיא זו למה יעידו השמים והארץ ולא הקב"ה בעצמו, ע"ז אמר "שחת לו" כלומר יען חטאו לו להקב"ה לכן "לא" שאינו יכול להיות עד בדבר, ועוד "בניו מומם" כלומר הלא המום הוא שהם בניו וכלום יש אב שמעיד על בנו, לכך הזמין שמים וארץ לעדים.

(ילקוט הגרשוני)

☆

ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלוקים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא. הנה ידוע מה שפי' רש"י אני ה' "נאמן לשלם שכר" ובעבירה "נאמן להיפרע", ולכאורה הלא שם הוי' מורה על מידת הרחמים וא"כ הול"ל בעבירה "אני אלוקים" המורה על מידת הדין, אלא דכשנפרע על העבירות אזי הוא ג"כ מצד מידת הרחמים למען יטיב דרכיו, וזהו פי' הפסוק ראו עתה כי אנ"י אנ"י הוא דהיינו ראו כי אותו "אני ה'" האמור אצל מצוה ומורה על הרחמים, הוא הוא האמור אצל עבירה, ואין אלוקי"ם עמדי, שלא נאמר שם השם אלוקים שהוא דין, וזאת משום "אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא" כי מה שאני מעניש את האדם אינו אלא לרפאותו ולהחיותו וגם הוא מצד הרחמים.

(פנינים יקרים)

☆

ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלוקים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא. ונראה עפי"מ שכתבו המקובלים דיש תתקנ"ה רקיעים, ובתת"ק רקיעים רשאי המלאך מט"ט להעלות תפילתן של ישראל, ובנ"ה רקיעים אין לו רשות ליכנס כלל, וזהו הכוונה בפסוק ה"ן לה' אלוקיך השמים ושמי השמים, דמנין ה"ן רקיעים הוא לה' אלוקיך ואין רשות לאף אחד לבוא לשם, ואי' בגמ' (חגיגה ט"ו.) דאחר טעה בזה שראה למט"ט יושב וכותב זכיות של ישראל והיה סבור שתי רשיות הן, עיי"ש, הרי שעד תת"ק רקיעים אפשר לטעות ח"ו כמו שטעה אחר במט"ט, כי רק עד שם יש לו רשות לילך אבל משם ואילך אי אפשר לטעות כלל דה"ן רקיעים לה' אלוקיך לבדו ואין בלעדו, והנה במשנה תורה יש תתקנ"ה פסוקים ויש לומר הטעם כי ידוע דדיבורו של משה היה בוקע כל הרקיעים, ובזה יובן דכשתמנה תמצא על נכון דעד פסוק זה יש תת"ק פסוקים, ומפסוק זה יש נ"ה פסוקים, ולפיכך אמר "ראו עתה" דייקא אחר תת"ק רקיעים "כי אני אני הוא ואין אלוקים עמדי" כי עד כאן יש למט"ט רשות ליכנס, ואפשר לטעות ח"ו אחריו כמו שטעה אחר, אבל לא כן בנ"ה רקיעים אלו שמזה רואים שאין אלוקים עמדי.

(הגר"א זצ"ל)

☆

זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. ופרש"י אביך המה הנביאים זקניך המה החכמים, ונל"פ דהנה ההפרש בין חכם לנביא הוא זה שהנביא אינו מחויב לידע מימי קדם רק צריך להודיע מה שעתיד להיות, והחכם צריך לידע כל אשר קרה מיום היותו על האדמה כי בלתי זאת נעלם ממנו כמה דינים אשר למדנו מימי נח ומהאבות הק' כגון אבר מן החי ומילה וכדו', ולפי"ז עולה יפה פי' הכתוב "זכור ימות עולם" אם תרצה לידע מה שאירע דבר בעולם, או "ביט שנות דור ודור" דהיינו שתרצה לידע מה שיקרה באחרית הימים, "שאל אביך ויגדך" דהיינו להנביא דהוא יודע עתידות, ועל השאלה הראשונה אמר "זקניך ויאמר לך" דהיינו לחכמים.

(דבר מהרי"א)

שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעונך. יש לפרש הפסוק עפ"י אמרם ז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע נצחו מוטב ואם לאו ילמד תורה ואם לאו יקרא קר"ש ואם לאו יזכיר ליום המיתה, ושלשה דברים אלו תורה וקר"ש ויום המיתה נרמזים בפסוק זה, "שובה ישראל ע"ד" – רומז לקר"ש, ע"ן של שמע ודל"ת של אחד, כידוע, "קחו עמכם דברי"ם" היינו דברי תורה כפשוטו, "ושובו אל ה'", היינו שיזכור שישוב נפשו אל ה' בעת בוא פקודתו, וזה שיש לרמז ג"כ בפרשת האזינו "לו חכמה ישכילו זא"ת" רומז על תורה ע"ד "יאת התורה", "בינו לאחריתם" הוא יום המיתה, "איכה ירדוף אח"ד" רומז על אחד דקר"ש וכאמור.

(אמרי נועם)

שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעונך. יתבאר דהנה אמרו חז"ל עבירות שבין אדם לחברו אין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חבירו, שבתחלה צריך לשוב מה שחטא בינו לבין חברו, ורק אח"כ יוכל לשוב במה שחטא בבין אדם למקום, וזהו שובה ישראל עד ה' אלוקיך, עד ולא עד בכלל, דהיינו שמקודם תשוב בדברים שבין אדם לחברו, כי כשלת "בעונך" מפני שעדיין אתה נכשל בדברים הנוגעים בינך לבין חבירך, ואח"כ קחו עמכם דברים "ושובו אל ה'" בדברים שבין אדם למקום.

(חתם סופר)

☆

אם יהיה חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, איתא במדרש אם יהיה חטאיכם כשנים שמסודרים משמת ימי בראשית, אז כשלג ילבינו ואם לאו לא אמחול לכם, ויש לפרש על פי מה דאחז"ל (שבת קה:) כך הוא דרכו של היצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לך ועבוד ע"ז, א"כ שפיר מיושב דברי המדרש, אם העבירות מסודרין, דהיינו מקודם עבירה ואחר כך עבירה יותר גדולה, אם כן מוכח דהוא מחמת הסתת היצר, משום הכי מוחל להם, דמי מעכב שאור שבעיסה מעכב, אבל אם העבירות אינם מסודרים רק שעשה עבירה גדולה מקודם א"כ זה לא בא מכח הסתת היצר הרע על כן לא אמחול לו.

(חנוכת התורה)

☆

אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים וכו' ועיניתם את נפשותיכם, במדרש אי' דביום הכפורים מזכיר הקב"ה חטא אדם הראשון, והיא פלאי, ויתבאר עפי"מ דאיתא בגמ' (יומא ע"ו.) הני חמשה עיניים כנגד מי כנגד ה' עיניים שבתורה והא אנן שש למדנו ותירצו ששתיה בכלל אכילה היא, ואיתא במדרש (ב"ר י"ט ה') עץ הדעת שאכל אדם הראשון ענבים היה שחוה סחטה לו ושתה, והתירוץ שלו היה למה אכל משום שהציווי היה שלא יאכל מעץ הדעת והוא רק שתה, ושתיה לאו בכלל אכילה, אבל ממה שלמדו לגבי יו"כ ששתיה בכלל אכילה נסתרה תירוצו של אדם הראשון לכן "ביום הכפורים הקב"ה מזכיר חטאו של אדם הראשון".

(שלל רב)

☆

אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים וכו' ועיניתם את נפשותיכם וגו', ויל"פ דהנה מכל הפרשה משמע שכל דיני יוהכ"פ לא נצטוו רק על עצם היום הזה, ולא מבערב, ובסוף הפרשה אמר בתשעה לחודש בערב, וצ"ב שזה סותר לכל הפרשה, ונראה לפרש, דידוע שאחרי מעשה העגל עלה משה למרום בר"ח אלול, ושהה שם מ' יום עד יוהכ"פ, ואז אמר לו הקב"ה סלחתי כדבריך, וכן ציוה הקב"ה אז לקבוע יום זה כיום הכיפור לדורות עולם, ומיד ירד משה בעצם היום הזה, כדי להודיע לישראל עניני יום הכיפור, וכדי לבשרם שהקב"ה אמר סלחתי, נמצא לפי"ז באותו הפעם היה יוכ"פ נוהג רק מבעצם יום העשירי, יען שרק בבוקר בא משה ממרום לציוות דיני יוהכ"פ, אבל לדורות ציוה להתחיל בתשיעי בערב, נמצא לפי"ז מכוון היטב הכתובים, "אך" בעשור לחודש "הזה", היינו שרק בפעם הזאת, "יום" כיפורים הוא, "בעצם היום הזה", ולא מבערב, אך בסוף הפרשה כתב, חוקת עולם "לדורתיכם", אז ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש "בערב", שלדורות הבאים ציוה לקבוע יוכ"פ מבערב.

(חתם סופר)

☆

ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש מערב עד ערב תשבתו שבתכם, ואפשר לומר הכוונה ע"ד המוסר שבזה בא הכתוב לתרץ היות שהבטיחה תורתינו הק' שיו"כ יכפר על כל חטאי האדם, ומדוע איפוא אחר התענית שלנו ביוהכ"פ והתפילות שאנו מתפללין בו ביום על גאולת ישראל למה אינה עושה רושם להחיש גאולתינו ופדות נפשינו, אך התירוץ הוא כדברי הזוה"ק צווחין ככלבים הב הב שכל בקשתינו בימים נוראים הוא רק על פרנסה ולא על גלות השכינה, וזשה"כ כמתמה למה "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש" ז' תענית של תשעה באב שאנו מתענין על חורבן בית מקדשינו, "בערב" היינו בגלות שנקראת ערב, ולמה עוד לא נושענו, אבל התירוץ הוא יען "מערב עד ערב תשבתו שבתכ"ם" היינו שהשביתה שאנו שובתים ביום כיפור אינה כי אם לטובתינו למען נשיג חיים ופרנסה ושאר צרכינו, לכן לא הועיל יו"כ לצאת לחירות עולם.

(נועם מגדים)

☆

שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים ועולת התמיד מנחתה ונסכיהם, בבעה"ט אי' ביום הכפורים כתיב שעיר עזים אחד חטאת ולא כתיב לכפר לפי שיום הכפורים מכפר, ולפי"ז קשה מה נשתנה שעיר המוספים כאן שלא נאמר בו "לכפר" ואילו בפר ושעיר של עבודת היום של יוהכ"פ הנאמר בפר' אחרי שכתוב בהם "לכפר", ונראה עפי"מ שאחז"ל (פסחים נט:) ואכלו אתם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, הכוונה שאין הבעלים מתכפרים עד שלא אכלו הכהנים את הבשר, לכן שעיר המוספים של יום הכיפורים שהוא מחטאות הנאכלות ולא נשלמה כפרתן עד שיאכלו הכהנים מהבשר והואיל ועכשיו יום הכיפורים ואין הכהנים יכולים לאכול מן הבשר עד הערב לא נשלמה הכפרה באותו יום ע"כ לא כתב בו "לכפר" משא"כ פר ושעיר של עבודת היום שהוא מן החטאות הנשרפות ואין שם אכילת בשר אז בזמן ההקרבה נשלמה כפרתן כתיב בהו "לכפר".

(תורת יקותיאל)

ה' בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר: (פרק לב פסוק יב)

ה' בָּדָד יַנְחֶנּוּ. הַשֵּׁם יִשְׁפֹּן בְּיִשְׂרָאֵל בֶּטַח בָּדָד, וְאֵין עִמּוֹ – כְּנוּי לְשֵׁם, אוֹ לְיִשְׂרָאֵל[א]. וְהָעִנְיָן, כִּי אֵין לְיִשְׂרָאֵל שַׂר וּמוֹשֵׁל מִכָּל בְּנֵי אֱלֹהִים, שֶׁיְּנַחֵנּוּ אוֹ יַעֲזֹר בֶּהַנְחוֹתוֹ, בְּלִתִּי הַשֵּׁם לְבַדּוֹ. כִּי הוּא חֶלְקוֹ וְנַחֲלָתוֹ, כַּאֲשֶׁר הִזְכִּיר[ב], וּכְבָר כָּתַבְתִּי זֶה (ויקרא יח כה)[ג].

הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא אֵל כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא–עָם בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם: (פרק לב פסוק כא)

הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא אֵל. בִּדְבַר שֶׁאֵין אֱלוֹהַּ, לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְאִם כֵּן יִרְמוֹז לְשֵׁדִים הַנִּזְכָּרִים. וְהַנָּכוֹן שֶׁיֹּאמַר, הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא אֵל אֱמֶת[ד], כִּי אֵין אֱלוֹהַּ מִבַּלְעֲדֵי ה' וּמוֹשִׁיעַ אֵין בִּלְתּוֹ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (דהי"ב טו ג) וְיָמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לְלֹא אֱלֹהֵי אֱמֶת. כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם, הַשֵּׁדִים. וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא עָם, הַכַּשְׁדִּים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (ישעיה כג יג) הֵן אֶרֶץ כשדים זֶה הָעָם לֹא הָיָה שפירושו הָעָם שֶׁלֹּא הָיָה נֶחְשָׁב לְגוֹי והקב"ה גָּדַל אוֹתָם לְיִרְדּוֹת בָּהֶם אֶת עוֹלָמוֹ כְּמוֹ שֶׁאָמַר (ירמיהו נא כ) מַפֵּץ אַתָּה לִי כְּלֵי מִלְחָמָה. בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם עָשׂוּ שֶׁהוּא נָבָל וְלֹא זָכַר בְּרִית אַחִים וְיִרְמֹז לַשְּׁנֵי הַגָּלוּיוֹת:

מעשה חש"ב

א מפרש בשני אופנים פירוש 'אין עמו', א. עמו – עם ה', שאין עם ה' עוד אלוה שיעזרהו. ב. עמו – עם ישראל, שאין לעם ישראל עוד אלוה שמשגיח עליהם.

ב פירוש אין לישראל מלאכים ומזלות מכל הממונים והשרים אשר בעליונים המגינים עליהם, כי ה' לבדו הוא המגין עליהם, משא"כ האומות העולם מונהגים ע"י המזלות והשרים שלהם למעלה. וזה פירוש הכתוב: 'ה' **בדד ינחנו**' – ה' מנהיג את עמו ישראל לבדו. 'ואין עמו **אל נכר**' – ואין שום מלאך או שר שיעזרהו בהנהגת עם ישראל.

ג וז"ל רבינו (שם) "אבל סוד הדבר בכתוב שנאמר 'בהנחל עליון גוים וגו' כי חלק ה' עמו וגו'. והענין כי השם הנכבד ברא הכל, ושם כח התחתונים בעליונים, ונתן על כל עם ועם בארצותם לגוייהם כוכב ומזל ידוע כאשר נודע באצטגנינות, וזהו שנאמר (לעיל ד יט) 'אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים', כי חלק לכולם מזלות בשמים וכו'. והנה השם הנכבד הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיחד שמו זרע אוהביו, וזהו שאמר 'והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ', וכתיב 'והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים', לא שתהיו אתם אל אלהים אחרים כלל".

ד נחלקו רש"י והרמב"ן בביאור הכתוב 'בלא אל', דעת רש"י שהכוונה על '**השדים**'. אמנם דעת הרמב"ן שהכוונה הוא על **עבודה זרה**. ונראה לומר דרש"י לשיטתו והרמב"ן לשיטתו.

דהנה לעיל בפסוק טז נחלקו רש"י והרמב"ן בביאור הכתוב "**בתועבות** יכעיסהו", דעת רש"י מעשים מכוערים כגון משכב זכר וכשפים שיש בהם תועבה. אמנם הרמב"ן כתב שם "אבל אין בשירה תוכחת רק על עבודה זרה בלבד". וכתב לפרש כל הכתוב על ענין עבודה זרה ד'יקנאהו בזרים', היינו באלהים זרים, (ורש"י לא מפרש על זה כלום), ו'בתועבות' היינו השדים לשרוף את בניהם באש לאלהים אחרים, עיי"ש.

המשך בעמ' הבא

~ שבת שובה ~

דעת רבינו כי תשובה הרי הוא מצות עשה

כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לֹא נִפְלֵאת הִוא מִמְּךָ וְלֹא רְחֹקָה הִוא: (פרק ל פסוק יא)

וְטַעַם כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת. עַל כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. וְהַנָּכוֹן, כִּי עַל כָּל הַתּוֹרָה יֹאמַר (לְעֵיל ח א) 'כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם'[א]. **אֲבָל "הַמִּצְוָה הַזֹּאת" עַל הַתְּשׁוּבָה הַנִּזְכֶּרֶת, כִּי וְהֵשַׁבְתָּ אֶל לְבָבֶךָ** (בְּפָסוּק א), **וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ** (בְּפָסוּק ב) **מִצְוָה, שֶׁיְצִוָּה אוֹתָנוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן**[ב]. **וְנֶאֱמְרָה בַּלָּשׁוֹן הַבִּינוֹנִי, לְרַמֵּז בַּהַבְטָחָה כִּי עָתִיד הַדָּבָר לִהְיוֹת כֵּן**[ג]:

וְהַטַּעַם, לֵאמֹר כִּי אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְאַתָּה בְּיַד הָעַמִּים, תּוּכַל לָשׁוּב אֶל ה' וְלַעֲשׂוֹת בְּכֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, כִּי אֵין הַדָּבָר נִפְלָא וְרָחוֹק מִמְּךָ, אֲבָל קָרוֹב אֵלֶיךָ מְאֹד לַעֲשׂוֹתוֹ בְּכָל עֵת וּבְכָל מָקוֹם. וְזֶה טַעַם 'בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ', שֶׁיִּתְרַגֵּל אֶת עַצְמָם וְאֶת עֲוֹנָם וְאֶת אֲבוֹתָם בְּפִיהֶם[ד], וְיָשׁוּבוּ בְּכָל לִבָּם אֶל ה', וִיקַבְּלוּ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹתָהּ לְדוֹרוֹת כַּאֲשֶׁר הִזְכִּיר (לְעֵיל פָּסוּק ב) **'אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל לְבַבְךָ' כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי** (שָׁם):

מעשה חש"ב

א לא מבואר בקרא על איזה מצוה מיירי כאן, ומפרש רבינו 'בתחילה' שהכוונה על כל התורה כולה. ע"ז כתב רבינו שאינו כן, משום שאם כוונת הכתוב על כל התורה היה צריך לכתוב 'כל' המצוה. וכאן כתוב רק המצוה, בלא כל. אלא ע"כ שקאי על מצוה אחת, ומפרש רבינו שקאי על מצות תשובה הנזכרת למעלה 'והשבות אל לבבך, ושבת עד ה"א'. ודעת רש"י (פסוק ד) שקאי על מצות תלמוד תורה.

לכן רש"י לשיטתו שהתוכחה גם מדברים אחרים שאינם עבודה זרה מפרש כאן 'שדים'. אבל רבינו לשיטתו שכל השירה יש תוכחת רק על עבודה זרה כתב גם כן לפרש 'בלא אל', היינו עבודה זרה ודו"ק.

וכן בביאור 'בהבליהם', רש"י לא מפרש כלום, דיכול להיות כל מיני הבלים, לאו דווקא עבודה זרה. אבל הרמב"ן מפרש 'השדים', דקאי על ענין עבודה זרה החדשים מקרוב באו, שאפילו אבותיהם לא החשיבו. וזה החילוק בין לא אל אמת, שהיינו עבודה זרות ישנים, והבליהם היינו עבודה זרות חדשות. ויש בזה תוספת קנאה להקב"ה על זה שעובדים לעבודה זרות חדשות שאפילו אבותיהם לא החשיבו.

ב הנה מוני המצוות אינם מונים תשובה מאחד מהתרי"ג מצוות, ולפי הרמב"ן כאן מבואר שתשובה הרי הוא מצוה ממנין המצות כמו שאומר 'שיצוה אותנו לעשות כן'. הנה נחלקו הראשונים האם תשובה היא מצוה מן התורה לחוטא לשוב, או שאין זו מצות עשה, ולא הזכיר בתורה ענין התשובה בתור מצוה, אלא שאם חטא האדם האדם 'מועיל' לו התשובה לכפר על עונתיו, ויסוד המחלוקת בביאור הכתוב דידן 'כי המצוה הזאת', שלפי דעת רבינו הכוונה על מצות תשובה', והרי הוא מצוה. אמנם דעת רש"י כי המצוה הזאת אינו חוזר על מצות תשובה, אלא חוזר על מצות תלמוד תורה, ולפי"ז אין הוכחה שמה שנכתב למעלה 'ושבת עד ה"א', נאמר למצוה.

ג פירוש אע"פ שתשובה הרי הוא מצוה, לא נאמר בלשון ציוי אלא בלשון 'כי', והכוונה משום שהבטיחה התורה כי עתידה ישראל לעשות תשובה.

ד רבינו לשיטתו שכוונת הכתוב על מצות תשובה, מפרש הלשון 'בפיך', שצריך להתוודות על העוונות, שהרי עיקר מצות תשובה הוא החרטה והוידו על העונות. ויש להתודות על עונם ועונות אבותיהם. וכמו שאנו אומרים בתפילה 'אבל אנחנו ואבותינו חטאנו'.

מאמר המשך:

כי תדור נדר וכו' לא תאחר לשלמו

(דברים כג, כב)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כעת נמשיך מענין לענין - בענינא דיומא. הנה חד ממנהגי יום הקדוש שנתקבל בכל תפוצות ישראל עוד מימים הקדמונים, הוא אמירת כל נדרי בליל יום הקדוש, ונאמרת באימה וביראה כפתיחה לתפילת יום הקדוש, עד שתפילה זו זכה שליל הקדוש הזה נקרא בפי כלל ישראל ובספרים הק' **"ליל כל נדרי"**, ובאמת דבר פלא הוא, דמנהג זה לא הוזכר בתלמוד בבלי, ולא בירושלמי, אבל הוא מנהג קדוש מאד, וה'גר"א' רמז בה רמז, כאשר בתורה כתיב בפרשת התרת נדרים ואם הניא וגו' **וה' יסלח לה** ויוה"כ הוא יום סליחה, ויש לעיין קצת בטעם אמירתה.

הנה בראש וראשון נזכר מנהג זה בזוה"ק בשני מקומות חד בח"ב (דף קט"ז.) בזה"ל: "נדר דאיהו עלמא דאתי ואיהי חלה על דבר שאין בו ממש דלא צריכה יסוד לקיימא עליה **ובגין דא ביום הכפורים עלמא דאתי דביה תקינו כל נדרי** וכו'. וחד בח"ג רע"מ (דף רנ"ה.) בזה"ל: "ובעשור לחודש השביעי דאיהו תשרי מקרא קדש יהיה לכם דא יום הכפורים, ובגין דא תקינו למימר ביה כל נדרי ואיסרי" כו', עי"ש.

וכבר נהגו במנהג זה בימי הגאונים וכמו שמוזכר בסידורו של 'רב עמרם גאון', וגם בימי רב סעדי' כמבואר ברא"ש (יומא פ"ח), וב'טור' סימן תרי"ט, אולם בימיהם הי' כמה גאונים דהיו מערערים על זה וכמו שכ' שם בסידור רב עמרם: "אבל שגרו ממתיבתא הקדושה שמנהג שטות הוא זה ואסור לעשות כן", עי"ש. וכן ברא"ש שם מביא בשם 'רב נטרונאי גאון' נ"ע: "אין נוהגין לא בשתי ישיבות ולא בכל מקום להתיר נדרים לא בר"ה ולא ביוה"כ, אלא שמענו שבשאר ארצות אומרים כל נדרי, אבל אנו לא ראינו ולא שמענו מרבותינו, ואנו כבר גילינו דעתינו ופירשנו שאין לומר כל נדרי כלל, ומה מועלת התרה למי שמתנה לאחר נדרו שיהא בטל, וכבר שמענו מההיא שמעתתא דנדרים דאין למנהג הזה שום שורש שאין מבטלין את הנדרים בכך ואין בו ממש", עי"ש.

וגם בתחילת ימי הראשונים היו כמה גדולי הראשונים דהי' מעררין ע"ז, וחד מהם הוא הרי"ץ גאות בספרו 'מאה שערים' (הל יו"כ) שכתב: "דהתרת נדרים ושבועות בסדר הזה לא למדנו ולא שמענו, כ"ש נדרים ושבועות שעברו כבר שאין מתירין ואין מורין להיתר, ומה מועלת להתרה לפי שמתנה לאחר נדרו שיהא בטל הלכך אין אנו סוברים ולא נוהגים לעשות כן", עי"ש, וכן ב'ספר העיתים' ועוד.

ובטור מביא בשם ר' סעדי' דלא נתקן רק לעדה ששגגה ואסרה איסר על נפשה בביהכ"נ, כגון נדרי שגגות ואונסין ושגגת צבור כדכתיב ונסלח לכל עדת בני ישראל, אבל מי שנשבע כל השנה להתיר שבועה ולבטלה לא, עי"ש.

אולם הר"ת בספרו 'הישר' מביא בשם אביו הר"מ חתנו של רש"י בזה"ל: "כל נדרי שאמרינן בליל יוה"כ הגיה אבא מרי זצ"ל מיום כפורים זה עד יום כיפורים **הבא עלינו לטובה** כולהון דאיתחרטנא בהו' וכן עיקר, והאומר מיום כפורים שעבר עד יוה"כ הבא עלינו לטובה כולהון איחרטנא בהון אינו אלא טועה שאי אפשר להתיר את עצמו, ובלא חרטה דמעיקרא, ובלא יחיד מומחה או ג' הדיוטות, ועוד שצריך לפרט הנדר והכי נהגינן, אלא 'מיום כפורים זה עד יום כיפורים הבא עלינו לטובה' עיקר, וסמך לדבר דאמרינן בפ"ד דנדרים (דף כ"ג:) הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהיו בטלים, ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר, ופריך אי זכור בשעת הנדר קיימיה לנדריה ובטליה לתנאיה, ופריק אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר, וכן הלכה. והנוסח דאתחרטנא גם להבא משמע כדאמרי' בברכות (דף ט:) יהיו לרצון אמרי פי משמע דאמרי ומשמע דאמינא, ופי' דאיתחרטנא כלומר שנזכר בתנאי של ר"ה לאחר הנדר ונתחרט ויהא מותר. ומה דאמרינן הפסוק ונסלח לכל עדת בני ישראל שייך הכא, כדאמרינן בנזיר (דף כ"ג.) הרי שנדרה בנזיר והפר לה בעלה ולא ידעה שהפר לה והיתה שותה ביין וכו', וע"ז נאמר וה' יסלח לה, אף זה כן שידור ולא יזכור תנאי של ר"ה המבטל נדרו ויעבור צריך כפרה וסליחה, וע"ז תקנו חכמים לומר ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה, ומה שתיקנו לומר ביום הכיפורים ולא בראש השנה כמו שהוא במשנה יעמוד בר"ה וכו', משום דיום הכיפורים בטל מכל מלאכה ואיכא כנופיא טובא, וסמוך הוא לראש השנה ופעמים שיום הכיפורים נקרא ראש השנה" וכו', עי"ש, ובתוס' מס' נדרים (דף כג:) האריך בדברי ר"ת עי"ש, וגם הראשונים שם האריכו בזה.

וב'ר"ן' שם כתב: "ונראה שמה שאומרים קצת קהלות ביום הכיפורים כל נדרי ואסרי וכו', **לדבר זה הם מתכונים לבטל נדרים שידרו לאחר מכן**, אלא שלשונם משובש שנראה מלשונם שהם מתירין נדרים שעברו וזה אין לו ענין, אלא נדרים הבאים לאחר מכן, אלא שרבינו יעקב ז"ל היה מתקן הלשון כדי שיהא משמעותו להבא, לומר כל נדרי ואסרי די אסרנא ודי חרמנא כולו קמוץ כדי שיהא נראה להבא", עי"ש. דהיינו דאף מי שאינו אומר הנוסח דר"ת כוונתם נמי אלהבא.

והריב"ש (שו"ת סימן שצ"ד) מביא ראי' לדבריו: שמלשון הנוסח נראה שראוי שנתקן תנאי להבא, לא היתר לשעבר, שהרי אומר שם בהתחלת לשון ההיתר **יהון שביתין ושביקין**, ולשון שביתין הוא לשון בטול כדמתרגמינן תשביתו שאור תבטלון, והוא לשון הפרת הבעל כדמתרגמינן והפר ויבטל וכו', וכיון שלשון שביתין הוא לשון הפרה ובטול אין זה מועיל בהיתר נדרים מדרבי יוחנן, דאמר שם חכם שאמר בלשון בעל לא אמר כלום, והיה ראוי שיוזכר בלשון ההוא יהון מותרין או יהון שרוין שהוא לשון היתר נדרים בדברי רז"ל, ואע"פ שאומר בו גם כן אין כאן נדר אין כאן שבועה שהוא לשון חכם, כדאיתא בירושלמי דנדרים (פ"י ה"ח), מ"מ לא היה להם להזכיר כלל לשון ביטול וכל שכן לפתוח בו תחלה, אבל אם הוא תנאי להבא ניחא דהכי הוא לישנא דמתני' מס' נדרים כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל וכו', עי"ש.

ובאמת אנו מוסרין מודעה גם בערב ראש השנה, אולם גם על מסירת מודעה בראש השנה ערער רב האי גאון תשה"ג (שע"ת סי' ל"ח) וז"ל: "דח"ו שאין לנו להתנהג בכך ולא בענין המשנה ההיא שמביאין לראיה, ואין מפירין לא בר"ה ולא ביו"כ ולא שמענו מרבותי ז"ל שיהיו נוהגין מנהג זה כל עיקר וכו', וכי דבר קל הוא בעיניכם לחטוא אדם בענין נדרים ושבועות, ויעשה זה בר"ה קודם או ביוה"כ ויכפר לו, ח"ו כי לא אל חפץ רשע הוא ולא יגור עמו רע,

אלו היו יודעים בני אדם ענין נדר וענין שבועה לא יהיו מערימים עליהם כלל" וכו', עי"ש. ובסימן קמ"ג ערער נמי על מה שמוסרין מודעה בליל יו"כ, וז"ל: "נוהגים העמים אשר סביבותינו לומר ביום הכיפורים כל נדרי ואומר דברי הערמה לשנה הבאה **אין לעשות כן**, ואותם אשר התירו ותקנו דבר זה סמכו על דעתם, והחסידים הקדמונים לא נהגו לעשות הערמות בנדרים ובשבועות בליל יום כפור, וחס וחלילה וכבר ראינו ועיינו בדברים אלו וידענו מקבלת חכמה ידועה ענין הנדר והשבועה ואין לסמוך בדבר אשר ה' לא צוה", עי"ש, ועי"ש עוד דכמה גאונים מחו על דבר זה.

ובנימוקי יוסף בנדרים (שם) מביא בשם רב עמרם נוסח אחר, וז"ל: "יותר נראה לומר לפי המנהג ולשון הנהוג בו והכתוב בסדר רב עמרם, שאינו אומר כן לא בדרך נדרים הקודמין ולא בדרך תנאי לנדרים העתידים, **אלא שאומרים כן דרך תפלה להקב"ה שלא יכשלו ושלא יענשו על הנדרים ועל השבועות שעשו בשנה העברה ושיהיו שביתין ושביקין לפניו יתברך** כאילו לא היו, וזה שנהגו לומר בסוף ונסלח לכל עדת בנ"י, וכופלין אותו ג"פ כדרך הוידוי בציבור", עי"ש.

וב'שבלי לקט' (שבולת שי"ז) ג"כ מביא דהגאונים מחו ע"ז ורב האי גאון תיקן נוסח בלשון תפילה, וז"ל: "מצאתי רוב הגאונים מוחין לומר כל נדרי לפי שאין בו שום תקנה רק רע, זולתי נוסחת רב האי גאון כל נדרי דנדרנא על נפשתא מיום צום הכיפורים שעבר עד יום צום כיפורים הזה, ועברנא עליהן בשלום או באונסא ניבעי רחמי מן קדם מרי שמיא דלישרי לן דלישבוק לן נדרנא לא נדר למחייב עלייהו איסרנא לא אסרי למיחטא בהון ושבועתנא לא שבועי למילקי בדילהון ככתוב ונסלח וגו', עי"ש.

ולמעשה מסיק הרא"ש שם: "מיהו נראה כמנהג הקדמונים דלשון כל נדרי מוכיח שנתקן על הנדרים שעברו עליהם בשנה שעברה, ומתירין אותן כדי להנצל מן העונש, לכך אומר אותה ג"פ, וגם אומר 'ונסלח לכל עדת בני ישראל' כי צריכין כפרה אותן שעברו" וכו', עי"ש. ובראשונים האריכו בזה בצדדי הלכה לתרץ קושית ר"ת, ואדרבה האירו הערות על שיטת ר"ת ואכ"מ להאריך.

והמנהג באשכנז שאומרים כל נדרי כנוסח ר"ת, וכן מבואר ב'מהרי"ל' (הל' ליל יו"כ אות ו): "אמר מהר"י סג"ל דקי"ל כר"ת דאמר מיו"כ הזה עד יו"כ הבעל"ט, משום דאנו מתירין הנדרים שעדיין לפניו על השנה הבאה לקראתינו", עי"ש. וכ"כ ב'דרכי משה' (סק"ג) דאנו נוהגים כר"ת וכ"כ מהרי"ל והאגור עי"ש. וכ"כ ה'ט"ז (סק"ב): "ואנו מנהגינו כר"ת דאומרים מיו"כ זה עד יו"כ הבא עלינו לטובה", וכן ב'שו"ע הרב' (סעי' ב'): המנהג לזמר הנוסח כר"ת עי"ש, אולם בספרד נהגו כשאר ראשונים.

וב'רדב"ז' (ח"ד ל"ג) כתב: "דבר זה מחלוקת גדולה היא מימות הגאונים ועד האחרונים כי יש מי שרואה שיאמר לשעבר ויש מי שאומר להבא ויש מי שסובר שאין ראוי לאומרו כלל, והטעם של כל סברא וסברא כתוב בכל הפוסקים, ע"ש, **ומה שאני רגיל הוא לומר אותו בלשון עבר ועתיד**, ומתכוין להתיר מה שעבר ומה שעתיד, ובלשון הזה אני גורס אותו מיוה"כ שעבר עד יוה"כ הבא אלינו לשלום", עי"ש. וכ"כ הכנה"ג וכעין זה מביא החיד"א בספרו 'עבודת הקודש' (קף אחת סי' ט"ז) בשם הרש"ש, וכן מסיק היעב"ץ בספרו שו"ת 'שאילת יעב"ץ' (ח"א סי' קמ"ה) ובסידורו דיאמרו בשני נסחאות. וה'ישועות יעקב' בספרו (סי' תרי"ט) כתב: "דכן מצאתי כתוב בשם אבי זקיני החכם צבי, שהי' אומר בנוסח כל נדרי דאינדרנא ודאישתבענא מיו"כ שעבר עד יו"כ זה, ודינדרנא ודאישתבענא מיו"כ זה עד יו"כ הבא עלינו לטובה, והיינו לצאת ידי שניהם", עי"ש.

המשך המאמר בשנה הבאה
בביאת משיח צדקינו במהרה בימינו

מאת הג"ר יחזקאל שרגא שטיין שליט"א מרבני בוללינו ומסב"ג

תפילת נעילה, מעלתו ומהותו

מעלת תפילת נעילה

לשון של"ה הק' חולין (נר מצוה נד:) כשרוצה לבאר חומר ענין גזל, איך עיקר תפילת נעילה הוא למען נחדל מעושק ידינו, כתב בזה"ל: **הנה תכלית השנה היא עשרת ימי תשובה, ותכלית עשרת ימי תשובה הוא יום כפור, ותכלית יום כפור הוא תפילת נעילה ואז יום כפורים, כי יום כפורים מכפר בסופו,** ושם קבעו אנשי כנסת הגדולה לומר בנוסח התפלה 'ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום צום הכפורים הזה קץ ומחילה וסליחה על כל עוונותינו', למען נחדל מעושק ידינו, וכעי"ז במטה אפרים ואחריו במ"ב כאן.

מהות תפילת נעילה עפ"י פשט

בפשטות תפילת נעילה, הוא תפילה נוספת להוסיף בקשת רחמים, ומדינא דגמ' מתפללים תפילה זו גם בכל תענית ציבור, כשגזרו תענית על עצירת גשמים וכדומה.

וכן מוכח בירושלמי (ברכות ד' א' ותענית ד' א') דסמכוהו על פסוק בישעי' גם כי תרבו תפילה איננו שומע, מכאן שכל המרבה בתפילה נענה, לפיכך הוסיפו תפילה ביום זה (והוא מוסר השכל לנו לכל השנה, לידע חשיבות של ריבוי תפילה).

לשון 'נעילה' עפ"י פשט

בגמ' מס' יומא (פז:) נקראת התפילה נעילת שערים, ובירושלמי ברכות ד' א' (הובא ברש"י יומא שם) מהו נעילה, ומפרש ר' יוחנן דהכוונה לנעילת שערי ביהמ"ק, ורב מפרש הכוונה לנעילת שערי שמים, (וכן רואים דהתחלת הסליחות בעת חזרת הש"ץ הוא: פתח לנו שער וכו' נבואה שעריך, וכן מסיים לבסוף אחר הסליחה האחרונה בבקשה: שערי שמים פתח וכו', הכל אודות השערים).

תפילת נעילה של יום כיפורים הוא עיקרו של יום כיפורים

ביאור הענין: ידוע דיו"כ יש בו שני ענינים, א' הוא יום של טהרה וכפרה כמפורש בקרא. ב' הוא יום של גמר החותם וגמר הדין של השנה החדשה (וכמבואר בגמ' ר"ה לגבי הבינונים), ועיקר הטהרה וכפרה, וכמו"כ החתימה באה ע"י מדת הכתר, ולקמן יתבאר דבשעת נעילה זוכים למדת הכתר, ולפיכך זוכים בשעת נעילה, הן להטהרה של יו"כ, והן להחתימה לשנה הבאה.

(א) הכפרה של יו"כ נעשה ונגמר בסוף היום: בתוספתא סוף יומא: דשעיר מכפר מיד ששלחוהו לעזאזל, אבל יו"כ עצמו אינו מכפר אלא עם חשכה, כלומר בסוף היום (ובעיטור כתב דהתחלת הכפרה הוא במשך היום אלא דאינו נגמר רק משתחשך היום), ועפי"ז כתב ברוקח ובראבי"ה דמה"ט תיקנו תפילת נעילה בסוף היום דאז הוא זמן הכפרה (ובעצם הנושא האם יו"כ מכפר במשך היום ונפק"מ למי שמת ל"ע באמצע יו"כ מצינו פלוגתא בירושלמי ובראשונים, ואכהמ"ל).

(ב) החתימה של יום כיפורים נגמר בנעילה: כן מבואר בראשונים בעלי מנהגי אשכנז (מהרי"ל, הג' מיימוני, הג' מרדכי, הגהות לר"א מטורנא), וכ"מ ברמ"א (תקכ"ג ב') לומר בתפילה חתמנו במקום כתבנו.

ומקור חדבר נמצא בזוה"ק פקודי (רמ"ח:): ביומא דכפורי, דישראל כולהו קיימי בצלותין ובעותין ומשתדלי בפולחנא דמאריהון, סתים ההוא פתחא (שבו החתימה לחיים) עד צלותא דמנחה, כיון דאעבר האי צלותא דמנחה מאתר בי דינא דהיכלא דזכותא, חד אוירא נפיק (אוי"ר, הוא סוד אור יו"ד, והוא אור היורד ממקום גבוה, רמ"ק), ופתחא דא אתפתח, והאי ממנא דהיכלא דא קיימא, ואינון תרין שמשין חד מימינא וחד משמאלא, וחותמי דחיים ומותא בידיהו, וכל פתקין דעלמא קמייהו, וכדין אחתימו הן לחיים הן למותא.

ויש לציין לס' דברי תורה (מונקאטש, מהדו"ה אות פ"ד) דמביא דפע"א ביו"כ אחר מנחה ליווה את אביו הדרכי תשובה בדרכו לביתו שהלך לינפש מעט, לצורך תפילת נעילה, ובדרך הלוכו בחצר הפך כמה פעמים פניו למזרח, ואמר רוח חיים מנשבת מצד זה, רוח חיים רוח מג"ן עד"ן מנשבת, האינך מרגיש בני, כדברים האלו דיבר, ככה הגיד כמה פעמים, והיה לפלא בעיני האנשים אשר הלכו עמי אתו, ונראה כי הוא ז"ל לא ידע אז כל הנזכר לעיל מזוהר הקדוש, אולם ראה והרגיש ברוח קדשו אז באותו

זמן ממש, על כן הגיד כזה כמה פעמים בהרגשתו את הרוח החיים מג"ע, וכמובן לכל יודע ומכיר דרכו במדת אמת.

תפילת נעילה עפ"י פנימיות

ידוע דעפ"י האריז"ל בכל שמונ"ע מתקרבים נשמת ישראל (וישרשם הנקרא כנס"י ושכינה הק') להיות קרוב להשי"ת לעמוד לפני ה', ועיקר מעלת יום אחד מחבירו מתבטא עד היכן מתקרבים להשי"ת בשעת השמונ"ע של היום, בחול בדרגה אחת, בשבת ויו"ט בדרגה אחרת, ומעתה בשמונ"ע של יום כיפור עולים שורש נשמת ישראל למעלה למעלה עד שבתפילת נעילה (ובעיקר חזרת הש"ץ של תפילת נעילה) מגיעים למקום שאין מגיעים לשם בכל השנה, והוא מקום הנקרא כתר, ונמצא מתקרבים להשי"ת למדריגה שאין בדומה לו בכל השנה, וכשמגיעים לשם זוכים **(א)** לטהרה שלימה, תטהרו בגימ' כת"ר. **(ב)** זוכים לשפע של רחמים וחנינה, אעפ"י שאינו הגון, וזהו ענין י"ג מדות של רחמים ששרשם הוא במדת הכתר.

ולפיכך מרבים בתפילת נעילה באמירת י"ג מדות של רחמים (הוץ מהטעם עפ"י פשט דמשה רבינו קיבלו לבסוף מ' יום שהוא בדיוק זה הזמן).

וז"ל הליקוטי תורה פ' האזינו (עז. בהגה): ונודע שיש כמה מדרגות זו למעלה מזו, בענין גילוי י"ג מדות של רחמים, שההתחלה הוא בר"ה ע"י השופר, **ועיקר הגילוי הוא ביוהכ"פ ובפרט בנעילה דיוהכ"פ.**

תפילת נעילה עפ"י חסידות

ובזה יובן מש"כ בספרי חסידות אודות תפילת נעילה, דבתפילה זו מתקרבים נשמת ישראל להשי"ת בדביקות נפלאה, דהכל באה משורש זו כיון דעולים למקום גבוה, מקום שבו מתייחדים ישראל והשי"ת לחוד, ואין שם כניסה למקטרג, ונעתיק כמה לשונות בזה:

ובס' זרע קודש סוכות: נעילה הוא ענין חותם והסתרה, **שחשי"ת מסתיר אותנו אז במקום שאין רשות לברי' לראות** כמ"ש המגיד זצ"ל מקאזניץ עה"פ הנה זה עומד אחר כתלינו, שאין הפירוש כמובן מפשוטו שאנו עומדים לפני הכותל והוא ית"ש אחר הכותל, **רק שהוא עומד עמנו אחר הכותל**, כמו אדם שתופס את תשוקתו ומחבקה והסתיר עצמו עמה אחר הכותל, כן הוא ית"ש עמנו כביכול, וזהו ענין נעילה לחתום אותנו לטובה בחותם הזה, שתחם עולמו שברא רק בשבילינו התם אותו שלא יראו אומות העולם טובות שעושה עמנו ושיעשה עמנו.

וכ"כ שם בעריו"כ: **ונעילה שמתפללים הוא מלשון מנעל להשפעות הטובות, ומתיחד יתברך שמו עמנו כדרך החושק המתיחד עם תשוקתו בחדר נעול.**

עוד שם: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה', שהכפרה הוא ע"י שמיחד יתברך שמו עמנו, ומעלה אותנו לעולם עליון שאין ראשי ליכנס שם שום נברא, רק אנו עמו ית"ש, וז"ש יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם כשתהיו לפני ה', **וזהו בחינת תפילות נעילה 'נעל י"ה' כביכול כאדם שמתיחד עם אחובו במקום מוסגר וחתום**, והיחוד הזה הוא בבחינת אורות עליונים שמרומז באותיות י"ה, ושם חותם יתברך שמו אותנו לכל טוב.

וכן מצינו בחינה זו בספה"ק בארת המים להרה"ק ר"ר הערש מרימנוב זצ"ל, וז"ל: אמר הרה"ק הטעם מה שנקראת התפילה הזאת בשם הזה, **כי אז צדיקי הדור נועלים וסוגרים את עצמם עם הקב"ה, לבדו בחיכל מיוחד סגור ומסוגר, ולא יתנו לחיכנם שמה ח"ו שום משטין ומקטרג.**

תפילת נעילה במקום הוצאת כף ומחתה

לפי הנתבאר עד כאן נמצא, דתפילה זו עפ"י פשט אינו אלא כדי להרבות בתפילה, והוא שונה משאר תפילות שהם לעולם כנגד העבודה בבית המקדש, הן שחרית ומנחה שהם כנגד תמידים, והן מעריב שהוא כנגד האברים ופדרים, והן תפילת מוסף כנגד קרבן מוסף.

אולם בספרי הרמ"ע מפאנו (מאמרי שבתות כת"י ח"ז וכן בהערות הרמ"ע מפאנו לספרו סדר העבודה) מצינו חידוש נפלא: דתפילת נעילה הוא ג"כ חלק מעבודת היום שבביהמ"ק, והוא **ניתקן כנגד הוצאת כף ומחתה** שהוא חלק מעבודת היו"כ, והוא העבודה אחרונה של הכהן גדול אחר הקרבת התמיד של בין הערבים, והכנה"ג הי' נכנס בו לפני ולפנים למקום קודש הקדשים לבוש בבגדי לבן כעבודה שלימה, ועד"ז הוא תפילת נעילה דאחר תפילת מנחה שהוא כנגד הקרבת התמיד, יש לנו גישה נוספת להשי"ת בשמונ"ע למקום גבוה ביותר.

ועפי"ז יובן היטב הנתבאר לעיל בשם האריז"ל, דבתפילה זו עולים למקום גבוה ביותר מכל השנה, הנקרא כתר, והוא יותר גבוה אפי' מתפילת מוסף, והסיבה בזה הוא, דתפילת מוסף לא נתקן כנגד העבודת יו"כ של לפני ולפנים אלא כנגד הקרבת המוספים שמצד יו"ט, רק דבשעת חזרת הש"ץ מזכירים העבודה של יו"כ, משא"כ תפילת נעילה עפ"י הרמ"ע הוא השמונ"ע היחידה שהוא

כנגד המדרגה הגבוה אליו זכה הכה"ג ביו"כ ליכנס לפני ולפנים, לפיכך הוא התפילה החשובה ביותר מכל השנה.

לפי"ז יוצא דתפילה נעילה הוה שפיר כנגד עבודה בביהמ"ק בדומה לשאר כל השמונ"ע של כל השנה, ונפק"מ לענין אי מועיל תשלומין לתפילת נעילה (בכמי שנאנס ולא התפלל) דבפרי מגדים (משב"ז ק"ח ה') כתב דמועיל תשלומין, ולאידך גיסא הרמ"ע (בספרו אלפסי זוטא סוף סימ' יומא, הובא בברכי יוסף ק"ח ה') כתב דאינו מועיל, וטעם פלוגתתן: דאי הוה סתם תפילה של בקשת רחמים שפיר שייך תשלומין, אבל אם הוא תפילה משום עבודת היום לא שייך בו תשלומין כמו שלא שייך תשלומין לתפילת מוסף מה"ט.

עבודת הוצאת הכף ומחתה עפ"י פנימיות

ידוע מה שהקשו הראשונים, למה הטריח עצמו הכה"ג ליכנס פעם נוספת לפני ולפנים רק כדי להוציא הכף ומחתה, ותירצו בזה בכמה אופנים: א' דאינו דרך כבוד להניחם שם לכל השנה (חזקני ועוד).

אולם עפ"י פנימיות נמצא בהעבודה של כניסה להוצאת כף ומחתה ענינים נפלאים (ונוגע לענינינו עפ"י הרמ"ע דתפילת נעילה הוא במקום הוצאת כף ומחתה).

א' עצם הכניסה: הכה"ג נכנס למקום הקודש מבלי לעסוק שם בשום עבודה, שונה משלש כניסות הקודמת לו, שאז עסק בהקטרת הקטורת או בהזאת דמים, ואילו כאן לא עסק כלום בשעת היותו שם, וענין זה מורה על חיבה יתירה שזוכה ליכנס ולהתייחד עם מקום הקודש מבלי שום פעולה, וזהו עומק כל ההפלגות הנוראים של הזרע קודש דלעיל איך כנס"י מתייחדים עם השי"ת בעת נעילה (והוא כעין הקירבה של שמיני עצרת, שידוע מש"כ הבני יששכר בהטעם למה הוא יו"ט מבלי שום מצוות, וכמו"כ בזה דייקא נכנס ולא עשה שם שום עבודה).

ב' הוצאת כף ומחתה לחוץ: בסדר העבודה להרמ"ק כתב בשם הזוה"ק בזה"ל: דענין הוצאת כף ומחתה הוא מה שהקב"ה אומר להשכינה הק' לכי לביתך, ותנו חלק לנערותיך, עכ"ל. כלומר דעבודת הוצאת כף ומחתה הוא, שלאחר שקיבלה השכינה הק' האורות בעולמות עליונים במשך היום של יו"כ, בעת הוצאת כף ומחתה העבודה הוא לגלות האורות לחוץ ולהכניסם בתוך העולמות שלמטה.

וכדברי הרמ"ק בשם הזוה"ק מצינו ג"כ בתלמידי המגיד ממעזריטש, וז"ל העבודת ישראל ליו"כ: וקבלנו מאדומו"ר הגאון החסיד מהד"ב זלה"ה, שלזה היה מרומז הכף והמחתה, הכף הוא צורת אות ו', והמחתה היא צורת ה', והיה מכניסם לבית קודש הקדשים, המרמז לבחינת י"ה, שהקודש מתיחד בקדשים, והיה מתקנם על ידי הקטורת, **עד שהוציאם לחוץ, ולגלות אלקות בקרב הארץ**, והבן. ולפי זה ניחא שהכהן הגדול בהכניסו את הכף והמחתה לפני ולפנים הניחם שם עד אחר גמר עבודת היום, עכ"ל. ובמקום אחר הוסיף דבזה נתיישב למה הניח שם הכף, בשלמא המחתה עליו הי' מונח הקטורת כעת, אולם הכף הי' יכול להוציא תיכף אחר שהניח הקטורת על המחתה, אלא כיון דמרמז על ענינים נפלאים אלו הי' נצרך לישאר שם השתי בחינות ביחד כמובן.

וכדבריו כתב בברית כהונת עולם (מאמר פרי עין הדר ט') וז"ל: **והוא בבחי' כף ומחתה שהיא שורש השפע בעבודת היום, ומשום הכי באה המצוה להניחם תוך הקודש עד יושלם כל העבודות, ואז נכנס להוציאם לעת ערב**, בחי' השלמת החותם, שכן בחי' מחת"ה הוא אותה בחינה של חות"ם (וידוע דבעל הברית כהונת עולם הי' ג"כ תלמידו של המגיד ממעזריטש ז"ל).

אף שהדברים עמוקים, מ"מ יוצא מתוך דבריו הק' דיציאה כף ומחתה הוא יציאת האורות שקיבלו למעלה במשך היום לחוץ, ויוצא מזה לענינינו הארה נפלאה לגבי תפילת נעילה שהוא זמן הוצאת האורות לחוץ.

ועפ"י דברי הרמ"ע אלו דנעילה הוא במקום הוצאת כף ומחתה, יש מבארים למה לנעילה צריך בעל תפילה חשוב יותר ממנחה ושחרית, כיון שהוא באה במקום הוצאת כף ומחתה שנעשה ע"י כה"ג בבגדי לבן כחלק מעבודת היום, שונה משחרית שנעשה בבגדי זהב, (ויש לציין למנהג חב"ד דאחר נעילה אומרים אין כאלוקינו ופטום הקטורת, ואח"כ מנגנים ניגונים, והענין דביהמ"ק אחר הוצאת כף ומחתה, הי' עוסקים בהקרבת הקטורת וניסוך היין ושירת הלויים, ובמקום זה אומרים פטום הקטורת וניגונים).

[אגב: במה שכתבנו דאחר הוצאת כף ומחתה לא הי' אלא הקרבת הקטורת הדלקת המנורה וניסוך היין, כ"ה שי' הרמב"ם וכ"ה הנוסח שלפנינו באתה כוננת, אולם שי' רש"י ותוס' (יומא ע:) וכ"ה בסדר של אמיין כה, דהקרבת התמיד של בין הערבים הי' לאחר הוצאת כף ומחתה.]

בשעת נעילה מקבלים החותם שלא יוכלו החיצונים לינוק מהשפע שקיבלנו

באריז"ל מחדש דאחד מעבודות של תפילת נעילה הוא, לחתום ההשפעות שקיבלו ישראל שלא ינקו ממנו החיצונים, וכ"ה בספר יסוד יוסף פרק ע"ח (לגבי הושע"ר (וע"ע בדברי יואל על הנוכח תורה ל"ג דמבאר עפי"ז ענין חותמ"ו של כה"ג, וענין פרצו חומ"ת מגדלו).

וז"ל התפארת שלמה על תפילת נעילה: הנראה לרמז בזה גודל קדושת היום, הנה בני ישראל עומדים כל היום בתפלה ובקשה הנה הם מעוררים למעלה חסדים רבים והשפעות טובות, אך מאשר שיש לחוש פן יבוזו זרים יגיענו הבאים לטרוף השפע, שמגיע להם חיותם מכח המעשים לא טובים של בני ישראל, **לכן תיקנו הקדמונים תפלת נעילה ביום הזה, נעילה עולה נעל י"ה, פי כי השפע שיורד על ידי יחוד י"ה תהיה בחינת נעילה והסגר מן החיצונים כמו חותם בתוך חותם לבל יחיה בו מגע נכרי,** זה שאומרים וחתום לחיים טובים כל בני בריתך, על ידי הצדיקים שומרי הברית הוא בחינת חותם בתוך חותם, ולא ישלטו בם זרים ותרד השפע לזרע ישראל.

ובהקדם דברי האר"י אלו יובן ביותר מש"כ הרמ"ע מפאנו, דבשעת תפילת נעילה זוכים להוציא האורות של כל היום לחוץ וכמש"כ הרמ"ע, והרמ"ק בשם הזוה"ק ותלמידי המגיד, (דוגמת עבודת הוצאת כף ומחתה עפ"י הזוה"ק והמגיד), דכיון שעוסקים לעשות חותם לבל ישלטו בה ידי זרים, כבר יכולים להוציא האורות ואין עוד ממה לחוש.

ס"ה היוצא מכ"ז מצינו כמה הבחנות בתפילת נעילה: א' ענין ריבוי תפילה. **ב'** בו עולים למקום גבוה. **ג'** ושם זוכים לכפרה של יו"כ, וכמו"כ זוכים שם לי"ג מדות של רחמים. **ד'** ואז נגמר החתימה טובה. **ה'** ומתיחדים שם עם השי"ת כביכול בצורה של נעילת דלת. **ו'** ועי"ז מסתלקים החיצונים. **ז'** ועי"ז יכולים להוציא האורות של היום לחוץ דוגמת הוצאת כף ומחתה.

[ובזה יובן מה שמצינו בדרשות חת"ס לז' אב (תקצ"ג, של"ד ג') דמהדש דמשה רבינו שהתפלל תקט"ו תפילות ליכנס לארץ, התפילה האחרונה היתה תפילת נעילה, ויש שרצו עפי"ז לומר דכמו שהשלש תפילות אבות תקנוהו, ותפילת מוסף הוא נגד יוסף כמבואר בזוה"ק, כמו"כ תפילת נעילה נתחברה ע"י משה, ובאמת כן הוא הנוסח בהלשם יחוד לפני תפילת נעילה. ואולי יש להוסיף בזה, **א'** דכיון שנתבאר דהנקודה של תפילת נעילה עפ"י פשט הוא גדר של ריבוי תפילה, ובמשה רואים בראשונה ענין של ריבוי תפילה, שהתפלל תקט"ו תפילות על ענין אחד. **ב'** וכמו"כ רואים אצל משה ואתחנן דהתפלל בצורה של מתנת חנם וכמבואר ברש"י שם, ועיקר נקודה של תפילת נעילה עפ"י פנימיות הוא תפילה במקום כתר י"ג מדות שהוא באה מהנהגה של וחנותי אעפ"י שאינו הגון ואינו כדאי, וצורת של תפילה כזו נתגלה ע"י משה].

סיום

כתב הכד הקמח לרבינו בחיי (ערך כפורים ב'): מה מלאכי השרת מקלסין ומשבחין להקב"ה בארבע מחנות שכינה, כך ישראל מקלסין ומשבחין להקב"ה בארבע תפלות ביוה"כ, ביוצר, במוסף, במנחה, ובנעילה, וזהו שאמרו במדרש קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור וגו', קמתי אני לפתוח לדודי זה יוצר, וידי נטפו מור זה מוסף, ואצבעותי מור עובר זה מנחה, על כפות המנעול זו נעילה, (וכ"ה בפי' הרוקח על שיר השירים)

קמתי אני לפתוח זה יוצר, וכן הוא הנוסח בשחרית בתחילת ברכת יוצר הפותח לנו שערי רחמים וכו', [ומדויק היטב דבשחרית פותחים השערים, ואותן שערים נסתמים אחר נעילה, וזהו הנעילת שערים שבתפילת נעילה].

וידי נטפו מור זה מוסף: פי' הרוקח שם: דמרמז על שתי לוחות הברית שקיבל משה ביום זה בשתי ידיו, וכלשון הפסוק פ' עקב (ט' ט"ו) ושתי לוחות הברית על שתי ידי.

ואצבעותי מור עובר זה מנחה: מור הוא מסימני הקטורת והקטורת של מנחה יש לה מעלה על של שחרית, וז"ל רבינו בחיי פ' תצוה: **ידוע כי ריח הקטורת נודף באחרית היום יותר מקטורת של בוקר**, ועל זה אמר הכתוב, תכון תפילתי קטורת לפניך וכ' משאת כפי מנחת ערב, יבקש ממנו יתברך שתהיה תפלתו רצויה יותר מקטורת של שחר, והזכיר משאת כפי על הקטורת שהוא נושא בכפיו וכמו שכתוב, ומלא חפניו קטרת סמים דקה, ע"כ.

על כפות המנעול זהו נעילה: פשוט דאז הוא הנעילה, ולפי דברי הרמ"ע מובן שפיר דכל התפילה הוא משום הכ"ף לפיכך נקרא כפו"ת המנעול.

סדר תפילת נעילה

דברי כיבושין

כתב המטה אפרים יש מקומות שנהגו שהרב דורש דברי כיבושין לפני העם, לעורר את הציבור לתשובה.

אשרי ובא לציון

במחבר כתב לומר רק אשרי, אולם ברמ"א כתב לומר כאן אשרי ובא לציון ולא לפני מנחה, כדי להפסיק בין מנחה לנעילה, ואילו בין מוסף למנחה בלא"ה מפסיקים בקריאה"ת (שוע"ה), **אגב:** בשער הכולל כתב לבאר טעם מנהגינו שלפני מנחה אין אומרים אפי' אשרי, הוא עפ"י הזוהר דאין לומר תהלה לדוד לשם חובה יותר מג"פ ביום.

נוסח קדיש מיוחד

עפ"י פשט: כדי לעורר האדם לכוונה יתירה בבואו להתפלל תפילה יקרה זו. **עפ"י פנימיות:** בשעת קדיש נעשה עליות לעולם החדש שלפניו, לפיכך אומרים קדיש לפני כל שמונ"ע (זולת בשחרית שאין להפסיק בין גאולה לתפילה, סומכין על קדיש שאמרו לפני ברכת יוצר), ולפיכך כיון שמבואר דבתפילה זו יש עלי' שאין דוגמתו בכל השנה, כבר מתחיל העלי' בשעת אמירת קדיש.

אתה נותן יד לפושעים

בסוף שמונ"ע אחר וידוי של אשמנו, במקום וידוי של על חטא מתחילים וידוי של אתה נותן יד לפושעים, ובהמשך אומרים מה אנו מה חיינו וכו', ובלקט יושר כתב: צריך לומר מה אנו מה חיינו וכו' בתפילת נעילה בכוונה יותר מבשאר תפילות, דלמאן דאמר א' בגמרא זאת היא עיקר תפילת נעילה.

כוונתו דבגמ' יומא פ"ז: נחלקו רב ושמואל מהו תפילת נעילה, שי' רב שהוא צלותא יתירתא, פי' הר"ן דמתפלל שמונ"ע הרגיל (בימי התעניות הוא י"ח ברכות, וביו"כ הוא שמונ"ע של שבע ברכות, כל יום כפי סדרו בשאר תפילות), **אלא שמוסיף בה מה** אנו וכו', לשמואל הוא רק התפילה המתחיל ב'מה אנו מה חיינו וכו' עד ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל, ונקטינן בגמ' כרב. (אגב: מנהגינו להתחיל השחרית שבכל יום באמירת מה אנו, וכ"ה ברמב"ם בסדר התפילה ובטור סי' ס"ו).

וברמב"ם ובאבודרהם מתחילין מ'מה אנו' וכו', אלא דבשאר סידורים קדמונים מצינו להתחיל כמו שהוא לפנינו ב'אתה נותן יד' וכו', **משמעות תפילה זו:** הוא איך האדם מודה מתנצל לפני הקב"ה איך שהוא אינו חשוב לכלום.

ממשיכים בתפילת **אתה הבדלת אנוש מראש**, ותכירהו לעמוד לפניך, **באבודרהם פי':** דקאי על אדה"ר, דמתחילה גרשו מגן עדן, והבדילו ממקום הקודש, אולם לאחמ"כ כששב ותכרהו לעמוד לפניך ולא גרשו לגמרי, וכוונת התפילה על כח התשובה, **אולם יש מפרשים באופ"א לגמרי:** דהכוונה שהשי"ת החשיב את מין האנושי שהם יעמדו לפניו ויעבדו אותו.

פותחין הארון בכל החזרת הש"ץ

כ"ה בס' המנהגים הובא בדרכי משה ובלבוש, וכן המנהג, ובחב"ד המנהג לפתחו כבר לפני תפילת הלחש, אבל מנהג רבותינו הק' לפתחו רק לפני תפילת הש"ץ.

הפיוטים עד אמירת קדושה

בכל שאר התפילות של מועדים וימים נוראים, נמצא פיוטים על ג' ברכות הראשונות של השמונ"ע, אולם הם קצרים מאד, בברכה ראשונה מעורר זכות אברהם, ובשני זכותו של יצחק, ובשלישי זכותו של יעקב. <u>המנהג דרק הש"ץ אומר הפיוטים ולא הציבור</u>, בפשטות טעם המנהג הוא, משום דביסוד הדבר לעולם הי' נהוג שרק החזן אומר הפיוטים, זולת מה שנקבע לאמרו בצורה של חזן וקהל, אולם בתפילת נעילה נשאר המנהג כן שרק החזן יאמרוהו כיון שבשעת נעילה הי' חושך בביהמ"ד ולא הי' נמצאים נרות בביהמ"ד רק בצמצום לפני העמוד, ולפיכך נשאר המנהג שרק החזן אומר הפיוטים.

ויש לציין ענין נפלא: דהשני פיוטים, הן הפיוטים הנמשכים בתוך הברכות עד ימלוך ואתה קדוש וכו', וכן ה'סילוק' של שערי ארמון, שניהם הם עפ"י סדר הא"ב, אבל רק עד אחר אות למ"ד ולא יותר, ולקמן מתחיל הסליחה מרובים צרכי עמך עפ"י סדר הא"ב, מאות מ' והלאה עד הסוף, וכתב בליקוטי מהרי"ח דאפשר שהוא באה להשלים הא"ב מה שהחסירו בהפיוטים הנ"ל שלפני אמירת כתר.

כתר

בשחרית ובמנחה של יו"כ נחלקו המנהגים האם לומר כתר או סתם קדושה, (ומנהג חב"ד, זידטשוב, דינוב ומונקאטש שלא לומר אז כתר), **אולם בשעת תפילת נעילה פסק המחבר לומר כתר**, ומובן שפיר עפ"י פנימיות דבשעת תפילת נעילה ביו"כ זוכים לעלות למקום הנקרא כתר (וכ"ה בכפה"ח תרכ"ג י"ט), [ובזה מבאר במאור ושמש המנהג שלנו, לומר כתר בכל התפילות, שבעצם בכל יומו של יו"כ מאיר מדת הכתר וכל הטהרה של היום באה משם, תטהר"ו בגימ' כתר, דע"י שמגיעים לכתר זוכים לטהרה].

באמירת כתר נכלל שלשה הוספות כלליים, **א'** והוא העיקר, דמוסיפים בו פסוק שמע ישראל [וביו"ט מוסיפים עוד שני פסוקים, ה' אדונינו מה אדיר שמך, (ומוסיפים בתחילתו שני תיבות אדיר אדירנו שהוא הכינוי שנמצא בתוך הפסוק גופא), והי' ה' למלך וכו', הראשון הוא אודות הגילוי שהי' בעבר בשעת מתן תורה, והשני הוא אודות הגילוי שלעתיד], **ב'** שמתחילין בתיבת כתר המורה ג"כ על מדריגה עליונה שזוכים עלי' בשעת אמירתו, **ג'** אומרים בו כבודו וכו', וכן ממקומו הוא יפן ברחמיו (ומה"ט כתב בס' הגהות מנהגים (הובא בס"א סי' תקפ"ב ה') לומר כתר ביו"כ בכל התפילות של יו"כ, כדי להתפלל ממקומו הוא יפן ברחמיו לעמו וכו', שהוא תפילה לעורר רחמים בעת שהקב"ה יושב ודן את העולם, שיתנהג עם עמו ישראל ברחמים).

כתב הרמח"ל (בספרו קיצור כוונות) דבשעת אמירת כתר אז

נעשה העלי' של החזרת הש"ץ (וכ"ה בכל פעם בשעת אמירת קדושה או כתר דע"י אמירת קדוש קדוש ג"פ, מעוררים העלי' של אותו שמונ"ע), נמצא דהוא כתר גבוה שאין בדומה לו בכל השנה.

הסליחות

אחר אמירת כתר מסיימים ברכת קדושה (עם כל ההוספות של יו"כ, לדור ודור, חמול, באין מליץ, עוד יזכור), ממשיכים ברכה אמצעית עד אחר יעלה ויבא, ושם מתחילין פיוטים (הנקראים סליחות), באותו מקום שבו אומרים זכור רחמיך (הנקרא זכרונות) בכל שאר התפילות שביו"כ.

הסליחות של חזרת הש"ץ של נעילה נחלק לד' שלבים, א' פתיחה, ב' סליחות חדשים, ג' חרוזים קצרים מהסליחות שכבר אמרו בימי עשי"ת או בימים שלפניו, ד' בקשה על קבלת התפילות, ואחר כל סליחה וסליחה אומרים י"ג מדות.

א' הפתיחה לסליחות: הוא באמירת כמה חרוזים בצורה של חזן וקהל כדברי התעוררות להתפילות שלפנינו, א' פתח לנו, ב' היום יפנה, ג' אנא א–ל נא.

ב' שני סליחות חדשים: שאומרים כל הקהל ביחד, והם שתים שהן ארבע, הסליחה הראשונה הוא **ומי יעמוד**, והוא סליחה על סדר התשר"ק, ולפנינו נחסר רובן ואין לנו אלא מאות ו' עד אות א' ולא יותר, ומחברו ר' שלמה הבבלי תיקן סליחה נוספת ושמו רשום עלי' והוא הסליחה השני, המתחיל **שלום פרים** וכו'.

סליחה שני', **מרובים צרכי עמך**, והוא על סדר הא"ב, ולפנינו נחסר חציו, ומתחיל מאות מ' והלאה, עד תולה ארץ אות תי"ו, והמחבר חיבר סליחה נוספת ושמו רשום עלי' והוא סליחה קצרה, המתחיל **ידך פשוט** וכו'.

ג' סליחות חשובים שכבר אמרוהו: לפני ר"ה ובימי עשי"ת, וכעת בעת נעילת שער חוזרים עליהם מכל סליחה חרוז א' או שני, מקור המנהג כבר במהרי"ל, **א'** ומתחילין בזכור ברית (שאמרוהו בער"ה ובצום גדלי'), **ב' אנקת** מסלדיך (והוא חלק מסליחה שלם הנדפס בכמה סליחות לאמרו בער"ה ואין מנהגינו כן), **ג' ישראל נושע** (הפזמון של יום ג' לפני ר"ה), **ד' יחביאנו צל ידו** (הפזמון של יום ג' של עשי"ת), **ה' ישמיענו** סלחתי (פזמון של יום ד' של עשי"ת), **ו' ה' ה'** (הוא פזמון של יום ה' של עשי"ת הנקרא שלש עשרה מדות), ובזה נוהגים לומר כל הסליחה, כי בעת תפילת נעילה היא זמן המסוגל של י"ג מדות של רחמים.

ממשיכים **ברחם נא קהל וכו', שערי שמים פתח**, חזן וקהל, שהם בקשות של סיום התפילות, וכן אומרים אותן השני חרוזים בהו"ר אחר ההושענות, והבקשה הוא בעומדינו בסוף היום דהשערים ישאר עוד פתוחים, מלה"ד לחנות העומד להיסגר ומגיע שם אדם ומתחנן דישאר עוד פתוח דצריך למשהו נהוין.

ובזה נסתיים הסליחות, ומתחילים בוידוי כי אנו עמך כמו בכל שאר תפילות, ואומרים וידוי של אשמנו ולא של על חטא, וממשיך החזן אתה נותן יד לפושעים, כמו בתפילת הלחש.

אמירת י"ג מדות של רחמים בעת נעילה

מרבים בו הרבה פעמים באמירת יג"מ של רחמים זה אחר זה כיון דהזמן מסוגל לזה, הן **עפ"י פשט**: דעיקר הסליחה של יו"כ הוא בעת נעילה, ועיקר הסליחה הוא ע"י מדות של רחמים אלו, וכמו"כ אלו המדות נתגלו למרע"ה בקבלת לוחות שניות בזמן זה.

עפ"י פנימיות: כיון דעולין למקום הכתר ששם הוא שורש למידות אלו, לפיכך מעוררים הנהגות אלו להשפיע סליחה ורחמים על כלל ישראל.

מצינו כמה מנהגים במספר הפעמים לומר הי"ג מדות בשעת תפילת נעילה, **ז' פעמים**: כ"ה במחזורים שלפנינו, וכן נהוג רבינה"ק בעל דברי יואל ז"ל, **ט' פעמים**: כ"ה מנהג בעלזא, וביחד עם הד' פעמים של כל נדרי הם מספר י"ג פעמים, (ועפ"י האריז"ל מצינו ענין מיוחד של ט' מדות, והוא להמתיק הט' מדות של רחמים (והם תיקוני דיקנא של ז"א) הנמצא בפרשת שלח, ומרומז בפסוקי מן המצר שאומרים בתשליך), **י' פעמים**: כ"ה מנהגינו כפי שנהג רביה"ק בעל ברך משה ז"ל, והוא ע"י שמפסיקים באמצע סליחות לומר עוד הפעם א–ל מלך יושב, **י"ג פעמים**: (כן כתב בטור לומר בסליחות של תפילת שחרית י"ג פעמים) ולפי מנהג זה נוהגים למנות גם האמירת הי"ג של הפיוט ה' ה' וכו'.

אבינו מלכינו

בב"י בשם המרדכי שבתפילת נעילה לא אמר אבינו מלכנו (ולענ"ד נראה בדרך אפשר טעם הדבר דאבינו מלכינו נתקן ע"ד י"ח ברכות שמונ"ע, ורק אחר תפילה קבועה שייך לאמרו, ולא אחר נעילה, ומה"ט אין אומרים אותו אחר מוסף).

וברמ"א כתב לומר אבינו מלכנו בנעילה, וכן המנהג, ואומרים והתמינו, ובתרומת הדשן (הובא בב"י וכ"ה בלבוש) כתב דיכולים לאמרו אף כשכבר החשיך, **<u>דאין הדין והבימה מסתלקת למעלה עד שישלמו ישראל סדריהם</u>**.

פסוקי ייחוד

א' שמע ישראל, וברוך שם כבוד (ג"פ): הוא הוספת הרמ"א בשם ס' המנהגים.

עפ"י פשט: כתב הר"י בר יקר (מגדולי הראשונים) דע"י הדין ניכר המלכות, כמ"ש מלך במשפט יעמיד ארץ, וכיון דעכשיו נגמר הדין הוא זמן של הכרזת וקבלת מלכותו ית', ואנו מקבלים מלכותו כל הציבור ביחד כמו שעשו השבטי י-ה, ואח"כ ממשיכים ברוך שם כבוד כמו שאמר אז יעקב להשבטים.

עפ"י פנימיות: עוסקים עכשיו לקבל מסי"נ לקשר הכל להשי"ת, כידוע דע"י מסי"פ של התחתונים מעוררים יחודים למעלה, ולעת כזאת שמעוררים היחוד הגבוה ביותר מכל השנה, צריכים מסי"נ מיוחד לעורר את זה, וז"ל האמרי נועם פ' האזינו: עיקר העבודות ביום הכפורים, הוא **במסירות נפש בשעת נעילה באמירת שמע ישראל לקשר הכל באחדות האמיתי,** כמו שהכהן גדול היה מקשר הכל באמרו אחת אחת ואחת, עכ"ל.

וכ"כ ביסושה"ע באריכות לקבל מסי"נ בעת אמירת פסוקי ייחוד אלו.

ב' ברוך שם ג"פ: כנגד ג"פ ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך (הג' מנהגים ולבוש).

ג' הוי' הוא האלקים ז"פ: הובא בב"י סי' תרכ"ד בשם הסמ"ק, וכ"פ במחבר.

מקורו: הוא בפסוק אצל אליהו הנביא כשירד אש מן השמים, הכריזו כל הקהל, ה' הוא האלקים (והוא מן הפסוקים שאומרים בכל תפילת ערבית לפני שמונ"ע).

פירושו: א' באלשיך (דברים ד' ל"ה) ועוד כתבו שהוא להורות, שמדת הרחמים [הוי'] ומדת הדין [אלקים] היינו הך, ואין כאן שתי רשויות ח"ו.

ב' במלבי"ם (מלכים א' י"ח ל"ז) מפרש עפ"י פשט: אלקים מורה על הנהגה והשגחה, ומכריזים דהשי"ת בעצמו הוא האלקים המשגיח בתחתונים, ואין כאן שום אמצעי ח"ו (וכמו הפי' בפסוק הראשון שבקריה"ש, עי' ביאה"ל סי' א').

הענין עפ"י פשט: להורות על סילוק שכינה למעלה שמסתלקת ועולה עד לרקיע השביעי, ומה"ט כתב שם (בסמ"ק המובא בב"י) לתקוע בשופר מקודם, ע"ש הפסוק עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, דע"י הקול שופר נתעלה השכינה למעלה כביכול, ולאחריו אומרים ה' הוא האלקים.

עפ"י פנימיות: הענין להיפך דאין הכוונה לסילוק השכינה כיון שכבר נגמרה, אלא אדרבא עכשיו מגיעים ליחוד היותר עליון מכל השנה, דמתייחדים כל הבחינות של עולם האצילות למדרגה שאין בדומה לו כל השנה.

נמצא דעפ"י פשט השכינה מסתלקת מאתנו ואנחנו נשארים למטה רחוק ממנה, ועפ"י פנימיות להיפך השכינה עולה למקום גבוה ביותר מכל השנה ואנו מתקשרים והולכים עמה.

ד' ח' מלך: לא הוזכר בפוסקים, וגם לא במחזורים הקודמים, אולם כן הוא המנהג.

תקיעת שופר

מנהג קדום עוד מימי הגאונים לתקוע במוצאי יו"כ, ובטור ברקת מציין לזוה"ק (פנחס רנה:) ששם כבר הוזכר ברמיזה תקיעה זו (וכן פי' בהגהות מהרצ"א שם, אולם ברמ"ק שם פי' דהכוונה לשופר של יובל).

ועפ"י פשט: מצינו בזה הרבה טעמים, **א'** זכר לתקיעת יו"כ של שנת היובל. **ב'** זכר לתקיעת משה כשירד מהר סיני. **ג'** בב"י בשם הרוקח הביא דהוא כדי להראות שנצחינו הדין (דוגמת הד' מינים לפי המדרש דידן נצח). **ד'** תקיעה הוא הוראה לחירות מהיצה"ר (אבודרהם), **ה'** לערבב השטן שלא יקטרג במוצאי יו"כ (אבודרהם). **ו'** בב"י בשם תוס' מס' שבת (קי"ד:) להודיע שעברה יו"כ ויכולים לאכול, בבחינת לך אכול בשמחה לחמיך. **ז'** סימן לסילוק שכינה כמו שהי' בשעת מ"ת במשך היובל המה יעלו בהר (סמ"ק המובא בב"י וכ"ה בט"ז).

עפ"י פנימיות: כתב בסידור ר' קאפל כדי להמשיך הארת היו"כ לכל השנה, דיו"כ הוא הארת בינה להכי תוקעים בשופר שהוא ג"כ הארה מבינה, להמשיך קצת אותו הארה למטה (וכמו שאומרים מוצאי שבת ויהי נועם להמשיך הארת השבת לימות החול, שם).

עפ"י חסידות: בזרע קודש עריו"כ כתב בזה"ל: והרב מלובלין פירש בך חותמין, שהחתימה בחסד בחינת אברהם, ולכן אחר נעילה זמן החתימה, תוקעין תקיעה שרומז לאברהם, שהחתימה לטובה.

וכ"ה בתפארת שלמה, דתפילת נעילה גמר החתימה הוא במדת החסד מדתו של אברהם אבינו, דנתעורר בעת הזאת שערי רחמים, יותר מר"ה שהי' מדתו של יצחק גבורה.

אחר התקיעה אומרים ג"פ **לשנה הבאה בירושלים** חזן וקהל (מטה אפרים).

חוקים להורותם
הלכות ועדינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים ומעמים שונים
נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

בדין בניית סוכות ברחוב לאור מה שמצוי עכברים [מייז]

ההלכות נכתבו בקיצור, וטעמיהם ומקורותיהם נתבארו באריכות בספר "חוקים להורותם"

סוכה שמפחדים לישון בה

סוכות הנמצאות במקומות שלרוב בני אדם יש פחד לישון בהם, יש הסוברים שאין יוצאים כלל באותה סוכה, ואפילו לשאר דברים אין יוצאים בהם, ודוקא כשמתיירא מחשש היזק הגוף, אבל אם מתיירא רק מחמת היזק ממון יוצאים בה.

ברמ"א (סי' תר"מ סעי' ד) הביא דעת המרדכי דסוכה בעינן שתהא ראויה לכל התשמישים שראויים לעשותם בבית, דהחיוב היא משום "תשבו כעין תדורו" ולכן צריך שיהא כמו דירה שראויה לכל התשמישים, ולפיכך אם עשה סוכה במקום שמצטער לישון בה או שמתיירא לישון בה מחשש ליסטים או גנבים, אינו יוצא בסוכה זו אפילו בדברים שאינו מצטער בהם, כיון דאינו כעין דירה דהא אינו יכול לעשות בה כל צרכיו, וכן הביא המ"א (סק"ז) בשם הלבוש (סעי' ד) דיש למחות באותם שעושים סוכות ברחובות שא"א לישון שם מחמת מורא הגנבים שיזיקו לגופו.

סוכות הנמצאות ברחוב

ויש ליזהר בזה כדמצוי בזמנינו בסוכות הנמצאים ברחוב במקומות פתוחים או במקומות שמטיילים שם, ועפ"י רוב הסוכות הם פרוצות ואין בהם ד' דפנות ודלתות, או סוכות המיוחדות לחנויות והם בנויות ברשות הרבים, והם נמצאות במקומות שאנשים מפחדים לישון שם, והמיקל בזה יש לו על מה לסמוך.

דהחכם צבי (בתשו' סי' צ"ד) חולק בזה ודעתו דאף בסוכה שאינה ראויה לשינה, יוצאים בה באכילה, וסברתו דתשבו כעין תדורו אינו דין בסוכה, דצריכה שתהא ראויה לכל תשמישי הדירה, אלא זהו רק דין באופן קיום מצות סוכה, וכל זמן שיכול לקיים המצוה כתיקונה הרי זה נחשב תשבו כעין תדורו, והביא ראיה לזה מהא דמבואר (סוכה כג.) דר"ע עשה סוכתו בראש הספינה אף שהרוח מצויה שם ועוקרתה כמו שבאמת עקרה, ומסתמא אין הדרך לישון שם כיון דיכולה ליעקר באמצע השינה, ואפ"ה עשאה כדי לאכול שם ע"כ, וליישב דעת המחמירים, צ"ל כיון דבסוכה שבראש הספינה, כל זמן שהסוכה קיימת היא ראויה לישב ולישון שם, לכן נחשבת תשבו כעין תדורו, משא"כ בסוכה שמפחדים לישון בה, אז אפילו שהיא קיימת א"א לישון בה, ולמעשה בביאוה"ל (ד"ה דמתירא) כתב דאף דלכתחילה צריך לעשות הסוכה במקום הראוי לכל התשמישים, אולם בדיעבד המיקל בזה יש לו על מי לסמוך.

סוכה ברחוב במקומות שמצוי עכברים [מייז]

במקומות שמצוי עכברים ומפחדים לישון בסוכות העשויים ברחוב על הקרקע, יש להקפיד לתקן עצה שהעכברים לא יוכלו ליכנס לסוכה [כגון הנחת רשת מהקרקע מסביב לדפנות, ולהתקין דלת ראויה ליסגר כראוי].

דסוכה שיש בה עכבר רוב האנשים מפחדים לישון בה, ויש הזה גם חשש היזק הגוף, שהם יכולים להזיק, ולכן צריך לתקן אותה בענין שלא יוכלו ליכנס לתוכה, וכן שמעתי למעשה מפי הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א, ודלא כאותם שרצו להקל מחמת דהוי מכת מדינה וכמו צינה במקומות הקרים, דהרי אותם העושים הסוכה בבית וכדו' אינו מצוי חשש זה, וכן ראיתי מובא מהגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א.

והמיקל יש על מה לסמוך (כנ"ל).

סוכה שמפחדים לאכול בה

ואם גם מפחדים לאכול בסוכה מחמת העכברים או אין מרגישים בנוח לאכול שם, אזי אין יוצאים בה מעיקר הדין.

דכיון דמצטערים לאכול שם הרי יש בה משום מצטער פטור מן הסוכה, וממילא בליל הראשון דיש חיוב לאכול [כביצה פת או לפחות כזית] בסוכה, יש בזה חשש דאינו יוצא בה החיוב, ובשאר הימים יש חשש דאין לברך שם משום חשש ברכה לבטלה, וכן אם יש לו מקום אחר או עצה לתקן סוכה זו, הרי הוא מחוייב לתקנה, וכפי שמצינו דיש חיוב לתקן הסוכה שלא יזיק הקור או החום או שאר דברים המצערים, עי' בס' חוקים להורותם (פרק לו) באריכות.

הלכות המצויות בתפלה בעשי"ת

א] העומד באמצע פסוקי דזמרה בשעה שאומרים הש"צ עם הציבור מזמור "שיר המעלות ממעמקים" יכול לאמרו אפילו באמצע פסוקי דזמרה וכשיסיים ברכת ישתבח יכול לאמרו שנית [א] וי"א דשב ואל תעשה עדיף ולא יאמרנו עתה עמהם [ב]

ב] וכן אם עומד באמצע פסוקי דזמרה בשעה שהציבור עונים "המלך" רשאי לאמרו עמהם עכ"פ בין פסוק לפסוק [ג] ויסיים אח"כ יושב על כסא רם ונשא [ד] ושוב יחזור לתפילתו על הסדר.

ג] אם שכחו לומר "שיר המעלות ממעמקים" וכבר התחיל הש"ץ קדיש שוב לא יאמרוהו בין קדיש לברכו [ה]

ד] אם לא אמר "זכרינו לחיים" ו"מי כמוך" "וכתוב לחיים" "בספר החיים" אם כבר סיים הברכה לא יחזור שוב לאמרו [ו] ואם נזכר לאחר שאמר ברוך אתה ה' לא יסיים "למדינו חוקיך" אלא יגמור הברכה [ז]

ה] ואם נזכר קודם הזכרת השם של חתימת הברכה י"א שיאמרם במקום שנזכר [ח] אך הרבה אחרונים כתבו שחוזר לומר "וכתוב לחיים" ויסיים נוסח הברכה שאח"כ אפילו שיצטרך לומר שוב האל ישועתינו אין בזה חשש [ט]

ו] יש מי שאומר שאם עדיין לא התחיל את הברכה שלאחריה יכול לומר שם מה ששכח כגון אם שכח לומר "זכרינו" ונזכר לפני שהתחיל אתה גיבור יכול לאמרו שם [י] ויש המפקפקים בדבריו דאין לעשות כן משום דהוי הפסק [יא]

ביאורים והוספות

(א) אבל אין חיוב בדבר כיון שאינו דבר שבקדושה שיש עליו חיוב לענות עיין באלף למטה סימן תקפ"ד סק"ב וסימן תרי"ט סקל"ב שמביא ראיה להתיר ממה שהמג"א בסימן (תכ"ו סק"ו) מתיר לומר הלל עם הציבור באמצע פסוקי דזמרה שהרי מותר להוסיף מזמורים באמצע פסוקי דזמרה כמו שאנו מוסיפים בכל שבת אמנם י"ל דכיון שהאומרים אותו יסודתו בהררי קודש ע"פ רבינו האר"י ז"ל לאמרו בין ישתבח ליוצר והאומרו במקום אחר הריהו כאומר סתם מזמור ולכן לכאורה מוטב שיאמרנו ביחידות כשיגיע למקומו ומ"מ אפשר כיון דהציבור עומדים בין ישתבח ליוצר רשאי להשתתף עמהם ולומר עמהם ולמעשה מסיק שם דהאומרו עם הציבור אין מזניחין אותו.

(ב) קצה המטה סקי"ת.

(ג) כן הוא לדעת המטה אפרים הנ"ל וכאן עדיף יותר דטעם אמירת המלך בקול רם מבואר במטה אפרים כדי להראות לכל שאנו ממליכין עלינו את הקב"ה ומקבלים מחדש את עול מלכותו ית"ש ולכן לא יפרוש מן הציבור כמבואר במשנ"ב (סימן נ"א סק"ח) לענין מודים דרבנן ועיין בשו"ת שאילת שאול ח"ב סימן ס"ז שכתב דאין להפסיק באמצע פסוקי דזמרה באמירת המלך.

(ד) בשו"ת מקדש ישראל (סימן קי"ח) כתב דלכתחילה יתחיל מהקל בתעצומות עוזך דתיבת המלך לעצמו אין לו שום פירוש ומשמעות עם מה שאמר מקודם ולכן יאמר עכ"פ הפסוק כולו כדי שיהיה לו משמעות באמירת תיבת המלך.

(ה) קצה המטה (סימן תקפ"ד סקי"ז) דמקום אמירתו הוא דווקא לפני קדיש ובהליכות חיים מביא דאם אירע לו כן שהתחילו קדיש אמר שיר המעלות ואח"כ אמר שוב חצי קדיש.

(ו) שו"ע סימן תקפ"ב ס"ה כיון דהוא רק תקנת הגאונים אין מחזירין אותו.

(ז) כמבואר בשעה"צ סימן קפ"ח סקי"ח דכל דבר שאין מחזירין אותו אין אומרים למדינו חוקין.

(ח) כ"כ בשו"ע הרב (סי' תקפ"ד ס"ו) לגבי כל ארבע הזכרות שתיקנו הגאונים ובמטה אפרים (סעיף י')כתב כן רק בהזכרת "וכתוב לחיים" שלא יחזור לתחילת וכל החיים ואף שצריך להיות מעין החתימה מ"מ הרי גם האל ישועתינו אינו כ"כ מעין החתימה והטעם שלא יחזור לתחילת וכל החיים לפי שאמירת האל ישועתינו הוא ג"כ אמירת שם ולכן אומרו במקום שנזכר וימשיך ברוך אתה ה' הטוב וכו'.

(ט) כ"כ בפרמ"ג בא"א (סק"ד) א"א בוטשאטש מהדו"ת משנ"ב (סקט"ז) דאין חשש בהזכרת השמות שנית משום שהוא דרך שבח ובקשה ולא נוסח של ברכה ובדרך שבח והודאה מותר להזכיר השם.

(י) כ"כ באשל אברהם בוטשאטש והביאם להלכה באלף המגן סקכ"ה.

(יא) בן איש חי (נצבים אות כ') וכן היא עפ"י מסקנת המשנ"ב סימן קי"ד סקל"ב שכל הדברים שאין מחזירין אותו אין לאמרם בסיום הברכה אע"פ שלא התחיל הברכה שלאחריה.

ז] אם שכח להזכיר אחד מאלו יאמרנו באלוקי נצור לאחר ה"יהיו לרצון" הראשון (יב)

ח] אם טעה וסיים "האל הקדוש" או שהוא מסופק אם אמר המלך הקדוש אם נזכר תוך כדי דיבור אומר המלך הקדוש כל זמן שלא התחיל ברכה אחרת אבל אם נזכר לאחר כדי דיבור או שכבר התחיל ברכה אחרת חוזר לראש (יג)

ט] אם מקפיד להתפלל כל התפילה מבפנים בתוך הסידור אפילו אם מסתפק אינו צריך לחזור דמסתמא אמר כראוי (יד)

י] בראש השנה וביוה"כ אם יודע שהתפלל כל הנוסח של ובכן תן פחדך ומסופק אם סיים המלך הקדוש א"צ לחזור דמסתמא אמר כפי נוסח הברכה הכתובה (טו)

יא] אם בשעה שאמר זכרינו ומי כמוך היה בדעתו לומר המלך הקדוש ולאחר מכן מסתפק אם אמר כראוי אינו צריך לחזור וטוב להרהר בלבו הברכות מתחילת השמונה עשרה (טז)

יב] כל הדין דחוזר לראש אם הוא מסתפק זהו רק אם נתעורר לו הספק כשהוא עדיין בתוך תפילתו או מיד לאחר התפילה אבל אם כשהתפלל היה בדעתו להזכיר כהוגן ולאחר זמן מופלג מהתפילה מתעורר לו ספק אם אמר כהוגן אינו חוזר (יז)

יג] אם נזכר תוך כדי דיבור אבל טעה וחזר ואמר ברוך אתה ה' המלך הקדוש יצא (יח)

יד] אם טעה בר"ה ויוה"כ ואמר אתה קדוש ודילג נוסח לדור ודור ובכן תן פחדך וסיים המלך הקדוש כמו בעשרת ימי תשובה יצא (יט) **וימשיך בסדר התפילה באמירת אתה בחרתנו ולא יאמר ובכן תן פחדך לפני אתה בחרתנו משום חשש הפסק** (כ)

טו] המאריך בתפילת הלחש וכשהגיע הש"ץ לקדושה עדיין עומד באמצע ברכת אתה קדוש יש מתירים לענות קדושה עם הציבור במקום שעומד שם ואפילו עומד בסוף הברכה כל שלא אמר ברוך אתה ה' של סיום הברכה יאמר שם קדושה עם הש"ץ ואח"כ יתחיל מקדוש אתה (כא) **ויש אוסרים לומר שם קדושה עם הש"ץ אלא יפסיק בשתיקה ויקשיב וישמע** (כב) **ואם אמר שם קדושה יחזור לתחילת ובכן תן פחדך** (כג)

ביאורים והוספות

(יב) כף החיים סקכ"ז סקל"ב הובא באלף המגן שם.

(יג) שו"ע תקפ"ב ס"א.

(יד) עיין כף החיים סק"ו וכ"כ בספר הלכות חג בחג פ"ה הערה 27) ודווקא אם כתוב שם רק המלך הקדוש דאז אנו אומרים שוודאי אמר כפי הכתוב שם).

(טו) משנ"ב סק"ד חיי אדם כלל כ"ח ס"ח כיון דלא שייך לומר בזה שאמר כהרגל לשונו בכל השנה דהרי מוסיף לומר קודם סיום הברכה נוסח אחר ובוודאי אמר כשיגרא דלישנא של תפלת ר"ה וחתם בהמלך הקדוש ובכף החיים כתב דמסתמא מתפלל בסידור ואמר המלך הקדוש כמו שכתוב בסידור.

(טז) אשל אברהם בוטשאטש וטעמו דבכה"ג סומכים על מחשבתו שהיה בשעת אמירת מי כמוך ומסתמא זכר לומר כראוי דיתכן שיש חזקה שאמר כמו שזכר מקודם ועיי"ש שהוא בעצמו נהג לחזור שוב מתחילת השמו"ע בהרהור לבד בצירוף ספיקת הפרמ"ג דהרהור כדיבור.

(יז) דאמרינן מסתמא אמר כהוגן כיון שהיה כן בדעתו כמבואר במשנ"ב סימן תכ"ב סק"ו וסימן קי"ד סל"ח) בשם המור וקציעה ומגן אברהם.

(יח) אע"פ ששהה ג' תיבות באמירת ברוך אתה ה' דאינו הפסק כיון שהוא מאותו הענין כ"כ בשו"ת אבן ישראל ח"ט סימן ס"ג בהגהות לסימן זה.

(יט) סימן תקפ"ב משנ"ב (סקי"ז) דנוסח זה אינו לעיכובא ואין מחזירין אותו ולכן אם נזכר אחר שהזכיר השם לא יסיים למדינו חוקיך כיון שהוא דבר שאין מחזירין אותו.

(כ) כ"כ בשו"ת להורות נתן ח"ה סימן ל"ז דאף לשיטת האשל אברהם דרשאי לומר זכרינו ומי כמוך לאחר חתימת הברכה היינו דווקא שם כיון דלדעת התוספות (ברכות י"ד ע"ב) מחזירים אותו אף דלהלכה לא קיי"ל כן מ"מ חמור יותר מוכן תן פחדך דלא מצינו מי שסובר דמחזירים אותו אמנם בספר מקראי קודש (ימים נוראים סימן ע"א) כתב דלדעת האשל האשל אברהם גם לענין ובכן תן פחדך רשאי לומר אם נזכר לפני שהתחיל אתה בחרתנו אך גם לדעת הלהורות נתן דהוי הפסק מ"מ בדיעבד אם אמר ובכן תן פחדך לאחר סיום הברכה לא הוי הפסק כמו שכתב במחצה"ש (סימן רצ"ד סק"ד) דהא דהוי הפסק היינו דלכתחילה לא יחזור אבל בדיעבד עלתה לו התפילה ולא הוי הפסק כ"כ בשו"ת להורות נתן.

(כא) עיין בספר מעורר ישנים (סימן כ"ז אות קפ"ג) וראיה לדבר ממה שכתב בשו"ת גינת ורדים דקדושה אינה תוספת שמוסיפין בין ברכה שניה לשלישית אלא היא מגופה של ברכה שלישית בעצמה.

(כב) כ"כ בקיצור הלכות המועדים (דיני שחרית לר"ה ס"ז) ובאשי ישראל (פרק מ"ה ס"ק קכ"ו) דאף דבכל יומות השנה אם התחיל ברכת אתה קדוש והש"ץ הגיע לקדושה אם המתפלל הגיע רק עד יהללוך סלה יענה לקדושה ויחזור לאתה קדוש אבל בר"ה ויוהכ"פ כשהתחיל ובכן תן פחדך ועומד בקדוש אתה ונורא שמך לא יענה לקדושה עיי"ש.

(כג) שו"ת משנת יוסף ח"ט סימן קמ"ח) וטעמו עפ"י המבואר בסידור האריז"ל שיש לומר ד' פעמים ובכן כנגד שלשה אבות ודוד המלך וא"כ כל אלה יחדיו צמודים ואין להפסיק ביניהם כלל.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורים,
מרבותינו הק' בעלי ההילולא זי"ע

ח'
תשרי

הגה"ק רבינו אלעזר ניסן טייטלבוים זי"ע אבד"ק דראהביטש

בשב"ק זו חל יומא דהילולא קדישא של מרן הגה"ק רבי אלעזר ניסן טייטלבוים זי"ע בנו יחידו של רבינו משה איש האלוקים מרן הישמח משה זיעוע"א, על כן אמרנו וענינו אעלה בתמ"ר אחזה בסנסיניו, לטעום קצת מפרי מגדיו, להעיד על השמש בגבורתו, המאיר ובא מתחילת זריחתו, רב חילי' ותוקפו משחר טל ילדותו, בימי חייו הקצרים עלי אדמתו, אשר ממנו ניקח וממנו נלמד ללכת בדרכיו הקדושים.

מראש צורים אראנו

מרן הגה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע הי' בנו יחידו של מרן הישמח משה זי"ע (יחיד היה לאביו ולאמו אין כי אם בת אחת ה"ה הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה אשת הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע, ויסופר שהתנצל פעם לפני מורו ורבו הרה"ק החוזה מלובלין שאין לו כי אם הבן עם הבת, והשיב לו רבו: טוב מעט בכוונה) שהי' בן הגאון הגדול רבי צבי הירש מק"ק פרעמיסלא זצ"ל שהי' תלמיד חכם מובהק, ומתפרנס בדוחק מיגיע כפו, והיה נצר למשפחות מיוחסות, ויחוסו מגיע עד לדוד המלך ע"ה כידוע מה שאמר הישמ"מ דמצד אביו התייחס להרמ"א ולהמהרש"א, והמהרש"א התייחס לרש"י ולר' יוחנן הסנדלר עד דוד המלך.

ומדי דברי בו מענין היחוס להרמ"א כדאי להעתיק דברי ההספד שנשא הייט"ל במלאות השלושים לפטירת אביו הק' ובתוך ההספד סיפר ומנה את שבחי אביו ז"ל והי' מדבר גם מגודל ענוותנותו שהיתה ג"כ בהפלגה גדולה מאוד מאוד, ואמר שאין זה חידוש כל כך יען שהמידה הזאת ירושה הוא מאבותינו הקדושים כי שמע מפי זקינו מאוה"ג מרן הישמ"מ זצוקללה"ה איך שפעם אחת נגזרה גזירה רעה על ישראל ועת צרה היא ליעקב ושלח שליח מיוחד לקראקא להשתטח על ציון קברו של זקינו הרמ"א ז"ל ואמר להשליח: תאמר לזקיני ז"ל, אנוכי ידעתי ומכיר את טבעי בני משפחתינו שהמה בטבעם נמוכי רוח ושפלי ברך עד מאוד וידעתי שגם הוא הי' שפל ברך בעיני עצמו, והאיש מש"ה עניו מאוד ולא ידע את גדולתו וקדושתו, על כן אני אומר לו שהוא הוריד תורה לישראל וה' עמו שהלכה כמותו ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א וכוחו גדול עד מאוד, ובכח הזה היכולת בידו לבקש ולעורר רחמים על אחב"י הנתונים בצרה ולבטל גזירה רעה מעל ישראל.

וזרח השמש

בחודש תמוז שנת חמשת אלפים וחמש מאות וארבעים ושש ליצירה (שנת ה'תקמ"ו) זרח השמש בעיר שינאווא כאשר נולד הגה"ק רבי אלעזר ניסן לרבינו משה איש האלוקים מרן הישמח משה זי"ע אשר שימש אז ברבנות בעיר שינאווא, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת חי' שרה בת הרבני הנגיד המפורסם מו"ה ניסן מפרעמיסלא ז"ל, ונקרא שמו בישראל אלעזר ניסן על פי מעשה שהי': דביום הוולדו ראה אביו בחלום ענין גדול וגם דברי הגמ' (ביצה ט:) מעשה ברבי אליעזר שהי' יושב ודורש כל היום כולו, ועל דבר זה נקרא אליעזר אולם השמיט היו"ד וקראו אלעזר על שם אחד מאבותיו הזקנים שהי' שמו אלעזר, ושם ניסן ע"ש חותן משה מוה"ר ניסן מפרעמיסלא ז"ל.

במעלליו יתנכר נער

כבר משחר טל ילדותו נראו בו סימני טהרה כי לגדולות נוצר ושזה הקטן גדול יהי', יראת ה' הי' חופף עליו כל היום כל רואיו יעידון כי הוא זרע ברך ה', ומסופר כי פע"א בהיותו נער קטן שלחו אביו לקנות דבר מה והלך בשמחה רבה ורקד בכל הדרך מגודל שמחתו כי זכה לקיים מצות כיבוד אב.

כבר בנערותו נודע בתוך הקהל כי עלה למעלה בתורה וחריפותו ובקיאותו הי' למופת בעין כל, וכאשר למד בחדר רק חומש ותהלים דקדק בלימודו וחידש חידושים נפלאים, ואביו הישמ"מ מביא דבריו בספרו תפלה למשה (על תהלים קמ"ט אות ב') וכותב שם בזה הלשון: בני היניק והחכים כ' אלעזר ניסן שיחי', וכן מביא עוד בספרו ישמח משה ח"ג בשם בנו היניק (במסכת כתובות דף כ"ט) ועוד בכמה מקומות

בעת היותו כבן שמונה שנה בלילה הראשונה של חג הסוכות אביו וגם גיסו הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע אשר הי' בעת ההיא סמוך על שולחן חותנו ישבו בהסוכה והילד שעשועים התנמנם מעט על השולחן כדרך הילדים וכאשר הקיץ ופתח עיניו ראה על אדרת התלוי בסוכה לנוי שהי' כתוב באותיות גדולות מוזהבות כעין של אש תיבת "מגן אברהם" ותיכף שאל מי כתב האותיות, וגיסו שאלו אי' כתוב מגן אברהם, השיבו הכי לא תראה והראה לו באצבע, ואביו שמר את הדבר והי' יושב ודומם.

בהיותו בן תשע שנה חלה חולי גדול והי' מסוכן מאוד, ואביו הי"מ הצטער מאוד בראותו הבן יקיר לו הוא בסכנה עצומה כ"כ ושפך את לבו אל ה' לעורר רחמים עליו, ובראותו מות מרחפת על פני הנער לקח שני אנשים כשרים ושלחם לליזענסק על הציון של הרה"ק בעל "נועם אלימלך" זי"ע ואמר להם: כאשר תבואי לחצר בית החיים תאמרו בפה מלא "אנחנו מנדרים פרוטה לצדקה בעד הנשמה אשר תלך ותגיד לנשמת הרבי ר' אלימלך כי באו על ציונו הקדוש להתפלל", ואז ירוצו כל הנשמות הנמצאות שם בעת ההיא להגיד ולהודיע להרה"ק הנ"ל, ושם בעולם האמת דבר יקר הוא אצל נשמת המתים אשר יכולים להשתכר פרוטה שנותנים לתועלת נשמתם, על כן כל אחד ירצה להקדים למען יזכה הוא במצות הפרוטה, ואחר שתאמרו כל זה, תלכו להתפלל על קברו בעד בני, עוד אמר להם שידייקו לראות את השעה בדיוק מתי התפללו על הציון הקדוש.

השלוחים נסעו לליזענסק, ואחרי כמה שעות הקיץ הבן יקיר שהיה זה כמה ימים על מיטתו כאבן דומם, וקרא אבא! אבא! הי"מ ניגש אליו בתמהון לראות מה קרא עמו, אמר לו הילד שעשועים: אבא מעתה אהיה בריא אולם בבריאות השלימות, ושאלו אביו: בני מאין אתה יודע, השיב לו הילד: שבזה הרגע היה אצלי יהודי נכבד ותוארו כך וכך, ובירך אותי והבטיח לי שמעתה אהיה בעזהשי"ת בריא ואיתן כראוי, ומהתיאור שתיאר את האיש הבין הי"מ שהוא כתוארו של הרה"ק מליזענסק ששלח להתפלל על קברו.

ותיכף הביט אביו הק' על המורה שעות, ואח"כ כשחזרו השליחים להי"מ ראו בדיוק שבאותה שעה שהתפללו על הקבר בליזענסק באותה שעה הקיץ הילד מחליו אשר חלה בו.

אשרי העם יודעי תרועה

בילדותי שמעתי מאבא מארי הגאה"צ מו"ה אלעזר ניסן זללה"ה אבדק"ק דראהביטש שדרש סמוכין לכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית ברא וגו', כלומר לכל המורא הגדול אשר עשה משה ושמא תאמר הלא כתיב אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ובמה יזכה אדם את ארחו, והתי' לזה שמפני כן קבע ה' זמן תשובה בחודש תשרי ואז סולח ומוחל ומכפר בר"ה ויוהכ"פ עד שעי"ז נעשה האדם ברי' חדשה וגם השמים והארץ נעשים בריה חדשה, וז"ש לעיני כל ישראל "בראשית" - אותיות בא' תשרי (כדא' בתיקונים) ברא אלקים את השמים ואת הארץ שהכל נעשית כבריה חדשה מפני התשובה, כי תחילה והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך ממעשה הרשעים, ואח"כ ורוח אלוקים מרחפת על פני המים, שהוא כינוי לתשובה כדכתיב שפכי כמים לבך נוכח פני ה', ואז ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור, וזהו אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לרצות את "בוראם" בתרועה דהיינו שנתחדש הבריאה בא' תשרי ע"י התרועה, ואז ה' באור פניך יהלכון כמאמה"כ ויאמר אלוקים יהי אור, עכ"ד ביתר ביאור.

(רב טוב)

האיש מקדש

כשהגיע לפרק האיש מקדש בחר בו הרב הגאון מוה"ר אהרן אבדק"ק חאדרוב זצ"ל לחתן לבתו הרבנית הצדקנית מרת רויזא בלומא ע"ה, חותנו הנ"ל הי' מתלמידי הרה"ק בעל נועם אלימלך ולאחר פטירתו נסע להרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, והי' ידוע לגאון ומתמיד גדול וחס על כל רגע של ביטול תורה, ויסופר שלפני החתונה של בתו התנצל לפני מחותנו הי"מ שלא יוכל להיות נוכח בשעת החופה מפני שאותה שעה הוא עוסק בשיעוריו הקבועים ורק אחרי חצות הלילה התפנה ובא לסעודת החתונה.

הרבנית הצדקנית מרת רויזא בלומא ע"ה נולדה בדראהביטש ונתייתמה מאמה בהיותה תינוקת בת י"ד שבועות, אביה הרב הגאון רבי אהרן ז"ל נשא אשה אחרת ונתקבל לאב"ד בעיר חאדרוב, ובתו היתומה נשארה בדראהביטש אצל זקינה אבי אמה הרבני הנגיד והלמדן מוה"ר נחום ז"ל שהיה פרנס הקהל וראש חברה קדישא דשם, (מספרים עליו שהי' למדן מופלג ובימי חייו למד ושנה את הש"ס כולו י"ג

פעמים, ותוך חזרתו בפעם י"ד שבק חיים לכל חי, ולפני מותו ציוה לבני ביתו לשכור לומדים עניים אשר יתחילו ממקום שפסק הוא ויגמרו כל הש"ס לטובת נשמתו).

בבית זקינה הנ"ל נתגדלה הנערה עד שהגיעה לפרקה ונישאה עם הגה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע, ואמרו ת"ח מופלגים שהיו מהנכנסים בביתם, אשר אחת לשנים מרובות מזדמן זוג קדוש כזה.

היא היתה אשה חכמת לב מאד וכל ספרי תנ"ך הי' רגיל על לשונה, כל כתביה הי' בלשון הקודש צח ונעים אשר הקוראים הי' משתוממים בראותם מליצותיה הנפלאים ורעיונתיה הנשגבים, גם היתה בקיאה בכל אגדות הש"ס ומדרשים, וגם המפרשים על האגדות כמו מהרש"א והרי"ף וכדו' לא נעלם מאתה, וכמה פעמים כאשר דברו הת"ח או הדיינים ממאמר חז"ל באגדות הש"ס ונעלם מהם לפי שעה איה מקומם היו הולכים לשאול את הרבנית והיא השיבה תיכף אנה נמצא מאמר הזה במקום פלוני, כם כמה דברים ממפורשי התורה כמו אלשיך הק' וכדו' היה נרשם בזכרונה וכן כמה דינים בשו"ע ובפרט שו"ע או"ח היתה יודעת על בורי, גם היתה מחדשת חידושים נפלאים, (ומרגלא בפומי' דכ"ק מרן רבינו הק' בעל ברך משה זי"ל שיש לו בקבלה מאבותיו הק' שפירשה "טוב שכן קרוב מאח רחוק", פי' דוודאי טוב שכן קרוב, אבל מאח הוא רחוק) והאשה הזאת עמדה לבעלה למחסה לבל יבלבלו מחשבותיו הקדושים בעניינים מסובכים ומטרידים, גודל צדקת פזרונה אין לשער ותעש בחפץ כפיה לזון כמה יתומים ואלמנות, כמו כן כמה צדקות שעלו להון תועפות כבנין ביהכ"נ הגדולה אשר בעיר דראהביטש, והכל בחכמה נפלאה מאוד.

גם זכתה ל"גילוי עינים" מסופר כשנפטר הרה"צ ר' מרדכי לעטנער מדראהביטשאש זצ"ל מח"ס מאמר מרדכי בערש"ק כשעלה מן המקוה שטבל בה לכבוד שב"ק, ובאותה שעה ראתה על גג המקוה שלהבת אש, והבהילה את אנשי ביתה שנפלה דליקה במקוה, ונודע כי ר' מרדכי נסתלק, ויהי לנס.

אחר נשואיו ישב בדראהביטש בבית חותנו זקינו וישב על תורה ועל עבודה בשקידה רבה, ולא הסיר אביו עין השגחתו ממנו גם מרחוק וידוע האיגרת ששלח לו אז שתוכו רצוף אהבה, דברים ערבים ומתוקים, אשר בו מדריכו בעיקר להתמדת התורה בימי הנעורים, וידוע מחסידי קדמאי שהי' להם קביעות ללמוד את דברי האגרת הזאת מזמן לזמן, ולחיבת הקודש העתקנו כאן את כל דברי האגרת הזאת.

זמנים קשים עבר עליו אחר חתונתו ולא הי' לו זרע של קיימא, והי' לו צער גידול בנים שכל ילדיו שנולדו לו בשנים הראשונות כולם מתו עליו בילדותם בעודם קטנים ר"ל, והי' מיצר ודואג ומריחוק מקום וקירוב הלב שיתף עמו אביו הישמ"מ בצערו, וכמובן שהזכירו עצמם תכופות אצל אביו הק' מרן הישמ"מ להיוושע בדבר ישועה ורחמים, ופע"א קבלו מכתב ממרן הישמח משה ובה כתוב לאמר, שהיות אשר הרבנית היא נכדת הגה"ק ר' יקותיאל זלמן הלוי לאנדא זצ"ל, שהי' הרב הראשון של דראהביטש (אביו של זקינה רבי נחום ז"ל) ומנוחתו כבוד שם, לכן תלך הרבנית על קברו של זקינה לעורר רחמים שמים להיוושע בזרע של קיימא ותקבל עליה שם על ציון הקודש שכאשר תלד בן זכר יקרא שמו בישראל על שם זקינה הנ"ל, פקודתו שמרה רוחם ובשנת תקס"ח כאשר נולד להם בן ה"ה מרן הייט"ל ויקרא שמו בישראל יקותיאל יהודה (זלמן לייב), יקותיאל אחרי זקינה ר' יקותיאל זלמן זצ"ל, ויהודה אחר זקינה רבי לייב חסיד מלבוב זצ"ל.

על כס הרבנות

ויגדל האיש הלוך וגדול, וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לו כתר מלוכה, ובשנת תקצ"ד כשנפטר רבה של סיגוט הרב הגאון רבי מנחם מענדל שטערן זצ"ל יצאו שנים מנכבדי קהילת סיגוט לאוהעל להציע לו את כס הרבנות.

אביו בעל הישמח משה שלח עמם בחזרה אגרת מיוחדת למנהיגי הקהילה כדלקמן: "היות ששמעתי כי אתם מבקשים רב ומורה לקהילתכם, הננו בזה להודיעכם כי בני יחידי ראוי לאותו איצטלא, והוא גדול כא' הגדולים בחריפותו ובקיאותו וקדושתו, ואם כי כלום אב מעיד על בנו אולם אנכי אגלה טפח ומכסה טפחיים, ולא תבושו בו בעולם הזה ולא תכלמו בו לעולם הבא".

בעת נסעו לשבת על כסא הרבנות נסע עמו אביו, ותרעש כל הארץ ונתקבצו אלפים מישראל שנסעו אתם ללוותו, והזקנים שבאותו הדור ספרו שלא הי' קיבוץ כזה מעולם, ובכל מקום בואם לבשו בגדי שבת ויו"ט, ויסופר שהיש"מ בכה אז מאוד ע"ז הכבוד אשר בני ישראל היקרים יטריחו את עצמם כ"כ לכבדו ולנשאו, ואוי לו למי שהעולם מטעין בו, או אז פיו פתח בחכמה בנו הק' מהרא"ז ואמר לו: אבי, הכבוד הזה אשר יטריחו בנ"י וישתדלו לעשות לא לך הוא, רק לתורתך, אשר ידעו כי הנך תלמיד חכם גדול מובהק ומייגע א"ע בתורת ה', אז נחה דעתו ואמר: "נחמתני בני נחמתני", ופירש בזה מאמה"כ בתהלים "לכן שמח לבי ויגל כבודי", והיא לו נדפסה בתפילה למשה על פסוק הנ"ל.

בבואו לסיגעט תיכף התחיל לפקח ולעיין על כל עניני דמתא, לתקן להם תקנות טובות, לגדור גדר ולעמוד בפרץ, וחתימת יד קדשו נמצא על תקנות חברא קדישא, אשר הוא יסד, וגם נודע שם לפועל ישועות והרבה באו בצל קורתו להתברך ממנו.

וישטמהו בעלי חיצים

שש שנים ישב על כסא הרבנות בק"ק סיגוט, אך לא היו אלה ימי מנוחה ושלוה וימררו חייו בעלי חצים, והוא תיכף בבואו לשם ראה שלא ישבע נחת שם ורצה לעזוב את המקום, אולם אביו ואנשי שלומו לא נתנוהו לעשות זאת, ויעצו לו להמתין עד אשר תשך הסערה.

זמן קצר לאחר בואו לשם החלו בני הקהילה להציק לו ועמדו נגדו במחלוקת ואף העלילו עליו בפני שרי המחוז, שאת כל יגיע כפיהם חייבים הם לשלם לקהילה לצורך קיומו של הרב, שנים אחדדות לאחר מכן נתלהב הסכסוך ביותר, כאשר אסר את שחיטתו של השוחט מקרטשינוב, כי לא בדק בסימנים בעת השחיטה.

שמונה רבנים מגדולי ישראל עמדו לצידו של הגה"ק רבי אלעזר ניסן להיות לו לאחיעזר ולאחיסמך אחר שברירו הענין ונודע הדבר שנכון עשה במה שפסל השוחט, והי' כותבים מכתבים לחזק אותו, וגם לבני הגליל להשתיק המחלוקת, ובס' שו"ת דרך יבחר נדפסו מכתבי קודש שכתב הגה"ק בעל "מראה יחזקאל" אודות ענין זה: "ישאו הרים שלום לחיים ולחסד עד עולם, עיניו תחזנה בנין היכל ואולם, לכבוד ידידי הרב הגאון המאה"ג המפורסם שלשלת היוחסין החסיד ועניו נ"י עה"י פ"ה כקש"ת מו"ה אלעזר ניסן נ"י האב"ד דק"ק סיגוט והגליל יע"א. אותיותיו הקדושים הללו באהלי ביום שבוע העבר, והייתי משתתף בצער של ת"ח וקירות לבי הומה לי אל לא טובה השמועה בנידון השוחט הפסול ר"מ הידוע, כי בערה כאש רשעה להכשיל רבים... והנה עיניו הבדולח לנוכח יביטו בהמכתב שצירפתי פה לאנשים גליל דמר, אולי יכנסו דברי באזניהם למען ישמעו וירא ולא יזידון עוד, ובזה אצא ואומר שלום שלום למר ולתורתו ושפעת שלומו יגדל וישגא מאוד אחריתו כמעיין המתגבר וכצאת השמש בגבורתו כנפש היפה ונפש אה"נ הדורש שלומו וטובתו כל הימים בלב תמים. הק' יחזקאל פאנעט

וזהו פתשגן הכתב אשר כתב הגה"ק בעל "מראה יחזקאל" לאנשי הגליל הנזכר באגרת הנ"ל: הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם, צדק ומשפט אורחותם, ויהי כנדד שלומותם ה"ה אמוני שלומי ישראל, יראי ה' וחושבי שמו תושבי גליל מאראמאראש כל איש ואיש לפי מהללו יתברך וישתבח באהלו, ויהי שלום בחילו, עד בוא מלך ישראל וגואלו. קול ענות אנוכי שומע הכעקתה הבאה אלי על שלשה פשעי השוחט ר"מ מישוב קרעטשינוב, אשר שינה ושילש באולתו בתועבה כפולה ומכופלת, נדרשתי לאשר שאלוני כבוד הרב הגאון המפורסם בנש"ק מהרא"נ האבדק"ק סיגוט והגליל עם העתק מהגב"ע והפס"ד אשר נגזר מהבד"ץ על השוחט הנ"ל... ועתה ברוכי ה' החרדים על דברו, אליכם המצוה הזאת אחיי נא אל תרע הנזרז לכם מהתגאל בזבח תועבה, ומרק פיגולים כליהם, ונפלאת היא בעיני כי המצא ימצא אחד העם אשר לבבו פונה היום להתריס נגד הה"ג אב"ד נ"י בהמרות עיני כבודו, כעת במקום ימריא כמתלהלה יורה זיקים לאשמת העם אל תאבו ואל תשמע לו, ולא תהי' זאת לכם

בגדי לבן ביום הכיפורים

ונראה לפרש על פי שפירש אבא מורי הגאה"צ מו"ה אלעזר ניסן זללה"ה אבדק"ק דראהביטש מאמר חז"ל (תענית כו:) לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולים שלא לבייש את מי שאין לו. ונל"פ הענין דהנה נוהגין ללבוש ביוהכ"פ בגדי לבן הטלית וקיטל בגדי מתים, למען לזכור אחריתו כי באלו עתיד האדם אחר פטירתו לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אבל אז אין חכמה ואין עצה לזה לפייס את בוראו כי אם עתה ברגע הן בעודני חי עת לעמוד לפני בוראו בלב נשבר להתחרט על העבר ולבקש סליחה ומחילה מלפניו על כל החטאים וכו', אולי ינחם ה' צבאות וימחול לו, ואלו הבגדים שאולין לפי שעה כי הלא הם מיוחדים על אחר פטירתו אלא ששואל אותם לשעה זו למען להכניע לבבו בזכרו אחריתו ובוודאי כי בני עליה הם א"צ להכניע לבבם להתעורר בתשובה מכח אלו הבגדים המזכירים אחריתו של אדם כי הם בלאו הכי שבים בתשובה בכל עת ובכל שעה מפחד ה' ומהדר גאונו וכל שכן ביום הגדול והנורא הזה אשר לא יוכלו עמוד כמו רגע בלא תשובה אמיתית בלב שלם ובלב שמח ולמה לובשין גם הם בגדים אלו אין זה אלא שלא לבייש מי שאין לו בחי' זו להתעורר מאליו וצריך הוא לבגדים הללו לעוררו, וז"ש יוצאים בכלי לבן שאולין מאחר הפטירה כדי שלא לבייש מי שאין לו ר"ל התעוררות אחר מבלעדי זה.

(ייטב פנים)

לפוקה ולמכשול, ושלא לכוות בגחלתו של הגאב"ד נ"י הזהרו ובכבודו אל תתימרו ויהי כן ה' עמכם, ישפות שלות השקט בארמנותיכם, ותחזנה בציון עיניכם, ויהי נועם ה' עליכם. הכ"ד אוהביכם הנאמן הדורש שלומכם וטובכם. הק' יחזקאל פאנעט החונה פק"ב והמדינה

כן נדפס תשובה ארוכה בענין זה בשו"ת אמרי אש (יו"ד סי' ב) להגאון בעל מהר"ם א"ש, וכמו כן בס' אבן המאיר (ח"ב) נמצא תשובה אליו בענין זה מהגאון ר' פאליק זצ"ל האבדק"ק סעליש יצ"ו, ועוד.

אלה וכאלה הוסיפו מתנגדיו והעיזו לנתק את הציצית מטליתו בשעה שהתפלל, ובכל עת שדרש, כדי להכעיסו המה יצחקו וידברו בקול, גם העיזו לשבור חלונות ביתו ואוהביו וידידיו קראו לאסיפה, אכן אין איש נענה לבקשתם, פע"א באו לפניו מתנגדיו והציקו לו מאוד, וחם לבו בקרבו אש תבער בו, וקרא ואמר: "למי עוללתם ככה, לאיש כמוני נוטר ברית קודש", וזקני החסידים מספרים שהאנשים האלו אשר עמדו לנוכח לא הוציאו את שנתם כי מתו במיתה משונה ר"ל.

כהנה וכהנה הוסיפו בני עוולה לענותו, כי רשעים האלו אשר כים נרגשו השקט לא ידעו וכל מחשבותם רק רע כל היום, עד שבאחת הלילות הציתו את ביתו בארבע פינותיו ונמלט על נפשו ביחד עם אנשי ביתו, בחמלת ה' עליו, אז החליט כי כבר שתה מכוס התרעלה די והותר, ועלה אצלו בהסכמה להעתיק את משכנו למקום מגורת אביו זצ"ל לק"ק אוהעל.

וסיפר מרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל שא' הטעמים שעזב מהרא"נ את סיגוט היתה מפני שבני העיר היו עניים ואביונים והיו הולכים יחף בלי מנעלים לרגליהם, וכך נכנסו בביהמ"ד להתפלל, וזה לא הי' יכול רבי אלעזר ניסן לראות בחילול בית ה'.

לאחר זמן קצר קבלוהו לאב"ד דראהביטש אשר שם הוקירוהו והעריכוהו לפי גודל גאונותו וצדקתו ועוותנותו וישב בכבוד ובמנוחה, והי' האב"ד והמנהיג הרוחני של הקהילה במשך חמש עשרה שנים עד יום פטירתו.

וכדאי להעתיק מה שכתב הגה"ק בעל שמן רוקח ז"ל לבנו, וז"ל בא"ד: "ושמחתי כי ת"ל נתרומם קרנך לק"ק דראהביטש שהיא עיר גדולה לאלקים, ותדע נאמנה כי הגדול שבהם הוא הרב הגדול מוה"ר אלעזר ניסן בן הגאון החסיד אבד"ק אוהעל, ולפי הנשמע הוא אדם כשר ולמדן מופלג..."

ביום כ"ח תמוז שנת תר"א כאשר נפטר אביו הישי"מ בקש ממנו אנשי אוהעל לבוא ולשבת על כסא אביו כי כן צוה אליהם לפני מותו, אולם הוא סירב והציע להם לקבל בנו בכורו ה"ה מרן הייטב לב זי"ע, וכתב להם בזה"ל: "לא אוכל למלאות משאלותיכם המשרה היקרה עלי, אם יש את נפשכם הנדיבה יקרא שם בני עליכם, הנהו הושיבוהו לכסא הוראה", ואחר ת"ב נגמר הדבר ונתקבל בעל "ייטב לב" לממלא מקומו של זקיט הישי"מ.

עבודתו הק'

דרכי עבודתו גבהו ונשגבו למאד בדרכי ה' וסדר היום שלו הי' עד שעה ב' אחר חצות הי' מלובש בטלית ותפילין של ר"ת ואח"ז בשעה ג' או ד' אכל סעודתו ותפילת מנחה הי' מתפלל ג"כ בתפילין של ר"ת בלא טלית, ומעריב הי' מתפלל כשתי שעות אחר צאת הכוכבים.

דביקותו בה' הי' הפלא ופלא וכל תנועותיו הי' רק ביחודים, אף בעת שאיפתו בטאבאק ראו בו שמייחד דברים נשגבים, לא לקח בשום פעם טאבאק תיכף אשר פתח את "השאכטיל" כי אם חמשה או ששה פעמים לקח בין אצבעותיו והניח עד אשר לקחו להחותם, ופעם אמר כי טבק ר"ת ק'דוש ב'רוב ט'עבך.

כל דרכיו הי' בהצנע לכת, ולא רצה שחסידיו ומעריציו ישריחו את עצמם לבא אליו ואף כי באו מרחוק שולחם מפניו, הי' ענוותן ושפל ברך בעינו עד מאוד, ואהבת ישראל הי' תקוע בלבו כ"כ עד אשר בגודל ענותנותו אמר "אשר במצוה הזאת בכחו להתפאר שיש לו אהבת ישראל באמת" וכן נכתב על מציבתו.

מעולם לא נהג לכתוב חידושיו כי הי' לו כאב עינים והי' קשה עליו מלאכת הכתיבה, ועל כן לא נשארו ממנו בכתובים ובנו מרן הייטב לב מביא בספריו כמה פעמים מה ששמע מפיו.

ועל אף שלא הביט בספרים מחמת כאב עיניו כי אם לפרקים מכל מקום הי' רגיל על לשונו דפים דפים גמ' ודפים בזוהר, ואמרו עליו חכמי לב שהי' מכירין אותו שמוחו כאחד מן הראשונים, ואף קודם הדרשה שנהג לדרוש בשבתא דריגלא לא עיין כמעט בספרים ואך לפרקים ציוה ליתן לו ספר אחד או שניים ועם כל זה הי' הדרשה יותר מב' שעות.

כמה פעמים ישב כמו ג' או ד' שעות בימי הקיץ אחרי סעודת היום של שב"ק ולא דיבר עם שום אדם וידו על מצחו ופניו הי' כלפיד אש ועמוק במחשבתו בדביקות.

צדיק גוזר

לא נפל מכל אשר דבר ונתקיים בו ותגזור אומר ויקם לך, ופע"א רצה אביו למסור לו החכמה מהקמיעות אך מגודל ענוות צדקו לא רצה לקבלם, ואח"כ אמר אביו קודם פטירתו: "שכל מי שיצטרך דבר ילך לבנו כי הכח שיש לי בהקמיעות יש לבנו בפיו הקדוש שכל אשר גוזר הקב"ה מקיים".

פ״א שאל לילד אחד מה אתה לומד השיבו הילד אלף ושאל ״נו קאנסט דו מיר וויז אַ אלף אויפן הימל״ והשיב הילד ניין איך קען נאר וויין אין סידור, אמר לו: איך קען אבער וויין אַ אלף אויפן הימל״, השיב הילד: יא וועז איך וואלט געווען אַ רבי וואלט איך אויך געקענט וויין אַ אלף אויפן הימל, דבריו אלו מצאו חן בעיניו וסטר על לחיו של הילד ואמר לו: ״זאלסט מיר זיין אַ אלטער יוד״ ונתקיימו דבריו שנפטר בשיבה טובה.

פ״א בא אליו איש אחד עם ילדו שנפל עליו פחד פתאום מאיזה דבר השיבו שיעמוד עצמו על ספסל ויביט היטב בצורתו, כדי שיזכור את צורתו בעת שיבאו לו החולי הזה, וכן עשה ונעשה בריא.

פעם אחת הי׳ באונגארין ולא הי׳ שם דגים על שב״ק אמר לאשת בעה״ב דשם שיתנו על הכירה קדירה עם מים ובצלים וכן עשו ולעת ערב חצי שעה קודם שבת בא לבית ציפור אחד והשליך דג גדול והי׳ פלא.

פע״א כאשר הי׳ נכדו הגה״ק בעל ייט״ל זי״ע אב״ד באוהעל נסע אצל הרה״ק מראפשיץ ונסע דרך דראהביטש, ואחיו הרה״צ ר׳ נחום צבי זלה״ה כאשר ראוהו מרחוק אמר הבשורה לאביו זללה״ה כי בנו הייט״ל בא אצלם על שב״ק, ואחיו אמר לו: תראה כי לא ירצה להיות כאן על שב״ק כי הוא נוסע לראפשיץ, וכן היה כי שאל אותו אחיו אם יהיה כאן בשבת אמר ״לא״ כי פניו מועדות לראפשיץ.

אשכבתי׳ דרבי

בערב שבת שלפני ראש השנה בשנת תרי״ד, שמונה ימים קודם פטירתו הלכו כמה תלמידי חכמים יראים שבעיר לקבץ מעות לצורך פדיון שבוים נחוץ מאוד ובאו גם לביתו של רבם, ובאותו יום כבר נפל למשכב וחלה את חליו אשר לא קם ממנו עוד, והיו עינו זולגות דמעות ואמר: ״אחינו עוסקים במצות פדיון שבוים וכחי אין אתי להיות להם לעזר לזכות בהמצוה הגדולה הזאת כדרכי אויה לי״.

בליל שב״ק בין כסא לעשור שלמחרתו הי׳ עיוה״כ בשנת תרט״ו כשעה אחת קודם עלות נשמתו הטהורה השמימה ישב על מטתו ולקח בידו הטאבאק וכדרך התנהגותו בעת שהי׳ בריא אולם כן נהג אז ולא ניכר שום השתנות אם שהי׳ גוסס והי׳ לפלא בעיני אותם שראו את הדביקות הנפלא הזה.

כשראתה הרבנית הצדיקת ע״ה אשר בעלה הקדוש הנחו מסוכן מאוד וסכנת מות מרחפת עליו לא סרה תכשיטי׳ בעת הלכה על מטתה בחשבה שאם תסיר התכשיטין ויהי׳ מה שיהי׳ שוב לא יהי׳ נכון להלבישם ולא רצתה לנהוג אבלות בשבת ועלתה על מטתה להנפש מעט, ותקם בעוד לילה בעת יצאה נשמתו, והתכשיטין על ראשה, וביום השבת לא אמרה דבר ואף דמע לא תדמע עיני׳ מגודל קדושת השבת, ואכלה סעודת הצהריים בחדר האחר כדרכה בכל שבת לא חסרה דבר, ואף שלוש סעודות אכלה, ורק אחר צאת הכוכבים בעת הדליקו הנרות והניחו גוף הקדוש של בעלה על הקרקע, אז הסירה התכשיטין מעלי׳ ונכנסה לחדר שבעלה הקדוש מונח לספדו ודמעתה על לחי׳ ופי׳ פתחה בחכמה ואמרה: עד כה הי׳ בעלי אומר בכל עיו״כ קודם כל נדרי פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתיך, ועתה ג״כ ליל ע״כ ונאמר בעוונותינו פלגי מים תרד עיני על שבר בת עמי, וזלגו עיניה דמעות מאין הפוגות ואין לשער נהרי נחלי דמעות שירדו מהמון אנשים ונשים מהקהלה הקדושה והגדולה עיר דראהביטש אשר שמעו קול דבריה קול היורדים חדרי בטן.

בערב יוה״כ שחרית כאשר הובילוהו לקבורה אמרה הרבנית להמשרת כי ערב יום הכיפורים היום וצריכים להכין סעודה כמו ביו״ט, הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו ולא ארכו הימים כי בשנה שאחריו יום ג׳ עשי״ת תרט״ז שהוא בתוך שנה של פטירת בעלה בשנת מלאת לה שבעים שנה עלתה נשמתה הטהורה בגן עדן.

גלוי וידוע שהגה״ק בעל דברי חיים זי״ע קרא נכדיו בשם אלעזר ניסן וצוה לבניו שג״כ יקראו בניהם בשם זה אבל רובא דרובא מאותם שנקראו כך לא הי׳ זרע של קיימא, על כן כשנולד בן להגה״ק ר׳ ברוך מגארליץ ואביו הד״ח צוה שיקרא אותו בשם אלעזר ניסן ומה גם כי הבן הוא נכדו, כי ר׳ ברוך הי׳ חתנו של מרן הייט״ל, ולא הסכים ר׳ ברוך בטענה שאינם קיימים אז אמר לו אביו שיקרא אותו סיני אשר אותיותי׳ כמו אותיות ניסן והוא הרה״ק ר׳ סיני אבד״ק זמיגראד זצ״ל וכן נוהגין עד היום הזה נכדיו לקרוא סיני תחת ניסן.

זרעו אחריו

א) מרן הגה״ק בעל הייטב לב זללה״ה, ב) הגה״ק רבי שמואל מגארליץ זללה״ה, ג) הגה״ק רבי נחום צבי מדראבישט זללה״ה, ד) בתו הרבנית הצדקנית מרת חנה ראכיל שהיתה נשואה להגאון ר׳ ישראל יעקב הכהן ראפאפורט אבדק״ק טארנוב בעל שו״ת מהרי״ד, אך היא מתה בקיצור ימיה בלא בנים ר״ל. יסופר שפע״א שלח הגה״ק ר׳ אלעזר ניסן קוויטל להרה״ק החוזה מלובלין והזכיר בו את שמות בניו ויהיה כאשר קרא החוזה את השם ״יקותיאל יהודה בן רויזא בלומא״ ה״ה הייט״ל נענה ואמר: ״עס שיינט עס שיינט״ וכשקרא שמה של בתו ״חנה ראכיל בת רויזא בלומה״ אמר: ״נעבעך נעבעך״, וכן היה, שכאמור הרבנית חנה ראכיל נקטפה באבה על פני אביה ואמה ל״ע, ומרן הייט״ל האירה הארץ מכבודו.

שבת שובה

הנה יום גאולה מחטאיו ומפשעיו, יום שבת אם תשמרו בכל פרטיה ודקדוקיה, בדבור ובמעשה ובמחשבה, כי עיקר ושרש גדול ויסוד מוסד אל התשובה היא שמירת שבת כהלכתו גם בכל השנה, וכמאמרם ז"ל כל השומר שבת כהלכתו, אפילו עבד עבודה זרה, רחמנא ליצלן, כדור אנוש מוחלין לו, ולכן זה שמו אשר יקראו לו לשבת שבין כסה לעשור, "שבת תשובה" כי שמירתו כהלכתו הוא יסוד ועיקר לתשובה, לכן יזהר בו האדם מאד ומאד לשמור ולעשות אותו כהלכתו בכל פרטיו ודקדוקיו, וגם מלדבר בו שיחת חולין, חס ושלום, וגם לטהר רעיוניו ומחשבותיו שלא יחשב בעניני עולם הזה כלל וכלל, רק ביראת השם כל היום, ואז מוחלין לו על כל מה שחטא בכל שבתות השנה מיום הולדו ועד עתה כנ"ל בשם האר"י ז"ל ובודאי בני ישראל קדושים הם, אף המון עם נזהרים בשבת זו לטהר עצמם במקוה בשחרית קודם התפלה, אף שאינם נזהרים בכל שבתות השנה, גם תכף אחר סעדת שחרית הולכים לבית הכנסת לומר ספר תהלים עד תפלת מנחה. **(יסוד ושרש העבודה)**

◆◆◆

נבאר שם שבת תשובה ע"ד שאחכז"ל אלמלא שמחו ישראל שתי שבתות מיד הי' נגאלין, נוכל לומר שהרמז על שבת תשובה ששמו מורה עלי' שבת כפיל, כי שבת כפשוטו וגם תשוב"ה אותיות שב"ת בתוכה, להורות כאשר ישמור האדם שבת זה כהלכתו ויכין עצמו לשוב בתשובה שלימה יוכל לגרום הגאולה, וזהו אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות היינו שבת תשובה שבו שני שבתות כנ"ל מיד היו נגאלין, ונוכל עוד לרמז כי הנה יוה"כ נק' שבת שבתון, ובשבת זה נוכל לעשות הכנה על יוה"כ, ולכן נק' שבת תשובה ב"פ שבת, גם ר"ת מן שב"ת וס"ת מן תשוב"ה הוא אותיות ש"ה ג' היצ"ר ששבת זה מסוגל להכניע היצר. **(דעת משה)**

◆◆◆

אמר מה שאנו קורין לשבת זה ש"ת אי משום שהוא בימי תשובה, הלא באמת כל שבתות מסוגלים לתשובה כמ"ש אם תשוב, גם אמרו שבת בו תשוב ונ"ל כמו ששמעתי מהרבי מקאצק זי"ע ע"י שני דברים יכולין להושע בכל טוב אפי' לביאת משיח, והוא ישוב הדעת ומנוחה כשה"כ בשובה ונחת תושעון וזו שבת שובה, כי ע"י שבת זה נוכל לבא לישוב הדעת ומנוחה. **(זר זהב)**

◆◆◆

שבת זו נקראת שבת תשובה, ויש בה ג' עניני תשובה, א' שבת היא לעולם בחי' תשובה, עד"מ לבן המלך שנתרחק מאביו מסיבת וסר כל ידיעה והערכה בכבוד המלך, וקרבו המלך והכניסו לחדריו, ובראותו גודל כבוד המלך ותפארתו בוכה הוא ומתחרט מאד על שנתרחק ממנו כל הזמן, וכמ"כ היא בחי' שבת, ב' בשבת נותנים לאדם נשמה יתירה, והנשמה מאירה לו את הדעת וע"ז עושה תשובה ומתחרט על מעשיו בכל השבוע, ג' בכל שבת ישנה הארת הדעת ע"י שמשה רבינו ואלף נשמתין מתפשטין בעולם ומאירים את נשמת בנ"י והדעת מתגדל ובשבת תשובה שיש עוד הארת הדעת מקדושת עשי"ת אין כל ספק שהדעת מתגדל עוד יותר בודאי וזהו בחי' תשובה. **(כ' הרמ"מ)**

◆◆◆

שבת זו נק' שבת תשובה, ע"פ המובא מהאריז"ל שכל יום מעשרת ימי התשובה מתקן את יומו, היינו שיום א' מעשי"ת מתקן מעשיו שבכל יום א' מימות השנה, וכן הלאה וא"כ השבת מתקן את כל שבתות השנה, והנה ענינו של שבת הוא וקראת לשבת עונג ר"ל שכל העונג שלך יהיה רק משבת ולא מענינים חומריים, ואם לא הי' בבחי' זו בכל שבתות השנה צריך לתקן זאת בשבת זו כמ"ש צריך לשוב בשבת זו, כמ"כ צריך לשוב בשבת זו על כל השבתות שלא קבל בשמחה ועונג כראוי וכנכון. **(הס"ק מסלונים)**

◆◆◆

אפילו אם אין שומרים רק שעה אחת בשבת כל כך גדול כוחו של שבת שבשעה אחד של שבת כלול הרבה שבתים, ובזה מיושב מה שיש סתירה בדברי חכמינו ז"ל שבמקום אחד אמרו אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין ובמקום אחר אמרו שבת אחת, רק באמת אין זה סתירה שלהגאולה יש צורך שמירת שתי שבתות כמו שאיתא על זה טעמים רק אין צריכין בכל מקום לפרש שתי שבתות מפני שבשבת אחת כלול הרבה שבתות כל שכן שתי שבתות ובפרט שבת שבתוך עשרת ימי תשובה הוא גדול מאוד כמו שאית' בספרים שבכל יום מהז' ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים צריכין לתקן כל

הימים של כל השנה נמצא שבשבת זו צריכין לתקן כל השבתות של כל השנה וכלול בשבת זה כל השבתות שעברו ושעתידין להיות, ובכל שבת יש התעוררות הגאולה שהרי על ידי שבת אחת יכול להיות הגאולה אם שומרין כהלכתן ונזכה לשמירת שבת כהלכתו ולשנת גאולה וישועה בקדושה ובטהרה ולהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן. **(חידושי תורה מרביה"ק זי"ע פרשת האזינו)**

◆◆◆

אפשר לתת טעם מה נקרא שבת זו שבת תשובה, כי מסגולת השבת לזכות את ישראל בתשובה עילאה, כדאיתא במדרש ששאל אדם הראשון את קין מה נעשה בדינך א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, אמר כך גדול כחה של תשובה התחיל לומר מזמור שיר ליום השבת, כי קין עשה רק תשובה מיראה והשב מיראה זדונות נעשים לו כשגגות ולו"א ונתפשרתי אבל השבת יש לה כח כפרה כמאמר חז"ל כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו ואיתא בטורי זהב ריש הלכות שבת שאף שיש לו חלוקי כפרה וכו' מ"מ בצירוף שמירת שבת מועיל לכפר והנה זה השבת הראשון אחר שקבלנו על עצמנו מסירת נפש בראש השנה בודאי זה יועיל שתשובתנו תקובל לפני הבורא ב"ה לכך שפיר נקרא שבת שובה ודייקא נקבע ענין זה על שבת זו שהיא אחר ראש השנה שקבלנו מסירת נפש על עצמינו כנ"ל ובוודאי מסוגל שבת זו לתשובה עילאה ולהכין עצמינו בתשובה ליום הכפורים הבעל"ט. **(ברך משה)**

ערב יום הכפורים

כפרות

לוקחין בערב יו"כ תרנגול כפרה והוא נקרא גבר לתקן בחינת יסוד על דרך כאיש גבורתו כידוע מכוונת עיו"כ וזה מרומז בפסוק ויקחו להם איש שה לבית היינו שה עולה כפר"ה, בית עולה יו"ם כפורי"ם רומז על מה שלוקחין כפרה על יום כפורים, וזה שה תמים, היינו לתקן בחינת יסוד שעל ידי זה נקרא צדיק תמי"ם וכל כוונת של יום הזה הוא על תיקון בחינת יסוד, וגם אכילת דגים הוא בסוד זה, וזה איש לפי אכלו תכסו על השה רומז איש על בחינת יסוד כאיש גבורתו ותיבת פי עולה צ' הוא בחינת יסוד צדיק אכלו עולה דגי"ם ושה עולה כפר"ה היינו הן אכילת דגים בעיו"כ והן עשיית כפרה הכל הוא לתקן בחינת יסוד צדיק. **(עטרת ישועה)**

תשובה

רמזו רז"ל בשקלים מי שאבד חותמו פי' צלם אלקים מעל פניו ממתינין לו עד הערב ערב יו"כ אם מוצאין לו כדי חותמו מצות ומעשים טובים נותנין לו ומחזירין לו הצלם ואם לאו אין נותנין לו. **(הרי בשמים)**

◆◆◆

נראה דעיקר שזכו ללוחות אחרונות מכח התשובה שעשו בערב יוה"כ כי בלוחות הראשונות החטיאם השטן כדי שלא יזכו אל הלוחות ביום האחרון, שהיה מוכן משה רבינו ע"ה לירד מן ההר למחרת ובודאי גם באחרונות עמד השטן בכל כחו לעכב אותן ולהחטיאם, ואבותינו גברו עליו, ועיקר בעל תשובה באותו מקום ובאותו הזמן, ולפי שעמדו על נפשם זכו לתשובה שלימה וזכו לקבל לוחות אחרונות ולכן איתא שהשטן מתגבר בערב יום כיפור לפי שהיטב חרה לו אשר נצחו אותו ביום הזה. **(שפת אמת)**

◆◆◆

א"י בביאור הכתוב מ"ש לטהר אתכם מכל חטאתיכם ועוה"פ לפני ה' תטהרו, דהנה האמנם שיוהכ"פ אינו אלא פעם אחת בשנה, מ"מ אצל הבוכ"ע שהוא למעלה מן הזמן יתכן להטהר תמיד, שהוא יכול למחול על העונות גם בכל השנה וזה הכח צריכין להמשיך מיוהכ"פ על כל השנה לזכות למחילת עונות, וז"ש כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם היינו ביוהכ"פ עצמו ומלבד זה לפני ה' תטהרו, שאצל הבוכ"ע שהוא למעלה מן הזמן יכולין להטהר תמיד, וע"י קדושת היום של יו"כ יכולין להמשיך הטהרה על כל השנה. **(דברי יואל)**

◆◆◆

א"י עפימ"ש הטו"ז (בה' ר"ה סוף סימן תקפ"ה) שנתגלה לו בחלום פי' הכ' בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' דהכוונה קודם תרועת המלך ה' יעו"ש, והנה האמנם שאף אם אין עושין תשובה אלא ביוהכ"פ בלבד אזי ג"כ עצומו של יום מכפר, מ"מ לזכות לטהרה שלימה וגמורה שיהי' לטהר אתכם מכל חטאתיכם, צריך לזה להקדים ולעשות תשובה בכל אלו ימי התשובה המוקדמין לפני בוא יום ה' יום הדין הגדול הזה יום הכפורים, ואך אם ככה יעשו אז יכולין לצאת ביוהכ"פ בטהרה גמורה מכל חטאתיכם, וז"ש הכ' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, אמנם לזכות לזה צריך שיהי' "לפני ה'" תטהרו, היינו להקדים בתשובה ולטהר את עצמו גם לפני בוא יום ה' הגדול והנורא הזה ועד"ז תזכו שיהי' לטהר אתכם מכל חטאתיכם. **(דברי יואל עמ' שנ"ו)**

צדקה

פעם אחת רצו אנשי ק"ק מעזיבוז לבטל מנהג שיושבין עם הקערות בערב יוה"כ, שמבלבלין, ושמע הבעל שם טוב ולא הניח לבטל וסיפר להם מעשה, שבשנה אחת קודם יה"כ נתקשרו הקליפות יחד לבל יניחו תפילות ישראל לעלות למעלה, וכיון שהתחילו לקשקש בקערות ערב

יוה"כ שמשמיע קול בהשלכת המעות מאותו קול נתפרדו הקליפות כולם. (**פאר לישרים**)

◆◆◆

הנה ידוע שיש כמה עבירות אשר רק מיתה ויוהכ"פ מכפרים אבל יוהכ"פ בעצמו אינו מכפר וכמבואר בש"ס יומא ולזה י"ל שהוא מקטרג ביוהכ"פ שעשו כמה עבירות עד שאין כח ביוה"כ בעצמו לכפר, אמנם העצה לזה ליתן צדקה שהוא מצלת ממיתה כמו שכתוב וצדקה תציל ממות, ואז יוהכ"פ בעצמו מכפר גם כן ונכתבים ונחתמים לחיים. (**תפארת בנים**)

לרצות את חבירו

החטא שבינו לבין חבירו צריך לרצות את חבירו, ולא כמו שראיתי מקום שנהגו בערב יום הכיפורים סמוך להתחלת ש"ץ כל נדרי, הולכים האוהבים זה אצל זה בבית המדרש לבקש מחילה מחבירו, והוא לא שונא לו ולא מבקש רעתו, ויגיד עליו ריעו ויאמר לו כי לא ידע ממנו שום דבר רע מעולם כי אם טוב בהחלט, הנה אמת ושלום נפגשו ומוחלים זה לזה במקום שלא היו צריכין מחילה כי היה לבם שלם זה עם זה כל ימיהם לעולם, אבל השונאים זה את זה נשארים במקומם ואינם הולכים זה אצל זה, על דבר אשר לא קדמו אותו חבירו לילך אצלו בראש ומי כהחכם יודע פשר דבר בין שני שונאים שהם חכמים בעיניהם, וכל אחד חושב בדעתו שהוא צדיק בריבו בל למד צדק מרב, דבמקום גדולתו שם נראה גבורות ענותנותו ללכת אחרי האיש הטבח ההוא להוציא הדברים שיש עליו בלבו אף על פי שהטבח חטא לו כמו שפירש רש"י שם במקומו קל וחומר לכל אדם אצל השוה לו, וכן שכל לגדול הימנו שילך אצלו לפייסו, ויאחזנו ולא ירפנו ובדברים ירצנו עד שיאמרו רוצה אני יענה ויאמר סלחתי כפי כן לבי. (**של"ה מסכת ראש השנה**)

◆◆◆

איתא בגמ' עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר וי"ל הטעם מחמת כל זמן שלא ריצה לחבירו יש קטרוג למעלה ואינו מניח לכפר עליו עד שירצה חבירו שכל זמן שיש לחבירו תרעומת עליו אז יש למעלה כנגדו קטרוג עליו, וכיון שנתרצה חבירו חלף הלך לו המקטרג. (**נועם אלימלך בהעלותך**)

מצות האכילה

הטעם על מצות אכילת ערב יוה"כ נראה לי, דהנה ידוע כי שני דברים המתייחסים בענין אחד הגם שהמה הפוכות זה מזה, מכל מקום כשיש איזה התייחסות ביניהם על כרחך יש ביניהם דבר ממוצע, וכמבואר דבר זה בספר יצירה והנה העינוי הוא בהיפך מאכילה על כרחך יש איזה יחוס ביניהם, ובקיצור הדבר שבענין אכילה מצינו אם אוכל אכילה גסה מקרי עינוי לנפש שאין לו הנאה מזה האכילה ואדרבה עינוי הוא לו ובעינוי מצינו שנתייחס לאכילה כמו שמצינו שר"י החסיד זלה"ה התענה בשבת ואמר כי זה עונג לו, ומצינו שגודל הדביקות מקרי אכילה כמו ויחזו את האלקים ויאכלו ובאמת התענית באהבה ויראה מזון לגוף ונשמה והנה בערב יום כפור הוא הבחינת אמצעי המיחד אכילה והתענית שאכילה הוא בגדר עינוי שאינו לתענוג גופני רק בדביקות גדול לקיים המצות ולכן הוא מחבר הבחינת אכילה של כל ימי השנה לבחינת התענית של יום הקדוש. (**דברי חיים**)

◆◆◆

כתב בשל"ה דעינוי נפש דערב יו"כ על ידי האכילה הוא כדי שיענה הנשמה וזה תענו נפשותיכם דייקא תרי נפשות הנשמה בערב יו"כ והגוף ביו"כ והטעם לפי ענ"ד שכל דבר יתוקן בדומה לו, ולכן רדיפת התאות הגשמיות יתוקנו בצום דיוה"כ ומיעוט עונג בשבתות וימים טובים וסעודת מצוה והדומה יתוקנו באכילת ערב יו"כ. (**חת"ס דרשות**)

◆◆◆

בגמרא כל האוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי דזה ידוע דבעשי"ת אם האיש ישראל מסתכל במעשיו זוכה לתקן את העובדות של כל השנה, כל יום הוא מתקן (זה היום של) כל ימי השנה, וביוה"כ נתתקן המחשבות של כל ימות השנה דידוע דמי שהוא צדיק אפילו כשיש לו עובדות מתוקנים מכל מקום צריך לראות ולתקן המחשבות כראוי, לפי שאי אפשר להמלט ממנה (שלא יהא חסרון בזה) וביום הכיפור נתתקן המחשבה כראוי, ולכך בערב יוה"כ צריך לראות לתקן העובדא יותר ויותר למען יהיה כלי שלימה שעל יד זה יוכל לתקן ביום מחר גם המחשבה, ולכן מצוה לאכול בתשיעי כדי לתקן העובדות של כל השנה, וממילא יהי' אחר כך ביכולת לתקן המחשבה ביוה"כ [וכו'] ולכך צו"ם מספרו קו"ל כנודע, לפי שע"י הצו"ם נתעלה הקו"ל, וע"י האכילה של יום התשיעי יש בכח ביוה"כ להתעלות המחשבה כתיקונו. (**מדבר קדש**)

◆◆◆

צריך להרבות ביום זה באכילה ושתיה ולכן צריך לאכול כפי ערך ב' ימים. (**פרי עץ חיים**)

מעלה האכילה

כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי מרמז בזה שרצון השם יתברך להמתיק הכל, היינו שגם כל הנאות וחמדות עולם שנכללים בענין אכילה כאשר אנו אוכלין במצות השי"ת עלינו, גם האכילה נחשבת כמו העינוי של יוה"כ שהוא

לטהר את הנפש כמו שנאמר תענו את נפשותיכם וגו' תטהרו, כן כך האכילה של ערב יוה"כ גם כן לטהר את הנפש מאחר שכל רצונינו רק מה שהוא רצון השי"ת ועליו נשליך יהבנו וכו', וזהו לפני ה' תטהרו היינו שהאכילה בערב יוה"כ שהוא לפני יום הגדול והנורא הוא טהרת נפשנו כמו העינוי של יוה"כ. **(תורת אמת)**

◆◆◆

אכילת ע"ב הוא לתקן בחינת יסוד צדיק שנפגם על ידי שלא היה הזווג בקדושה וטהרה וכדומה. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

על ידי אכילת ערב יום הכפורים אכילה של מצוה מתקנין כל אכילת זרות ומעלין כל הניצוצות קדושות, ועל כן זול"ל ר"ת ז'רוע ל'צדיק ו'לישרי ל'ב הידוע מכוונת זה הפסוק להעלות הניצוצות קדושות וכו' ואכילת ערב יוה"כ לתקן כל האכילות ולהוציא יקר מזולל. **(אמרי נועם)**

◆◆◆

פתח ואמר כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי דער פסוק איז אויף אים מעלה, כי בזה מעלים כל האכילות ושתיות של כל השנה. **(בית אהרן)**

◆◆◆

איתא בכתבי האר"י דבכל יום ויום מעשי"ת מתקן דבר אחד, וערב יו"כ מתקן מה שפגם באכילה ושתיה כל השנה ויו"כ מתקן מה שפגם בכל השנה מה שלא אכל. **(מדבר קדש)**

◆◆◆

על ידי אכילת ערב יו"כ מביאין שובע לעולם כי כן הכוונה בכל אכילה להמשיך שפע וברכה, כיון שאוכלים ונהנים מברכה. **(זרע קודש)**

◆◆◆

כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי ופירש רש"י שם כל המפיש באכילה ושתיה טפי עדיף, ודברי רש"י ז"ל צריכים ביאור, שזה אינו מבואר לכאורה מלשון הגמרא מאיזה טעם יהיה עדיף דוקא לאכול הרבה גם הול"ל דמפיש למיכל ולמשתה וכו' יל"פ שממשיך על ידי אכילתו שפע וברכה על כל השנה וזה דמפיש באכילה שמוסיף באכילתו תוספות ברכה לעולם. **(מאור ושמש)**

◆◆◆

וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך יש לרמז זאת על אכילת ע"ב, שעל ידי אכילה זו בכוחינו לפעול רפואה לחולי ישראל ועל ידי אכילה זו שאנו עושים הכנה שיהיה בכוחינו ליצום ביום הכפורים, מסיר הקב"ה כל מחלה מאתנו, על כן סיים והסירותי מחלה מקרבך שכן מקרבך עולה יו"ם כפו"ר. **(עטרת ישועה)**

ליל יום הכפורים

לבישת הקיטל

לבשנו הקיטל ויש בזה ד' טעמים א' בכל עת בגדיך לבנים וכ"ש וכ"ש נשמתו על כן נכבס כל הכתמים והשני בגד מתים להראות שאנו מוכנים למסור וכו' ואם אינו מרחם הרי אנו חשובים כמתים, הג' כדרך שעומדים לפני בית דין של מעלה, הד' דוגמת לבישת בגדי לבן של כה"ג ביו"כ. **(ישמח משה)**

◆◆◆

פירש אבא מורי הגאה"צ מו"ה אלעזר ניסן זללה"ה אבדק"ק דראהביטש מאמר חכמינו ז"ל לא היו ימים טוב לישראל כט"ו באב וכיוה"כ שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולין כדי שלא לבייש את מי שאין לו, הענין כי נוהגין ללבוש ביוה"כ בגדי לבן הטלית וקיטל בגדי מתים, למען ליזכור אחריתו כי באלו עתיד האדם אחר פטירתו לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אבל אז אין חכמה ואין עצה לזה לפייס את בוראו, כי אם עתה ברגע זו הן בעודנו חי עת לעמוד לפני בוראו בלב נשבר להתחרט על העבר ולבקש סליחה ומחילה מלפניו על כל החטאים וכו' אולי יחנן ה' צבאות וימחול לו, ואלו הבגדים הם שאולין לפי שעה כי הלא הם מיוחדים על אחר פטירתו אלא ששואל אותם לשעה זו למען להכניע לבבו בזכרו אחריתו, ובודאי כי בני עליה הם אין צריכין להכניע לבבם להתעורר בתשובה מכח אלו הבגדים המזכירים אחריתו של אדם, כי הם בלאו הכי שבים בתשובה בכל עת ובכל שעה מפחד ה' ומהדר גאונו, וכל שכן ביום הגדול והנורא הזה אשר לא יוכלו עמוד כמו רגע בלא תשובה אמיתית בלב שלם ובלב שמח, ולמה לובשין גם הם בגדים אלו, אין זה אלא שלא לבייש מי שאין לו בחינה זו להתעורר מאיליו וצריך הוא לבגדים הללו לעוררו, וזה שאמרו יוצאים בכלי לבן שאולין מאחר הפטירה כדי שלא לבייש מי שאין לו ר"ל התעוררות אחר מבלעדי זה עכ"ד ודפח"ח. **(ייטב פנים ליו"ג מדות)**

◆◆◆

אמרו חז"ל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויוה"כ שבהם בנות ישראל יוצאות בבגדי לבן שאולים כי בחמשה עשר באב בודאי יודעין שהוא ההתחלה ללבן העונות והם בחינת בגדי לבן שאולים כמו כן ביוה"כ שאז כבר תקנו מעשיהם צריכין לידע שהם עדיין בגדי לבן שאולים שעדיין לא עשו כלום. **(צמח צדיק)**

◆◆◆

בטעם לבישת הקיטל ביום הקדוש יש בזה שני טעמים בשו"ע טעם אחד לפי שאנו דומים ביו"כ למלאכי השרת וטעם ב' משום שהוא בגד מתים, ועל ידי זה לב האדם נכנע ונשבר עיי"ש, ולכאורה שני הטעמים הללו סותרים זה את זה דלטעם הראשון הוא מעורר השמחה שאנו דומים ביום זה למלאכים, ואילו לטעם השני שמזכיר יום המיתה הוא מעורר עצבות ח"ו, אמנם אפ"ל דשני הטעמים אחד הם ושניהם לעורר שמחה, משום דבאמת שמחה גדולה הוא שבו בשעה שמלובשים בבגד מתים עדיין יכולים להתפלל לפני הקב"ה דהלא לא המתים יהללו יה כתיב ואז כבר אי אפשר להתפלל ולא לפעול מאומה, משא"כ עתה אע"פ שמלובשים בבגדים אלו מ"מ עדיין אנו יכולין להתפלל לפני ה' ולתקן את הכל ובזה שפיר יכולין לשמוח, והבן. **(דברי יואל דף שכ"ז)**

כניסת ליל יו"כ

רואים בחוש שקודם כניסת ליל יום כיפור נופל אימה ופחד אפילו על הפחות שבישראל וזה מעזר אלקי יתברך שמו ששולח יראתו לכל אחד ואחד מישראל ולכן סמוך וכפר וכו' אחת בשנה [סוף פ' תצוה] לכי תש"א ר"ת א'דני ש'פתי ת'פתח, שי"ת פותח לנו שפתותינו להתפלל לפניו ולהמשיך כנ"ל. **(זרע קודש)**

◆◆◆

בגמרא (ר"ה ט.) ועניתם את נפשותיכם בתשעה יכול בתשעה תלמוד לומר בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מלמד שמוסיפין מחול על הקודש אין לי אלא יום הכפורים שבתות מנין, ת"ל תשבתו, יום טוב מנין ת"ל שבתכם, והנה העין רואה ותעיד כי באותה שעה בעיוה"כ שמוסיף מחול על הקודש שמתחיל להתענות והולך לבית הכנסת להתפלל, אז תפול אימה ופחד על עם הישראלי וחיל רעדה יאחזון, וקמים לפני קונם בלב נשבר ורוח עצב וכל אחד מתוודה בלב מר, ואז הקב"ה חותר חתירה ומקבלו בבתי גואי, אמנם אחר שאומר כל נדרי אז עומד בלב שמח שהרי מברך ברכת שהחיינו וקיימנו וגו' שאין מברכין אלא על דבר ששמח בו, וזה שאמר הכתוב על יוה"כ שבת שבתון הוא לכם ר"ל שהוא לכם בחינת שבת שהוא יום שביתה ומנוחה ושמחה, ועניתם את נפשותיכם בעינוי נפש והכנעה ורוח עצב ופחד, בתשעה לחדש בערב היינו כפירוש הגמרא בשעה שמוסיף מחול על הקודש ומתחיל להתענות אבל אחר זה מערב משתחשך ממש עד ערב ביציאתו, תשבתו שבתכם ר"ל תנוחו במנוחה ושמחה כמו בשבת ויום טוב. **(ייטב פנים לי"ג מדות)**

הוצאות ספרי תורה

עכשיו בעונותינו הרבים בפגום הברית נפגמה התורה כולה ולזה מסוגל ליקח ספר תורה עתה בידו ולומר פסוק אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה ואיתא בהאריז"ל כי ראוי להתענות רג"ל תענית לתקן חטא אין ברגלים אך בקראו זה הפסוק סמוך ליה"כ אזי לצדיק גמטריא רל"ד מתקן זה ואומר אני שהרמז או"ר עם צד"ק גמטריא אמ"ת על דרך אות אמת שהיא התורה והאות ברית קודש. **(חתם סופר)**

◆◆◆

מה שפגמנו בברית קודש בזכות הספר תורה יעלה אות והטיפות מהקליפה אל הקדושה, ותאמרו פסוק זה כמה פעמים אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה אף שאין אתם יודעים הכוונה מכל מקום יעלה לרצון עם המכוונים ובבכי גדול תאמרו הפסוק הזה. **(ישמח משה)**

◆◆◆

הנה שמענו וידענו שבוא יבוא המלך הקדוש בעצמו לזה העולם, היינו ביום הקדוש הזה שמשרה השי"ת שכינתו בבית הכנסת מקדש מעט, ומה אנחנו עושים הנה כולנו נסים לבית התפלה, ואומרים בלבנו הנה נבוא לפני המלך יתברך שמו בעצמו ודאי ירחם עלינו ויושיענו, אכן בבואם לפני הכנסת השי"ת משגיח עליהם ואין מכירים כלל, יעמוד ולא יכיר מראהו כי אין לו ח"ו צלם יהודי כלל, ואומר השי"ת הראינו את מראיך היכן המראה הקדוש שלך אשר בראתיך בצלם קדוש היכן הוא ואם אין לך המראה אז על כל פנים השמיעיני את קולך אולי אכירך בקול קול יעקב שתצעק אלי מתוך תשובה כי אם יהי קולך ערב אזי יומשך ומראיך נאוה שיתוקן הצלם אלקים, וכן מבואר בכתבי אר"י ז"ל שבמה שמפייסין עכשיו התורה ומחבקין ונושקין וצועקין מכאב לב מתוך תשובה וחרטה ועזיבת החטא, מתקנין החטאת נעורים ויתוקן הצלם אלקים אולי נזכה במהרה בימינו לגאולה שלימה. **(ערבי נחל)**

◆◆◆

ועתה נפייס את התוה"ק מה שפגמנו בכ"ב אותיות שבה, ותהי' לנו למליץ יושר, ונקבל עלינו לעסוק בתורה כנ"ל דבשעה שיש ביטול תורה הסניגור נהפך לקטיגור ח"ו. **(דברי יואל דף שכ"ה)**

◆◆◆

ועתה נוציא את הספר תורה לפייסה, ונבקש כולנו מחילה מתותינו הקדושה על מה שפגמנו בה בכל אות ונקודה, ונבקש נא ממנה, תורה הקדושה אנא תמליץ טוב בעדינו, כי באמת אלמלא אנחנו בית ישראל מי ילמוד את התורה ומי ישמור מצוותי', הלא כל האומות לא רצו לקבל את

התורה ורק אנו אמרנו נעשה ונשמע אמנם באיזה פנים אנו מבקשים מחילה ממך, והלא בבושה גדולה אנו באים עדיך, כמה בטלנו בזאת השנה מלימוד התורה, מה עשינו כל השנה האיך הנחנו אותך בקרן זוויות, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. (**דברי יואל דף ש"ל**)

◆◆◆

וכמו"כ צריכין לפייס את הס"ת על עלבון התוה"ק שעוברין בעוה"ר על התורה מ'טרעט אויף א יעדע עשה און ל"ת וואס אזוינס איז נאכנישט געווען וצריכין לבקש מהשי"ת שיעזור אותנו שיהי' לנו קשר עם התוה"ק וכ"א צריך לקבל על עצמו לקבוע עיתים לתורה בוקר וערב חק בלי יעבור, וללמוד בכל עת פנוי כמה שאפשר אין לנו שיור רק התוה"ק דאס איז אונזער איינציגער כח מיט וואס מיר קענען זיך האלטן מיט'ן אויבערשטנ'ס הילף, כמו שאנו אומרים בכל יום כי הם חיינו ואורך ימינו, וזהו אחד מהשאלות ששואלין בבי"ד של מעלה קבעת עתים לתורה. (**מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע, תשנ"ז**)

כל נדרי

בנוסח כל נדרי נרמז אשר אם ירדנו עשר מעלות הן בעניני פרנסה והן בעבודת הבורא אזי על ידי התשובה בעת הזאת נוכל לתקן זאת כי אות נ' מנדר"י רומז לנפילה ואות ד' לדלות ושפל המדרגה בעיני פרנסה הנרמז באות ר' כמו שאמרו ז"ל מי שיש לו מאתים זוז אל יטול מן הצדקה, ואות יו"ד רומז על עבדות השי"ת כי אנחנו טרודים ומדולדלים בפרנסה ועל ידי זה אין בכוחינו לעבודת השי"ת אזי על ידי עת הזאת מתקנים זאת כי כ"ל נדר"י עולה שד"י שיאמר לצרותינו די. (**עטרת ישועה**)

◆◆◆

אומרים כל נדרי ביום כפור כי עיקר לשמור הלשון כי ברית הלשון מכוון נגד ברית המעור ובשעת אמירת כל נדר"י שעולה שד"י צריך לכוון לתקן בחינת יסוד שיהיה שורה שם שד"י כמבואר בכתבי האריז"ל. (**עטרת ישועה**)

פגם הברית

מורי ורבותי כיום הוא הזמן לתקן את החטא הזה, וידוע מה שהצדיקים היו אומרים דבשעה שיהודים מתאספין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובפרט ביום הקדוש הזה אזי מתקבצין כל הניצה"ק והמה מתחננין ומבקשים עצמן אנא תעלו אותנו, נראה נא לרחם על הניצה"ק הללו ולא נניחם בחרפה ובבושה ובמה יכולים להעלות רק בדמעות שנוריד לפני הבוכ"ע נראה שלא לחוס על דמעות עינינו והשי"ת ירחם שמהיום ולהלאה נזכה לשמור את מחשבותינו ולשמור את עינינו ולשמור את הדיבורים, והרי ידוע דמכל עוון שעושה האדם נברא מלאך המקטרג עליו, וכמאמר המשנה באבות העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, דע"י העבירה בורא האדם לעצמו קטיגור הלוחם עמו, ועד שאין מעבירין אותן מן העולם הרי אלו לוחמים עם האדם מלחמה כבידה, השי"ת ירחם שנזכה להעבירם מן העולם שלא יהי' להם ח"ו נצחון עלינו ונזכה ליצא בנצחון עליהם בעזהשי"ת. (**דברי יואל דף של"ה**)

◆◆◆

ועל כן נראה לקבל עלינו לשמור את המחשבות ואת העינים והפה, שלא לחשוב מה שאסור לחשוב ושלא להסתכל במה שאסור להסתכל ושלא לדבר מה שאסור לדבר הגם שקשה כהיום להיות יהודי באמת, אבל אם רוצים לשמור את עצמן אזי הקב"ה מסייע להוציא לפועל את מחשבתו הטובה וכמ"ש במדרש הנ"ל שאם רק מתחילין לילך לעשות רצון הבוכ"ע אז הקב"ה מתקרב ובא לקראתינו, והגם שמבואר בזוה"ק פ' ויחי הנ"ל דלא מהני תשובה על החטא הידוע, אבל ידוע מ"ש בר"ח ובשלה"ק ובשאר ספה"ק דתשובה מאהבה מהני גם לחטא זה, והיש"מ פ' האזינו חידש דתשובה ברבים אף מיראה כוחו יפה כתשובה מאהבה, וא"כ גם תשובה הרבים מהני על חטא זה ואיה איפוא נמצא עוד תשובה הרבים כמו עכשיו ועל כן כולנו ביחד נבקש מהבוכ"ע וא-ל כביר לא ימאס בתשובה הרבים, וז"ש הכ' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם אפילו מן החטא הידוע, וע"כ יהי' לפני ה' תטהרו שתזכו לקבל פני השכינה כולנו ביחד נזכה עוד לעבוד את הבוכ"ע מתוך נחת ושמחה מתוך סייעתא דשמיא ונזכה עוד לעשות רצון הבוכ"ע אשרי האיש וכמה טוב יהי' לו למי שיאמרו עליו לעתיד שהוא במעשיו סייע להגאולה ואוי ואבוי כמה מר יהי' למי שירמזון עליו באצבע שהוא עיכב את הגאולה ע"י חטאיו רח"ל, הבוכ"ע יעזרינו שביוה"כ זה נזכה לומר דברים אמיתיים לפניו ית"ש ונזכה לעשות רצון הבוב"ה באמת ולקרב את הגאולה. (**דברי יואל דף שמ"ח**)

◆◆◆

מורי ורבותי כל אחד ואחד הרי יודע את מצבו ומעמדו ולב יודע מרת נפשו היכן הוא עומד במדה זו וכעת בהימים הקדושים יכולים לתקן וצריכים להתבונן שלא להפסיד את הזמן וכידוע מה שאמר ק"ז הישמח משה זי"ע שהי' רואה בהימים הקדושים את הניצוצות הקדושות שהפילו בני ישראל לתוך הקליפות, שהם באים לביהמ"ד למקום שמתקבצים בני ישראל לשפוך שיחם לפני קונם ומבקשים שיעלה אותם מתוך הקליפות ובכן כעת צריך כ"א להתבונן ולהשים על הלב שבאים להביהמ"ד בהימים הקדושים להתפלל ולהתחנן לפני הבוכ"ע ואם לא יתקנו

את אשר פגמנו במשך השנה הרי אמרו חז"ל שאין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה ויכולים להיות בביהמ"ד ולהתפלל ולבסוף נמצאים בחוץ, וע"כ צריך כ"א לראות לתקן את בדקי נפשו, וידוע מ"ש ק"ז מרן הקדוש הד"ח זי"ע עה"כ קץ כל בשר בא לפני וגו' שהתיקון להעון המר הזה היא מסירות נפש עד הקץ ממש, וכעת בעמדינו ביום הקדוש הזה יקבל כאו"א ע"ע לשוב בתשובה שלימה, ולתקן את אשר פגם וחטא על הנפש מתוך מסירות נפש. **(מהר"ם ט"ב דף קל"א)**

להתענג בהעינוים

ה' עינויים אלו הם להיפוך תענוגים ר"ל שצריך להיות תענוג גדול כמו שמחויב להתענג בשבת באכילה ושתיה וכיוצא עכשיו צריך להיות לאדם תענוג על ידי ה' עינויים שהם ה' תענוגים, ונגדם הם ה' תפלות להתענג בם שזכה להיות לו בעולם הזה בחינת שליטת עולם הבא שאין בו בחינת אכילה ושתיה ויהיה לו עניים הללו לתענוג שאין צריך לגשמיות עולם רק כמו בעולם הבא שהוא תענוג רוחני שהוא חיות לה'. **(אור החכמה)**

◆◆◆

פירשו המפרשים אוילים מדרך פשעם ועונותיהם יתענו ר"ל מי שמתאוה לאכול אלא שמענה נפשו זה אינו מגדר חכם אבל העיקר היא כל אוכל תתעב נפשם שאפילו אם יתנו לו מעדני מלכים תתעב יתעבנו נפשו, שהרי ויגיעו עד וגו' מכח העון, ומי שפוסקים לו דין מות אפילו אם נותנים לו כל מעדן שבעולם אינו יכול לאכלו כי שקץ ישקצנו ותעב יתעבנו צריך שהיא התענית כל כך שמכח צער החטא והעונש אינו מתאוה לאכול ובזה נבין טעם אכילה בעיו"כ שנחשב לתענית כי אז מפחד ומאימת הדין ביום הגדול והנורא נפשו קצה באכילה ושתיה אלא שמוכרח לאכול כמצות התורה ואם כן האכילה צער הוא כמו מי שמענה נפשו בתענית כמו כן הוא מענה נפשו באכילה ושתיה לכן האכילה בתשיעי נחשב לו כאלו התענה אמנם התענית ביוה"כ נחשב לאדם חכם לתענוג ולא לצער שבזה יכופר עונו ויקרע גזר דינו וגם מרוב צערו מחטאיו אינו מתאוה לאכול כלל, כדאשכחן בשבת שמותר להתענות תענית חלום שזה נחשב לו לעונג וזה שכתוב ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב היינו באכילה ושתיה שזה יהיה נחשב אצליכם עינוי מצער האכילה מערב עד ערב תשבתו שבתכם ר"ל שהיא יום התענית נחשב לכם בחינת שבת שאתם מתענגים אותו באכילה ושתיה או בתענית שהוא עונג לכם כמו כן אתם מענגים זה היום באותו תענית שזה לכם לעונג ובזה יכופר עון בית ישראל. **(ייטב פנים)**

◆◆◆

מעלת הה' עינויים והתענית

נקבל עלינו החמשה עינוין לכפר מה שפגמנו בחמשה חומשי תורה ולכפר על ד' מיתות בית דין וכרת. **(ישמח משה)**

◆◆◆

יום הכיפורים בעת שישראל עוזבים כל טובות והנאות עולם הזה כדי לקיים רצון הבורא יתברך אז יבא כח וחיזוק לכל הטובות והרכוש שלהם. **(מי השילוח)**

◆◆◆

איתא בזוהר הקדוש התענה בשבת קורעין לו גזר דינו של ע' שנה לכן בני ישראל שמתענין בשבת שבתון נמחל להם כל העונות וכמו דבכל שבת יום הששי מכין לשבת כמו כן ערב יוה"כ מכין התענית של יוה"כ. **(שפת אמת)**

◆◆◆

התענית של יום הכיפורים רפואה הוא לכל האברים. **(תורת אבות)**

תפילה

הנה ר"ה הוא בחינת ראש, ויום הכיפורים בחינת לב ועשין בו ה' עינוים ומתפללין ה' תפילות שכל הה' מדות מתענג בהם בלב שלם לעבודתו יתברך שמו ונגד ה' מוצאות הפה שיהיה פיו ולבו שוין. **(זרע קודש)**

בדמעות

גבי עבודת יו"כ כתיב בכל הבגדים תיבת ב"ד, כי הוא ר"ת ב'כיה ד'מעה להורות אשר עיקר הוא להתפלל בבכיה ודמעה, כי שערי דמעות לא ננעלו. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

הבכיה הנעשה ביום הזה אם דרך עוצב בו היא לא תצלח, כי אין השכינה שורה לא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה והנה אין שמחה גדולה מיום הזה אשר באמצעותו נזכה לפשט כל עקמימיות שבלב בכח התשובה והצום והבכיה עד שנהיה בישרות לב אחד להתקרב למלך הגדול והנורא אבינו שבשמים להחזיר הנשמה למקורה וידו פשוטה לקבל שבים וביום הזה יכפר עלינו לטהר נשמותינו מטומאה, ועל דרך הזה תהיה כל הבכיות של יום הזה של שמחה שזכינו לקרב עצמינו להיות דבוקים באלקים חיים כולנו ביום הזה וזהו על דרך עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה. **(דברי שמואל)**

◆◆◆

תפילת על חטא

בענין על חטא ביאר [הרה"ק מוה"ר פנחס זצ"ל מקאריץ] שיש הרבה שהם רק תנועה קלה באמוץ הלב לפי פשוטו לא שייך רק בצדקה, אבל הוא בכל הדברים ולא זכרתי הסיום היטב בועידת זנות פירש הרב ז"ל מלשון ידיעה בלשון אשכנז קענטשאפט, היינו שמדבר עם אשה בלשון חבה או ששואל בשלומה אפילו על ידי בעלה שהוא אסור כמ"ש באבן העזר גם זה מקרי זנות בוידוי פה פי' שאמרנו ווידוי רק בפה ולבו בל עמו בנטיית גרון בסקור עין הוא רק תנועה או ראיה אחד ואמר על זה טוב לכל אדם שיבחר לו דבר אחד על כל פנים מהעל חטא ויחזיק בו מאוד, כי בכולם קשה מאוד ליזהר כראוי. **(פאר לישרים)**

◆◆◆

על חטא שחטאנו לפניך בווידוי פה על פי שראיתי בספר דרך משה על אלו שמכין על החזה בוידוי דברים בלא לב משל למה שעושין מהתחברות עצים עצל הגינה שמקשקשין על ידי הרוח להבריח העופות מפחדן כסבורין שהוא קולות מבני אדם הבאים לצודן, וכשמרגישין שהוא קול עצים אינם יראים ובאים בשעת קשקוש, כך הוידוי מבריח היצר הרע וסייעתו כסבורין ששם האדם אל לבו ושב אל ה' בכל לבו ובוודאי לא יפתח אחריו, וכשמרגיש שהוא קשקוש בעלמא בא ואינו מתיירא ולי נראה להוסיף נופך בהמשל שלפעמים שהעופות לא חשבו על הגינה לפרוח לתוכו וכששומעין קול הקשקוש ואינם יראים שכבר יודעים שהוא קול עצים בעלמא, אזו פועל הקשקוש הזכירה שנזכרו בזה הגינה לבוא לתוכו והבן, כך היצר הרע וחילותיו יות ר מתגברין בו שהוא מזכירן ומעוררן ומזכיר עון להתפס ומחטיאין אותו עוד יותר והיינו שחטאנו לפניך בווידוי פה ע"י ווידוי פה והבן. **(ישמח משה)**

◆◆◆

נתקנו כל הוידוים על סדר הא"ב בכדי לתקן כל האותיות של הא"ב כולם. **(בת עין)**

תשובה

פעם אחת אמר [הרה"ק מהר"ש מבעלזא זצ"ל] בסעודת ערב יוה"כ כי ביום הזה יכפר ר"ל עיצומו של יום מכפר אבל עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם ר"ל שהדבר מוטל עליכם לטהר את עצמיכם מכל חטאתיכם ואחרי זה שמעתי מפי אחד ששמע זאת מפי מרן קדוש ישראל מרוזין זי"ע שאמר כן בסעודה הנ"ל ובכה מאד באמירתו זאת. **(דברי יצחק)**

◆◆◆

ולקח את שני השעירים וגו' אמרו רז"ל במסכתא יומא בלשון של זהורית הקשור בראש שעיר המשתלח הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין ע"כ ולכאורה קשה טובא האיך משכחת לא הלבין הלא יוה"כ מכפר בכל ענין כמו שכתב הרמב"ם והנראה לי דיש שני מיני תיקונים לעבירה א' מחילה וסליחה שהקב"ה מוחל ואינו מעניש ב' רפואה לחולי ומכות פצעים של הנשמה מהעונות שחובל העובר עבירה בעצמו הנה יוה"כ הוא יום מחילה וסליחה וכפרה שהקב"ה מוחל וסולח אבל רפואה אינו רק על ידי תשובה כנאמר ושב ורפא לו והנה על פי זה מבואר לא הלבין הוא סימן שאף הקב"ה מוחל ואינו רוצה להעניש מכל מקום יש כל המכות והפצעים והרושמים האדומים בהנשמה שצריך לטהרן ולנקותן ולרפאותן לכך היו עצבין אבל הלבין הוא סימן שעשו תשובה גמורה ולא נשאר שום רושם של פצע וחבורה ונטהרו מכל וכל לכך היו שמחין. **(ישמח משה)**

◆◆◆

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, יתבאר על פי משל למלך שהיה לו גן נטוע נטע נעמן, ואילנות גדולות וטובות ובהן פירות יפות אשר לא נמצאו ואין ערוך אליהם ובא אחד ודרס הנטיעות ועלה באילנות ההם ושוברן ונפלו הענפים עליו ושיברו עצמותיו, עד אשר מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, וכל לבבו דוי, אוי לו על שברו, ועתה הוא מבקש רפואה כי גדול כים שברו אבל מי ירפא לו כי צריך סמי רפואות העולה סך רב, הוא איש עני ורש, ומבלעדו מי יחוס ומי יחמול עליו כי שלח ידו בגנת ביתן המלך, והיה כאשר הלך ילך ובכה ניחם בדעתו כי שתים עשה שהמרה נגד כבוד המלך ששבר אילנותיו ופירותיו וגם גרם רעה לעצמו בפצעים וחבורות כמעט אין מספר אז יעץ אותו אחד מאוהביו אשר תחלה ילך לפייס את המלך ולבקש ממנו מחילה וכפרה על אשר חטא נגדו והיה כטוב לב המלך עליו אז המלך בעצמו יחוס ויחמול עליו לרפאותו בסמי הרפואות כי כלום חסר מבית המלך ובידו הכח והממשלה לתת לו רופאים ורפואות ככל הצריך לו. הנמשל הוא מה דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' וגם ואשמה הנפש ההוא שגורם רעה לנפשו והעצה לטהר עצמו ממה שמעל בה' ממילא הוא ירפאני מחטאותיו וחסרונותיו שבו בעצמו, וזה שאמר הכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם יקנח אתכם מכל חסרונותיכם שבעצמיכם ישלח דברו וירפא, אך באופן לפני ה' תטהרו שנגד מה שעשיתם שלא כדת נגד מלכותו מזה תטהרו את עצמיכם, היינו לפייסו למחול על כבודו. **(ייטב פנים)**

◆◆◆

ואל יבא בכל עת אל הקודש כלומר שאל יבא אל הקדושה אם יאמר בכל עת לגשת לשוב ועוד חזון למועד,

כי מי יודע מה יהיה ומה יולד כי אם בזאת ר"ל כי אם ברגע הזאת שעומד בו יכול לבוא אל הקודש אם לא יאחר פעמיו וזה שכתוב כי ביום הזה ר"ל אם יחשוב שאין לו כי אם היום הזה שעומד בן יכפר עליכם, כי באותו יום בודאי לפני ה' תטהרו דאם לא עכשיו וכו' וכל שכן שיש לחשוב כן ביום הקדוש והנורא הבא לקראתינו לשלום הוא יוה"כ שאחריה לא יהיה כמוהו עד יוה"כ הבא בשנה שאחר זה וכבר כתיב דרשו ה' בהמצאו וגו' על כן אחינו בני ישראל שימו על לבבכם הדברים הנאמרים ושובו אל ה'. **(ייטב פנים)**

◆◆◆

ויש להוסיף על דברי קדשו לפרש את הפסוק באופן אחר קצת על פי דברי החת"ם סופר זי"ע בדרשות ליוהכ"פ שפירש בפסוק מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה שהכוונה היא ע"ת צר"ה דייקא שהעת הוא צר, ולא צרות לב ח"ו כי ואתהלכה ברחבה כתיב ורוחב לב הוא כאמור אשריכם ישראל ושמחה גדולה היא לנו וכו' עי"ש, ולפי"ז יש לומר שהפסוק קאי על זמן הקדוש הזה שאנו עומדים בו עכשיו בליל יום הכיפורים שהוא עת רצון וזמן מסוגל לתשובה ולשבירת הלב כראוי לפני מלך אל חי וקיים ואם נשים אל לבנו את אשר לפנינו, אז בודאי נוכל לפעול ולהגיע עכשיו בזמן קצר ועת צר מה שלא נוכל להשיג בזמן אחר במשך של הרבה ימים וזה שאמר הכתוב שלח לחמך על פני המים היינו להשים אל הלב ולהתעורר לתשובה אמיתית כנ"ל כי ברוב הימים תמצאנו, אם תרצה לעשות כזה בזמנים אחרים של השנה צריך אתה לזה הרבה ימים. **(מהר"ם ט"ב ח"ב דף קל"ח)**

קריאת התורה

בכל זמנא דצדיקייא מסתלקי מעלמא דינא אסתלק מעלמא ומיתתהון דצדיקייא מכפרת על חובי דרא ועל דא פרשתא דבני אהרן ביומא דכפורים קרינן לה למהוי כפרה לחוביהון דישראל אמר קודשא בריך הוא אתעסקו במיתתהון דצדיקיא אלין, ויתחשב לכו כאלו אתון מקריבין קרבנין בהאי יומא לכפרה עלייכו, דתנינן כל זמנן דישראל יהון בגלותא ולא יקריבו קרבנין בהאי יומא ואינון תרין שעירין לא יכלא לקרבא יהא להו דכרנא דתרי בני אהרן ויתכפר עלייהו. **(זוהר הקדוש פ' אחרי)**

עת לבכות

ביום הכפורים קודם קריאת מיתת בני אהרן התעורר שנית על עון שכבת זרע לבטלה ר"ל ושהדמעות בעת הזאת תיקון גדול ליזה. **(דברי שמואל)**

◆◆◆

אמור אל הכהנים בני אהרן להזהיר גדולים על הקטנים כאן רמז מה שאיתא בזוהר כל המוריד דמעות על מיתת בני אהרן אין בניו מתים בחייו על כן רמז כאן אמור אל הכהנים שיתעוררו על בני אהרן שמתו ובזה מזהיר גדולים על הקטנים שלא ימותו בחייו. **(חתם סופר)**

עבודה

ועל כן אנו אומרים סדר עבודה לשלם פרים שפתינו כי באמת הכל נעשה גם היום בשמים ממעל והכפרה שלימה גם בהתגלות בעולם הזה אלא שאינו בפועל ממש במעשה רק בדיבור שגם הוא גילוי אלא שאינו גילוי מורגש כל כך בפועל עד יערה עלינו רוח ממרום להיות מורגש בפועל גמור ביוה"כ בכל לבבות בני ישראל סילוק וביטול היצר הרע מן הלב לגמרי על ידי שילום פרים שפתינו ואז נזכה לגאולה שלימה ב"ב אמן. **(רסיסי לילה)**

◆◆◆

כחוט השני שפתותיך הנראה לרמז בזה כי בזמן שהיה בית המקדש על מכונו היו כל ישראל מסתכלים על החוט השני כמו שכתוב אם יאדימו כתולע כצמר יהיו ועתה בעונותינו הרבים שאין לנו מקדש ולא כהן שיכפר רק שיח שפתותינו מה שאנו מסדרין העבודה של יום הכיפורים שהיה כהן גדול עושה בזה ונשלמה פרים שפתותינו וזה גם כן כחוט השני כמו שחוט השני היה מורה לסליחה ביו"כ עתה בזמן הגלות הוא שפתינו התפלה במקום העבודה ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו. **(תפארת שלמה)**

תפילת נעילה

פירוש הצדיק מניקלשפורג תפלה לעני כי יעטוף מלשון ובהעטיף הצאן העטופים ללבן היינו שכל התפלה הוא מה שהענ"י ורוכב על החומר הוא משיח צדקינו יעטוף יאחר מועדו וזמנו לבוא ואני מצאתי רמז לדבריו כי בתפלת נעילה ראוי להיות דיקא על איחור ביאת העני הזה כי נעילה אותיות להעני והבן. **(ישמח משה)**

◆◆◆

בתפלת נעילה שעתה היא עיקר החתימה שהיום יפנה השמש יבא ויפנה בוודאי מהראוי שכל מי שנגע יראת ה' בלבבו באפס מה, הגם שעברו מה שעברו כבר מימים קדושים ימי אלול הרצון ועשי"ת ולא נתן אל לבו לשוב על כל פנים מהראוי שהחי יתן אל לבו עתה לפתוח לו פתח התשובה בעת נעילת שער ולכוון עוד בתפלתו זאת באומרו פתח לנו שער בעת נעילת שער, שאם לא עכשיו

אימתי וכו' ע"כ מה מאוד יחרד האיש וילפת בגודל הפחד והמורא לכוון עוד בתפלתו זאת ביתר שאר מכל התפלות ואז יהיה נעילת דלת בפני החיצונים שלא יוכלו לקטרג בשום קטרוג ח"ו על ישראל וכדאיתא בספרים שתיבת נעיל"ה אותיות נע"ל י"ה שהשי"ת ב"ה עושה מנעול וסתימה בפני הקטרוג מהחיצונים שלא יוכלו לקטרג בשום דבר על ישראל. **(באר משה)**

◆◆◆

אחינו בני ישראל עכשיו הוא גמר דין בישיבה של מעלה לומר איש פלוני אתה זכאי וח"ו איש פלוני אתה חייב, והשכינה מעוררת וצועקת איככה אוכל וראיתי באבדון מולדתי על כן נעורר עצמינו לעורר רחמים שיושיט המלך לה עתה את שרביט הזהב לכנס לפנים משורת הדין עם כל עמו כי זהב ר"ת זהב זה הוא ברוך, ר"ל זה בגימטריא י"ב דהיינו שכל שנים עשר שבטי יה יהיו ברוכים בכל מיני ברכות ויקבץ נדחינו ב"ב אמן. **(ישמח משה)**

מעלתה

נדע שיש כמה מדרגות זה למעלה מזו בענין גילוי י"ג מדת הרחמים שההתחלה הוא בר"ה על ידי השופר ועיקר הגילוי הוא ביוה"כ ובפרט בנעילה דיוה"כ. **(ליקוטי תורה)**

◆◆◆

כבר בארנו בענין תפלת נעילה הכל הולך אחר החיתום כי סיום הדבר הוא להעלות כל התפלות מכל היום. **(תפארת שלמה)**

מעלת היום

כל שעה ורגע מיום הקדוש והנורא הזה, הוא כולל כמה ימים מימי השנה שהוא הכללות מכל השנה. **(באר משה)**

◆◆◆

גלמי ראו עיניך וכו' ימים יוצרו כל ים הוא יצירה בפני עצמו ולא אחד בהם זה יוה"כ כמו שפירש רש"י שם שהוא תענית שמחיה כל הימים כי יום כיפורים הוא כללות כל הימים. **(ליקוטי מהר"ן)**

◆◆◆

יוה"כ הוא יום עליון וקדוש בקדושת מעלה על כל השנה שהוא חיות של כל השנה ומובחר שבכולן לקדושה שעל כן ביומא דכיפורי שטן אין לו רשות לאסטוני כמו שארז"ל. **(מאור עינים)**

◆◆◆

יום הכיפורים שאין בו אכילה ושתיה רק הנאה מזיו השכינה בעולם הבא והיא הנקודה האמצעית בשנה שנותן חיות לכל השנה. **(מנחם ציון)**

◆◆◆

יוה"כ הוא כולל כל הימים כפרש"י בתהלים ימים יצרו ולו אחד בהם שהיא יוה"כ רמז לדבר יום כפור מספרו שס"ד. **(פנים יפות)**

◆◆◆

אחר עשרת ימי תשובה יש יום הכיפורים שבת שבתון שכולל כל שבתות השנה והוא שער הנ' משערי בינה. **(שפת אמת)**

◆◆◆

הבורא ברוך הוא וברוך שמו נתן לנו יום מחילה יום הכיפורים והוא בגדר למעלה מהזמן כי יום הכיפורים אינו מיוחד במנין ימי השנה כמבואר בספרים הק'. **(דברי חיים)**

◆◆◆

אחד מעשרה נסים שנעשו בבית המקדש שלא אירע קרי לכהן גדול ביוה"כ והקשו מה זה גודל הנס לגודל השמירה אך מפני כי כל ההשפעות יורדים ביום הזה לכן היה צריך שמירה מעולה ולא ילכו ההשפעות לקליפת ולסטרא אחרא וכל טוב יהיה לישראל. **(תפארת שלמה)**

◆◆◆

כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם כל הוא יסוד היינו שהחטא מן יסוד גם כן נתכפר יכפר גימטריא קר"י, והכוונה כי יכפר גם כן עון זה. **(חסד לאברהם)**

◆◆◆

כי ביום הזה יכפר מכ'ל חטאתיכ'ם לפנ'י ה' סופי תיבות מילה כי ביום הזה נמחל הפגם מהיסוד. **(שם)**

◆◆◆

והנה ניתן לנו עוד היום הקדוש הזה ובאלו הכ"ד שעות של היום הזה יכולין עוד לתקן הרבה כי כל רגע ורגע של יום הקדוש הזה יקרה היא כמרגליות, על כן צריך כאו"א לראות שלא נצא בבושה וכלימה מיום הזה כי אם לא עכשיו אימתי ונזכה להתפלל כל אלו התפלות והבקשות בכוונה רצוי' ויעשו רושם למעלה שיהי' סוף וקץ כל צרותינו ונזכה לשנת גאולה וישועה ולראות עבודת היום של כה"ג בפועל בב"א. **(דברי יואל שכ"ה)**

בטחון שהקב"ה מכפר

בזמן המקדש כשהלבין החוט בודאי נתמלאו בני ישראל בשמחה וגם עתה צריכין להאמין כי נטהרנו מעונותינו ובאמת זה האות כפי מה שמרגיש האדם שמחה בנפשו. **(שפת אמת)**

◆◆◆

אחר ראש השנה ויוה"כ שנטהרו ישראל כדכתיב לטהר אתכם וצריך כל אדם להאמין שנעשה טהור בימים אלו וודאי שישאר הטהרה על כל השנה תליא בהכנת האדם לקבל הטהרה אבל בימים אלו נעשה טהור כל איש ישראל. **(שפת אמת)**

מוצאי יו"כ

מה שנהגו העולם שאומרים זה לזה (זאלסט האבין אללעס גיטץ אוים גיבעטען) דממה נפשך קשה אם נתקבל תפלתו הא כבר נתקבל ואם לא נתקבל תפלתו ח"ו צריך לבקש רחמים עליו בלשון שהוא על להבא אך הוא על דרך שמצינו בשלמה המלך עליו השלום שהתפלל כשגמר בנין בית המקדש ואחר כל התפלה שהתפלל כפל ואמר ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני ה' קרובים אל ה' אלוקינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דברי יום ביומו, מרמזים זה לזה שמאפשר להיות שהתפלה שהתפלל לא היתה בכוונה כראוי ומשום זה לא נתקבלה ח"ו אך יהא רעוא מלפני אבינו שבשמים שתתקבל גם כן. **(דברי יחזקאל)**

שמחה וריקודין

פעם אחת היה אצל אדמו"ר זי"ע חסיד אחד שהיה עליו משפט קשה דיני נפשות, והיה החסיד הזה בעגמת נפש גדול כמובן והיה אז מוצאי יום טוב והחסידים עשו ריקודין בשמחה גדולה בבית החיצון שלפני היכל אדמו"ר זי"ע והחסיד הנ"ל היה אז לפנים בהיכל אדמו"ר זי"ע כי היה איש מקורב ורצה לעורר רחמים על עצמו בשעת שמחת מרן זלל"ה ויאמר אדמו"ר זי"ע אליו מדוע לא ילך גם הוא לרקד עם החסידים.

וסיפר לו מרן זי"ע מעשה שאצל הבעש"ט זי"ע היה פעם אחת במוצאי יוה"כ שלא נראתה הלבנה לקדשה, והבעש"ט זי"ע ראה אז ברוח קדשו שבאם יחסר המצוה הלזו ח"ו תיכף אחר יוה"כ ח"ו לא טוב יהיה על ישראל, ונתעגם מאד מזה אחר יוה"כ ורצה לעבוד במוחין דגדלות שלו שיהיה לבנה, ושאל כמה פעמים אם נראה הלבנה אך למרות זה התקדרו השמים בעבים עד שאין שום סברא שיהיה לבנה עוד בלילה ההוא, וחסידי הבעש"ט זי"ע לא ידעו מאומה עד היכן מגיעים הדברים מצורך הלבנה אז במוצאי יוה"כ ולאשר נהגו לעשות יו"ט במוצאי יוה"כ בצאתם בשלום מן הקודש בעבודתם ועבודת רבם הבעש"ט ביוה"כ אשר ממש היה דוגמת עבודת הכהן גדול לכן גם הפעם היו שמחים מאד בריקודין בהתלהבות קודש, ומתחילה רקדו בבית החיצון של הבעש"ט זי"ע ואח"כ מגודל התלהבות קדושתם בשמחה דחקו עצמם ונכנסו לחדרו של הבעש"ט זי"ע ורקדו גם שמחו לפני הבעש"ט זי"ע, ויהי כאשר גבר עליהם עוצם התלהבות נפשם בריקודין של שמחה בחדר הבעש"ט, הרהיבו בנפשם לבקש שגם הבעש"ט בעצמו זי"ע ירקד עמהם ויקחו גם את רבם הבעש"ט זי"ע בתוך וירקד עמהם ויהיה בתוך הריקוד הקדוש הזה קראו פתאום בקול שהלבנה בטיהרה ורצו לקדש את הלבנה בלילה הזה ואמר אז הבעש"ט זי"ע שמה שרצה הוא הבעש"ט לפעול בעבודה ומוחין שלו ולא פעל פעלו החסידים רק בשמחה לבד. **(דברי דוד)**

הסעודה

איתא במדרש במוצאי יוה"כ בת קול יוצאת ומכרזת לך אכול וגו' כי כבר רצה האלקים את מעשיך והבת קול הזאת מסתמא נשמעת בלב כל אדם לפום שיעוריה דיליה. **(תורת אמת)**

◆◆◆

במסכת יומא במשנה ויו"ט היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקדש יתבאר למה עושה יו"ט וי"ל עפמ"ש בספה"ק דמתחלה צריך להיות סור מרע שלא לעשות מדברים הרעים המפסידים בעבודה הקדושה כדי שלא יהיה זורע אל הקוצים ח"ו ואחר כך יוכל לקיים ועשה טוב לעשות המצוה בשלימות כראוי וכנכון וצריך להכין עצמו שיהא מקום פנוי להחזקת הקדושה ועי' מ"ש בפ' אחרי. ולפי זה י"ל דקודם יוה"כ בעוד שלא נעשה התשובה ולא היה ראוי לעשות המצוה כתקונה ומאי אהני' לי מה שעשה המצות כיון שאין הגוף מחזיק אולם ועונותם על עצמותם ואם כן עד יוה"כ העיקר הוא לתקן את העבירות אבל על מה שלא עשה מצוה אין הפגם כל כך כיון דהמצות בלא"ה הם כפגומין ומום בם לא ירצו ח"ו רק לאחר יוכ"פ אחר תטהר מהעונות בא עליו חיוב חדש לעשות המצות כיון שכבר סר עונו וחטאתו תכופר ויכול לעשות המצות כראוי וכנכון. והנה בב"ק א"ר יוסף השתא דשמענא להא דר' חנינא גדול המצוה ועשה ממי שאינו מצוה ועושה עבידנא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא ועבידנא אית לי אגרא טפי ע"ש ומשמע דצריך לעשות יומא טבא בעשה שמחיוב במצות, ועי' בישו"ש ובמג"א סי' רכ"ה שמכאן מוכח דצריך לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר מצוה, כמו רב יוסף שעשה סעודה על שנודע לו שמחויב במצות ע"ש. ולפי"ז י"ל דמשום הכי עשה יו"ט בצאתו בשלום מן הקודש, היינו שיצא בשלום שנתכפר לו עונותינו ונעשה שלום בינינו לבין אבינו שבשמים, ויש עלינו חיוב חדש על המצות ולכן צריך לעשות יומא טבא וכמו שצריך לעשות יו"ט בשעה שנעשה בנו בר מצוה. **(עצי חיים)**

Central Cong. Yetev Lev
D'Satmar

קהל יטב לב
ד'סאטמאר

Cental Office: 58 Lee Ave. Brooklyn NY 11211

Tel. 718-302-6720 / Fax. 718-486-2473

בית המדרש הגדול
13 14 Hopper St.

בית מדרש בדך משה 164 Stellman St.
בית מדרש בית מנחם צבי 242 Wallabout St.
בית מדרש בנין געלבשטיין 553 Marcy Ave.
בית מדרש בנין בראך 814 Bedford Ave.
בית מדרש לב אדרין 75 South 8th St.
בית מדרש דברי יואל 161 Harrison Ave.
בית מדרש ישמח משה 322 Rutledge St.
בית מדרש ויואל משה 141 Ross St.
בית מדרש אד ישראל אלימלך 55 Rutledge St.
בית מדרש בית נחום דוב 285 Marcy Ave.

בס"ד

סדר הזמנים

בימים הנוראים וימי החג תשפ"ז • בבית מדרשינו הגדול

יום הקדוש

הדלקת הנרות **6:41** • עלות השחר **5:30**

מוצאי יו"ט **8:07**

אמירת תהלים ליל יום הקדוש
חצי שעה אחר אמירת שיר היחוד

אמירת תהלים באשמורת הבוקר 6:00

שחרית 8:00

יזכור אחר הפסקה בשעה 1:30

מוסף 1:45

נעילה ..... בערך 6:45

הבדלה מוצאי יום הקדוש בהיכל תהילות יהוסף

עריכת שלחן הטהור
מוצאי יום הקדוש – בבית המדרש הגדול
בשעה 10:45

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה'

מקראי קודש

להתעלות ולהתרומם במועדי קודש
ברוב עם הדרת מלך

בית המדרש הגדול
דקהל יטב לב ד'סאטמאר

פנימי תדצ"ס בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור בבית כ"ק אדמו"ר מוויזניץ מאנסי שליט"א

יום ה' פרשת נח תשפ"ה לפ"ק

האדמו"ר מוויזניץ: [הציג את בנו] דאם איז ר' חיים מאיר, ער איז געווען אין שפיטאל.[1]

רבינו: יא, ביי די רביצין'ס, דו האסט געבלאזן שופר דארט?

הר"ר חיים מאיר: יא, געבלאזן שופר געדאוועט דארט. חסדי ה'.

ושאל **רבינו:** וואס טוט די רביצין?

האדמו"ר מוויזניץ: זי דארף א גרויסע ישועה. זייער א גרויסע ישועה.

רבינו: דער אויבערשטער זאל זיך מרחם זיין.

מיין רביצין מעג נאך אויך צוקומען צו די כוחות.

האדמו"ר מוויזניץ הראה על בנו הר"ר יעקב יוסף שליט"א, ואמר: ער מאכט חתונה יעצט.

רבינו: וואס מאכט ער חתונה?

הרי"י: א זוהן.

רבינו: מיט וועמען?

הרי"י: מיט ר' פנחס שלום ראטענבערג, דעם פעטער ר' יוסף בן ציון'ס זוהן.[2]

האדמו"ר מוויזניץ: דאס איז איינס. אבער ער מאכט חתונה נאך איינס.

הרי"י: יא, א צווילינג, דאס איז די ערשטע פון די צווילינג.

דעם אנדערן האב איך מיך משדך געווען מיט ר' אברהם מאנדרער [מקאסוב], ר' מנחם'ס זון [האדמו"ר מקאסוב ירושלים ז"ל]. ער וואוינט אין לאנדאן.

רבינו: די חתונה איז אין לאנדאן? ניין.

האדמו"ר מוויזניץ: נאך אים מאך איך אויך חתונה, מיין טאכטער מאכט חתונה, זי הייסט טויב, מיין איידעם [הר"ר נפתלי מרדכי] איז דעם קאלובער רבינ'ס [לרפו"ש] זוהן.

רבינו: אה אזוי, ברוך ה'.

האדמו"ר מוויזניץ: יא, קיעה"ר ברוך ה'.

א' הנוכחים: ר' חיים מאיר איז געווען ביים רבי'ן מיט די בחורים זיך פארהערן, זיענען געווען ביים רבי'ן אין קרית יואל.

רבינו: יא, כ'האב געהאט ביי מיר די ישיבה דארט, פיינע בחורים זיענען זיי אויס.

האדמו"ר מוויזניץ: כ'האב דירעקט מציע געווען פאר ר' חיים שלמה [משב"ק] אז מ'קען קומען יעצט אויף דעם זייגער, ווייל די בחורים לערנען יעצט. און כ'האב געוואוסט, טאמער וועט עס זיין די שעה נאכדעם, וועט זיך די גאנצע זאך איבערקערן. האב איך מחליט אז ס'איז בעסער יעצט צו קומען. יעצט זיצן אפאר הונדערט בחורים, ס'איז בין הזמנים, ס'איז דא א ישיבת בין הזמנים.

ושאל האדמו"ר מוויזניץ: נו, מ'האלט שוין נאך יום טוב, שוין אביסל זיך באראויגט פון די עבודת החג?

רבינו: יעצט די וואך בין איך אביסל אויף וואקאציע.

האדמו"ר מוויזניץ: אונז מאך מיר יעצט דעם שבת, א שבת אין נייעק, מ'מאכט א חנוכת הבית. מ'מאכט א שבת און זונטאג א חנוכת הבית מיט א הכנסת ספר תורה.

רבינו: ס'איז שבת ראש חודש.

---

1 הרב ר' חיים מאיר שליט"א בן האדמו"ר מוויזניץ מאנסי שליט"א שהה בבית החולים עם אמו הרבנית מוויזניץ מאנסי ע"ה וערך שם את התפילות והתקיעות. והיות שהרבנית הצ' תליט"א שהה גם כן אז בבית החולים במשך הימים הנוראים, מחמת חולשה, התפללו שם ביחד, ושמעה את התפילות והתקיעות ממנו.

2 הגה"צ ר' יוסף בנציון ראטענבערג שליט"א האדמו"ר מקאסאן בארא פארק, חתן האדמו"ר התורת מרדכי ז"ל.

הרח"מ: מ'קען נאכנישט אנהייבן די וואקאציע.

האדמו"ר מוויזניץ: און תיכף נאכדעם קומט די התונה.

איך דארף נישט האבן אזא וואקאציע ווי דער רבי, איך ארבייט נישט אזויפיל, איך זאג נישט אזויפיל תורות....

אין נייעץ האט מען יעצט אויפגעבויט נאך א ישיבה, א נייע דריטע ישיבה קטנה.

רבינו: ס'איז א גרויסע זאך.

האדמו"ר מוויזניץ: מ'בויעט און מ'בויעט ישיבות, מיר האבן דארטן יעצט פיר ישיבות.

ס'איז ממש א נייע זאך, מ'האט עס נאכנישט געזעטצט. יעצט אויף שבת עפענט מען עס. מ'האט געמאכט עקסטערע מקוואות אין יעדן בנין.

רבינו: אין יעדע ישיבה איז דא ארום הונדערט בחורים, יא?

האדמו"ר מוויזניץ: ישיבה גדולה האט מער. די ישיבה קטנה איז איבער הונדערט בחורים, אין איינם איז דא הונדערט דרייסיג, איינם איז הונדערט עפעס.

ס'זענען געקומען די עסקנים צו די הכרה אז ביי בערך הונדערט בחורים דארף מען שוין מאכן א נייע ישיבה.

רבינו: אונז האמיר אויך די ישיבה קטנות צוטיילט איבעראל, שוין אסאך יארן, אין קריית יואל איז דאס היינט ביי אכט-נייַן ישיבות קטנות,[3] אין וויליאמסבורג איז עס אויך שוין דאכט'זיך ביי זעקס ישיבות.[4]

האדמו"ר מוויזניץ: ביי אונז איז פיר זייער אסאך, ביי ענק האט דאך מענטשן נישט קיין מספר....

ווי אזוי איז געווען דאס שופר בלאזן דאס יארן? כ'האב געהערט ס'איז געווען שווער...

רבינו: יא, כ'האב געבלאזן פערציג-פופציג יארן, קיינמאל האב איך נישט געדארפט איבער בלאזן. לעצטנס גייט עס נישט.

האדמו"ר מוויזניץ: פאריאר אויך שוין נישט?

רבינו: ניין, לעצטנס גייט עס שווער.

האדמו"ר מוויזניץ: פאריאר איז מיר אויך געגאנגען שווער. גאנץ אלול איז געווען פיין. גאנץ אלול איז געווען גוט. עס קומט ארוים שיינע תקיעות. אבער ראש השנה גייט עם נישט.

רבינו: יא, דאס איז ביי אסאך מענטשן אזוי, אבער איך האב געבלאזן אלע יארן ראש השנה גוט, כ'האב קיינמאל נישט געדארפט א תקיעה איבער בלאזן... מ'זאגט אז ווען מ'ווערט עלטער ווערט עם עפעס שווערער...

האדמו"ר מוויזניץ: דער דיין ר' אברהם ניסן [נייומאן ז"ל] האט אויך שוין נישט געקענט. דער טאטע האט אים אווען געזומען דעם שופר.

רבינו: יא, איך דאנק דעם אויבערשטן, ברוך ה' אויף דאס וואס מ'קען יא.

האדמו"ר מוויזניץ: דער פעטער דער סקווערער רבי האט מיר געזאגט, אז דער זיידע דער אמרי חיים האט געזאגט נאך שמחת תורה, אז ער וואלט אנגעהויבן נאכאמאל פון 'תהלת ה' ידבר פי', האט ער געזאגט 'איך קען עם נישט נאכטוהן, איך וואלט נישט געקענט נאכאמאל אנהייבן יעצט...'.

רבינו: יא, מ'ווערט דאך עלטער, דארף מען דאנקען דעם באשעפער אויף וואס ס'גייט יא.

האדמו"ר מוויזניץ: דאס איז יעדן טאג אזוי, ברוך ה' אז מ'קען גיין און מ'קען קומען.

רבינו: יא, מ'דארף דאנקען דעם באשעפער אויף די זאכן וואס מ'קען יא טוהן. יעדע זאך ברוך ה', על כל נשימה ונשימה.

האדמו"ר מוויזניץ: שמחת תורה בייטאג איז געווען א טיש?

רבינו: היי יאר ווען ס'איז פרייטיג?! איך האב נישט געקענט פירן טיש, מ'האט קוים געקענט קידוש מאכן און עסן א סעודה...

האדמו"ר מוויזניץ: מעביר סדרה זיין?

רבינו: פרייטאג צונאכט האב איך מעביר סדרה געווען. ווען אונז האמיר געגעסן די סעודה האט מען שוין געדאוונט ביי ענק מעריב.

א' הנוכחים: ווען דער רבי איז אנגעקומען אהיים פון ביהמ"ד, האט מען שוין געהאט עציגדן לעכט אין וויזניץ....

האדמו"ר מוויזניץ: ווען האט מען זיך געשטעלט דאוונען שמחת תורה אינדערפרי?

א' הנוכחים: פאר עלעף אזייגער.

האדמו"ר מוויזניץ: אונז האמיר זיך געשטעלט דאוונען פערטל נאך אכט.

רבינו: ביי אונז וואלט דאס נישט געארבעט, אונז האמיר געענדיגט ביינאכט ערשט די הקפות האלב פאר זעקס.

א' הנוכחים: [בצחות] פערטל נאך אכט האט מען קוים

---

3 ה"ה סניפי הישיבות קטנות שע"י מוסדותינו הק' בקרית יואל יצ"ו: רב טוב, אבני צדק, דברי חיים, זרע קודש, השיב משה, ייטב פנים, קדושת יו"ט, ישמח משה, וישיבה קטנה אור החיים.

4 ה"ה סניפי הישיבות קטנות שע"י מוסדותינו הק' בוויליאמסבורג יצ"ו: היכל התורה, באר התורה, מבצר התורה, נור התורה, חכמת התורה, אהבת התורה.

גאהאט געענדיגט די סעודה... דער רבי איז אנגעקומען אהיים צעהן צו זעקס, מ׳האט קידוש געמאכט צען־פופצן מינוט פארן עלות.

האדמו״ר מוויזניץ: און די נעילת החג איז מסתמא געווען מוצאי שבת.

רבינו: יא, מוצאי שבת. ס׳איז טאקע אזוי געווען, אזוי פלעגט מען טוהן.

כ׳האב געהערט נאכדערציילן, אז ביים דברי חיים איז געווען, מ׳האט אים פון ערגעץ אנגעפרעגט, וויאזוי מען זאל פירן די צווייטע טעג, מ׳האט געהאט א שאלה וויזוי מ׳זאל אויסשטעלן דעם יום טוב, האט ער געענטפערט אויפ׳ן צאנזער נוסח אזוי, ׳דריי נעכט נישט שלאפן און דריי טעג נישט עסן׳ דאם הייסט, א גאנצן טאג זאל מען זיין אין ביהמ״ד, און פארנאכטס זאל מען עפעס ארייכאפן עסן.

אין ייטב פנים שרייבט ער אויך אזוי (מאמר שמחת הרגל אות ז), ער זאגט, שמחת תורה אויפדערנאכט הייבט מען אן די הקפות כחצות הלילה, און דאם ווערט געפירט ממש ביז פארטאגס, אז ווען מ׳דארף גיין עסן די סעודה, דארף מען אריינכאפן צו עסן די סעודה שנעל, ממילא דאוועט מען אינדערפרי שפעט, און מען מאכט די הקפות בייטאג שפעט, און אויך שפעטער פארנאכטס דארף מען שנעל אריינכאפן די סעודה. ער זאגט, ס׳איז דאך יום טוב, דארף עם דאך זיין לכם, נו וואספארא לכם איז דאם? זאגט ער ׳עצרת תהיה לכם׳, מען דארף אינהאלטן דעם לכם.[5]

האדמו״ר מוויזניץ: אינמיטן יאר האט מען אויך אנגעהויבן דאם דאוענען שפעט,ניין?

רבינו: דער פעטער ז״ל פלעגט דאוענען שפעט, ער איז געווען אן אונם האט ער געזאגט, אזוי פלעגט ער זיך פארענטפערן, ס׳איז אים שווער זיך צוצוגרייטן צום דאוענען.[6]

באמת דער ייטב לב האט אויך געדאוונט שפעט. אבער דער קדושת יו״ט האט געדאוועט צייטליך, ניין אזייגער, דער זיידע ז״ל, דער עצי חיים, האט אויך געדאוענט ניין אזייגער. ׳זייגער ניין׳ אזוי פלעגט ער זאגן.[7]

דער טאטע ז״ל האט געדאוועט זייער צייטליך, ס׳האט אים גאהרט ווען ער האט געזעהן ווי מ׳דאוועט שפעט.[8] ער האט געפלעגט צו זאגן אז אין צאנז איז אכט אזייגער געווען זמן תפילה.[9]

---

5 וולש״ק: ...אמנם בשמיני עצרת ושמחת תורה מנהג הצדיקים וחסידים להאריך בתפלה ובהקפות, ויש שעושין הקפות כחצות הלילה ומאריכים בהם ואוכלים הסעודה קודם אור הבוקר, וממילא מאחרין ביום לבא להתפלל, ומתפללין עד סמוך לערב, ואז אוכלים סעודת היום, אם כן מאחרין זמן של אכילה ושתיה הנקרא ׳לכם׳. וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, על כן אומר אני שזה שאומרת תורה ׳ביום השמיני עצרת תהיה לכם׳ כלומר שהתירה התורה ביום השמיני שיהיה עצור בחינת ׳לכם׳, היינו לעצור זמן של אכילה יותר מבשאר ימים טובים, ׳כל מלאכת עבודה לא תעשו׳, כי אם ׳והקרבתם עולה וגו׳ כמשמעו, וכן בתפלה שהוא במקום קרבן כדכתיב (הושע יד ג) ונשלמה פרים שפתינו.

6 כן ידוע רביה״ק בעל דברי יואל ז״ל, אע״פ שבדרך כלל הי׳ מתאחר בזמן תפילה, היה אומר שהוא אנוס, והיה מקפיד על החסידים שיתפללו בזמנם, וכן רביה״ק בעל ברך משה ז״ל היה עומד ומזהיר בכל עת מצוא להתפלל תפילה בזמנה, ולא ללמוד מעניני הצדיקים שהם למעלה מהשגתינו, והיה מרגלא בפומי׳ לומר על אלו שמתפללין במאוחר ורוצים לתלות עצמן באילן גדול דודו מרן הגה״ק ז״ל, ואמר שהבל יפצה פיהם, שהוא ראה בעיניו את מסירות נפשו בהכנות לגוף נקי קודם תפילת שחרית בהיותו בסיגעט על יומא דהילולא של אביו מרן הגה״ק בעל קדושת יו״ט ז״ל ביום כ״ט שבט, והיה ימי החורף קרים ורבינו ז״ל ישב כמה שעות בביהכ״ס שהיה אז בחוץ מאחורי הבית, וכשבא להתפלל היו שפתותיו ״בלוי״, ואבריו דא לדא נקשן מרוב קרירות.

ועיין בס׳ הנפלא ׳א טאג ביים רבין׳ שמובא כמה עובדות אשר רביה״ק ז״ל היה מזהיר ומכיה להתפלל בזמן תפילה, והיה מתנצל על שהוא מאחר מחמת שהוא חולי מעיים, עיי״ש.

7 ועי׳ בשו״ת ארץ צבי (סי׳ י״ט) ששיטת רבינו הק׳ מצאנו ז״ל היה שזמן תפילה הוא עד שעה עשר, עיי״ש, ועי׳ בשו״ת משפטיך ליעקב (בהקדמת המו״ל) ששמע מהרה״ק רש״א מראצפערט ז״ל בזה״ל: דער הייליגער לובלינער האט געזאגט ניין א זייגער איז זמן תפילה, עיי״ש.

8 רביה״ק בעל ברך משה ז״ל הי׳ מצטער מאוד כשראה אנשים מתפללין שחרית במאוחר, וכמ״פ אמר שחוץ ממה שמתפללין במאוחר מדי שזהו נגד ההלכה, הם גם עוברין על כמה וכמה איסורים בזה שעוסקים בדברים שאסור לעשותם קודם התפילה, כמוש״ך חכו״ל (ברכות י׳) מפסוק ואותי השלכת אחרי גויך.

9 רביה״ק בעל ברך משה ז״ל אמר כמה פעמים ״אין צאנז איז געווען זמן שחרית זייגער אכט. און אין סיגוט איז געווען זמן שחרית זייגער ניין״. והרה״ח הישיש ר׳ ישעי׳ לעפקאוויטש ז״ל תלמיד ומשב״ק אצל מרן הקדושת יו״ט ז״ל כשהי׳ פע״א אצל תפילת שחרית של רביה״ק הדברי יואל ז״ל, אמר להבחורים: ״דער רבי (הקדוי״ט) האט מיך נישט איינמאל געשיקט צום רב זז״ג (רבינו ז״ל) איך זאל צו אים אריינקלאפן (בבביה״כ שבחצר) אז ס׳איז שוין באלד זייגער ניין מ׳שטעלט זיך שוין אט אט דאוענען.

ויש לציין מה שכ׳ בס׳ נפלאים מעשיך (ח״א) שסיפר הגה״צ מפאיע הי״ד שפע״א דיבר הרה״ק משינאווא ז״ל מענין זמן תפילה, והכה על קדקדם של אלו המאחרים להתפלל אחר הזמן, וא׳ מן הנוכחים שם בעת השיחה הרהיב עוז בנפשו לשאול את הרה״ק שאביו הק׳ מצאנז ז״ל הרי מתפלל הרבה פעמים אחר זמן תפילה [ואז היה עדיין אביו הק׳ בחיים חיותן], נענה הרה״ק: ׳דער טאטע איז שוין לאנג פטור מתפילה׳ דהיינו שהרה״ק מרוב חולשתו וחוליו היה פטור עפ״י הלכה מלהתפלל, ועל כן היה אנוס גמור בזה שהתפלל אחר הזמן תפילה.

אבער שמחת תורה איז געווען אנדערש.

דער זיידע ז"ל דער עצי חיים האט אמאל געזאגט 'דער זיידע דער ייטב לב האט אונז איבערגעלאזט א שיינע ירושה, די צווייטע טעג סוכות'. און דאס איז געגאנגען אזוי פון חצות א גאנצע נאכט, און אינדערפרי א גאנצן טאג, ביז פארנאכטס.

הרי"י: דער זיידע (האדמו"ר התורת מרדכי מוויזניץ ז"ל) האט געזאגט אז אין דער אלטער היים האט מען זיך געשעמט פון וויזניץ אהיים צוגיין פון די הקפות, ווען אין אנדערע פלעצער איז מען הערשט דעמאלטס געגאנגען צו די הקפות....

האדמו"ר מוויזניץ: אין וויזניץ איז נישט געווען די הקפות קיין גרויסע זאכן, מ'האט נישט געמאכט קיין עסק דערפון.

הרח"מ: מ'איז אמאל געווען אין וויזניץ ביי הקפות?

רבינו: יא. כ'בין געווען איין מאל אויף גאנץ חודש תשרי דארט.

האדמו"ר מוויזניץ: וועלכע יאר?

רבינו: נאך מיין התונה אום תשכ"ז.

האדמו"ר מוויזניץ: די התונה איז געווען תשכ"ז, יא איז מען געווען אנהייב תשכ"ז.

רבינו: יא, כ'געדענק מ'האט געזאגט דארט 'אנא ה' עננו עננו ביום קראנו'.

האדמו"ר מוויזניץ: די נוסח פון ראש השנה געדענקט מען אויך עפעס.

רבינו: יא, כ'געדענק מ'האט געזאגט 'ומי דומה לך מלך ממית ומחיה.

האדמו"ר מוויזניץ: מ'האט נישט געזאגט צוויי מאל, אבער דער מלך איז געגאנגען אויף ארויף.

רבינו: יא, דאס מיין איך 'ומי דומה לך מלך, ממית ומחיה'. נישט 'מלך ממית ומחיה'.

אין סיגוט האט מען נישט איבער געזאגט קיין וועריטער, ס'איז געווען א קפידה נישט איבערצוזאגן.

דער טאטע ז"ל האט אמאל פארציילט, דער זיידע ז"ל (מרן העצי חיים) האט דאך געדאווענט ביי זיך אין ביהמ"ד, און די חזנים האבן געדאווענט פארן עמוד אין די שטאטישע שוהל, די חזנים זענען בדרך כלל נישט געווען די גרעסטע צדיקים.[10]

ס'איז געווען מ'האט אמאל אויפגענומען א חזן דארט, איז ער געקומען פרעגן וואס דער רב האט אים אהנצוזאגן בנוגע זיין פאסטן, האט דער זיידע געזאגט אז ער וויל אים אנזאגן אפאר זאכן. איינס, ער זאל עסן מיט א גאפל, און ער זאל זיין א וואכטמ"ס מענטש. ער איז געווען אזוי איבערראשט, האט ער געפרעגט, רבי, כ'בין נישט קיין ציוויליזירטע מענטש? האט אים דער זיידע געזאגט אזוי, דו זאלסט 'עסן' מיט א גאפל, און נישט 'דאוועננען' מיט א גאפל

(כלי הנקרא 'שטום גאפל' שהחזנים משתמשים בהם לכוון על דקדוק הקול והנגינה).... און דו זאלסט זיין א וואכטמ"ס מענטש, ווען דו זאגסט א וואכט זאל עס זיין א וואכט, נישט איבער'חזר'ן...., און ער האט אים געזאגט נאך א זאך, ער זאל דאוועננען מיטן טלית אויפן קאפ.

און דער זיידע ז"ל איז אמאל געווען אין שוהל, און דער חזן האט געדאווענט פארן עמוד, און ביי כתר האט ער אראפ געמומען דעם טלית פון קאפ, ער זאל זיך גוט הערן אזוי, ווייל ביי כתר האט ער זיך געגארנלט אזוי, דער זיידע האט דאס באמערקט און ער האט א שריי געטוהן: 'שייגא"ץ,

---

10 ויש להעתיק דברי הרה"ק מצאנז ז"ל בתשו' דברי חיים (ח"ב סי' י"ז) שכתב תוכחת מגולה לא' מראשי קהילה אחת שנמנו וגמרו למנות חזן, וזלש"ק: ....ונפלאתי מאוד מה זה עולה על לבבם הלא הרבה יגעו אבותינו עדי הסירו את המספחת הזאת מבני ישראל, ותהלה לא-ל בקהל חסידים לא נמצאו מתפללים בהכנת שיר וזמר נעים כבבתי טרטיאות, רק בוחרין באדם כשר השופך לבו נגד ה' בתפילה... ואיך עתה נהפך לבבם להביא פסל לבית אלוקינו... עיי"ש שמאריך בדברים כדרכונות, ולבסוף כתב ...ותרתי בלבי למה עלתה לו זאת למע"כ, ואולי כי כבוד לא ראה פני אדם ירא ה' גדול הדור... ולזה באתי להעיר לבבו שיזכור נא ימים הראשונים אשר היה מקבל פני הצדיקים... עיי"ש.

ועיין בס' פרי עץ חיים (תולדות הרה"ק הבאר מים חיים ז"ל) שפעם אחת נשתקע איש א' בשם שמעון בעיר טשערנאוויץ והיה קל דעת, והיה יודע נגן ע"כ הציע עצמו להיות חזן העיר וראשי הקהל הסכימו, והבאר מים חיים ראה את הנגע המאיר אשר בקרבו, ע"כ ערך מכתב לרבני הסכיבה שיעזרו לו לערוך מלחמה נגד ההתמנות, וכתב בתוך דבריו: ...שמעו"ן הזה דורש כל אתי"ן שבתורה, את החזיר ואת הארנבת ואת כל אשר אינו מפריס פרסה, וכיון שהגיע לאת ה' אלוקיך תירא פירש, ואותו רוצים למנותו לחזן וש"ץ.... אמנם למעשה הרבנים יעצוהו שלא לעורר מהומה, ושהם סומכים על רוחב בינתו וגודל צדקתו שימצא תחבולה איך לבער הנגע הרע בקרב ישראל, ואכן הבאמ"ח הראה לו אותות ידידות ובכך הרגילוהו לשתות ולהשתכר, עד שהתחיל להתגולל באשפתות ונתבזה בכל העיר, עד שהוכרח לעזוב משרתו בבזיון וקצף.

ועי' בספר פנים מאירים (לקוטי ד"ת וסיפורים מהרה"ק מפרעמישלאן ז"ל) שהרה"ק מצאנז המליץ על הרה"ק ר"מ מפרעמישלאן ז"ל שמתפלל אחר זמן תפילה שאיתא בזוה"ק אימתי זמן תפילה בזימנא דצדיקא מצלאין, ואז הוא זמן תפילה, עיי"ש באריכות. ויש לציין שאיתא בתרגום על הפסוק בקהלת (ה, ה) ועת משפט ידע לב חכם וגו' 'ועידן צלותא ודין וקשוט אשתמודע בלב חכימא.

כ׳האב דיר געזאגט דו זאלסט דאוועננען מיטן טלית אויפן קאפ!... ער איז געווארן אינגאנצן מבולבל..., און האט שנעל מסיים געווען...[11]

מיטן חזנות פלעגן זיי אזוי איבערזאגן וועדטער ביים דאוועננען. און דער זיידע האט דאס נישט געוואלט, ער האט זיך געשטעלט אויף דעם, האט ער אים אהנגעזאגט.

האדמו״ר מוויזניץ: ער זאל זיין א וואדט׳ם מענטש...

רבינו: יא, ער זאל זיך האלטן צום וואדט... און נישט איבערזאגן קיין וועדטער.

ס׳איז יא געווען איינצעלע מקומות ווי דער פעטער ז״ל האט איבער געזאגט מיטן נוסח א וואדט.

׳בנפשו יביא לחמו׳ האט ער איבער געזאגט צוויי מאל ׳יביא׳.

א׳ הנוכחים: כ׳האב געהערט אז דער שינאוועך רב פלעגט צו זאגן ביי קידוש ׳ושבת קדשך׳, פלעגט ער זאגט ׳ושבת קדשך׳ צוויי מאל.[12]

רבינו: ס׳איז דא אין מהר״ם שיק א תשובה (או״ח סי׳ ל״א) וועגן איבער זאגן וועדטער ביים דאוועננען, ער איז אויך מחמיר אויף דעם.[13]

הרח״מ: מיין טאטע איז אויך געווען תשכ״ז, ניין?

האדמו״ר מוויזניץ: ניין, איך בין געווען תשכ״ח, תשכ״ז איז געווען די מלחמה.

רבינו: ערשט שפעטער איז געווען די מלחמה, י׳ סיון.[14]

האדמו״ר מוויזניץ: יא, דעמאלטס אום תשכ״ז האט מיין שוואגער ר׳ וועלוול התונה געהאט סוף תשכ״ז,[15] און דעמאלטס בין איך געווען אויף ראש השנה תשכ״ח אויך. ביי די זעקס טעג מלחמה איז געווען די התונה.

רבינו: אויף יום כיפור בין איך צוויי מאל געווען, איינמאל בין איך געווען אויף אלע ימים טובים אין חודש תשרי, אויף ראש השנה יום כיפור און סוכות, כ׳בין געווען איך אויף שמחת תורה. און נאכדעם דאס צווייטע מאל בין איך געווען אויף יום הקדוש מיט די ערשטע טעג סוכות, אינמיטן חוה״מ בין איך אהיים געפארן.

אייער טאטע (האדמו״ר התורת מרדכי ז״ל) האט געדאוועננט שחרית יום הקדוש, דער אמרי חיים האט געזאגט אזא וועדטל, ווי שיין, ווי גוט..., אזא וועדטל, אין וויזניץ וויים מען דאס וועדטל... ׳ווי שיין אויף מיינע שונאים געזאגט, ווי גוט איז אויף מיר געזאגט...׳

---

11 עי׳ באר היטב (או״ח סי׳ ח׳ ס״ק ג׳) מש״כ בשם הרדב״ז (מ״א סי׳ קצ״ו) דצריך לכסות ראשו בטלית מתחלת התפלה עד סופה כדי שיתפלל באימה, עיי״ש. (דבר זה נאמר לכל אדם, וק״ו לבעל תפילה, וק״ו בתפילת כתר).

12 עי׳ בס׳ דברי חנה השלם (עמ׳ צ״ה) שהרה״ק משינאווא היה נוהג לכפול התיבות ״ושבת קדשך״ ב׳ פעמים, ומביא שם ביאור על זה בשם הרה״ק מציעשנוב דיש שבת עילאה ושבת תתאה, והמבין יבין, עיי״ש.

13 עיי׳ בשו״ת מהר״ם שיק (או״ח סי׳ ל״א) שמברר האיסור ע״פ ד׳ הגמ׳ בר״ה (כ״ח ע״ב) שכהן שעלה לדוכן ואמר להוסיף ברכה עובר משום בל תוסיף, ולדעת התוס׳ שם (ד״ה מנא) יש לחוש גם בתיקון חז״ל, ואף שחלק הראב״ד על הרמב״ם (פ״ב מהל׳ ממרים ה״ט) שאיסור בל תוסיף חל דוקא בדאורייתא ולא בגזירת חכמים, וגם קיי״ל בברכות (ל״ג ע״ב) האומר שמע משתקים אותו משום שתי רשויות, ולא משום בל תוסיף, ומצינו בתוס׳ ר״ה (ט״ז ע״ב ד״ה ותוקעים) שלא שייך בל תוסיף בעשיית מצוה אחת פעמיים. מיהו מראשונים משמע שאסור להוסיף על נוסח חז״ל, כי כל התפלות הן במדה ומספר, ולכן אף שאין בזה משום בל תוסיף מה״ת, מ״מ אסור משום בל תוסיף דרבנן, ובמנחת חינוך (מצוה תנ״ד) הביא ראי׳ לשיטת הרמב״ם מש״ס סנהדרין (כ״ט ע״א) מנין שכל המוסיף גורע שנאמר אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו, וברש״י על ידי זה נכשלה, ולהרמב״ם ניחא שאדם עשה שלא כדין במה שהוסיף, שאילו הי׳ אומר לה שזה רק סייג ולא מפי השי״ת לא נכשלה, אבל לראב״ד לא עשה עבירה כי לשיטתו רשאי לומר על דרבנן תורה.

ועוד הביא מהר״ם שיק טעם שסברת מודים מודים משתקים אותו שייכת גם בשאר דברים שאין פיו ולבו שוים, שנראה מעיקרא לא התפלל בכוונה ועתה מתפלל בכוונה, ועוד טעם שיש בזה משום הפסק כמבואר בשו״ע או״ח (סי׳ ק״ד ס״ה) אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, ועוד טעם לפמ״ש הט״ז או״ח (סי׳ תק״ם סק״ה) שאותם המזמרים קדיש וקדושה, עליהם אמרו ז״ל בסנהדרין (ק״א ע״א) שהתורה חוגרת שק ואומרת לפני הקב״ה רבש״ע עשאוני בניך ככנור כו׳ ומורידים בקודש, ועוד טעם אם יאמר איזה בקשה לפני מלך בשר ודם ויכפיל וישלש התיבות מי ישמע לקולו ובקשתו, ק״ו לפני ממ״ה הקב״ה אינו ראוי לעשות כן.

ועיין בשו״ת פרי השדה (ה״א סי׳ כ״ט) שכתב שאפילו אם החזן בעצמו אינו כופל התיבות, רק המשוררים גם כן אסור, לפי דברי מהר״ם שיק סי׳ ל״א על פי הכבור שור (תענית טז:).

ועיי׳ בס׳ ערוך השלחן (סי׳ שלח סק״ח) שג״כ העיר על החזנים שכופלים ומשלשים התיבות למען יזמרו ע״פ חוקי הזמרה, וכל יראי אלהים מצטערים מזה, אך אין בידם למחות, כי ההמון פרוע הוא ואין שומעים לדברי חכמים, באומרם שהו אצלם עונג שבת ויו״ט, ואולי יש ללמד עליהם זכות ממה שאמרו חז״ל רק על שמע שמע משתקים אותו, ש״מ שבשאר תיבות לית לן בה, ולכן הנח להם לישראל מוטב שהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, וטוב לפני האלהים ימלט מזה ע״כ.

14 מלחמת ששת הימים הידוע, שאז הצליח מעשה שטן, וכבשו הציונים את העיר ירושלים העתיקה, מידי הערביים.

15 ה״ה הגה״צ רבי זאב [וועלוול] ערנסטער שליט״א אב״ד שכונת מאור חיים בעיה״ק ירושלים ת״ו, נכד כ״ק האמרי חיים ז״ל וחתן הגה״צ מאוהעל ז״ל.

א' הנוכחים: יום הקדוש האט ער אויסגעצויגן ביז רבינו תם דעמאלטס, אזוי זאגט מען.

רבינו: איינמאל האט דאס פאסירט, דאס איז טאקע געווען דאס צווייטע מאל ווען איך בין געווען אויף יום הקדוש, ס'איז שוין געווען לעת זקנתו, דעמאלטס בין איך געווען וויל מיין טאכטער (הרבנית אשכנזי תחי') איז געבוירן געווארן דארט, דאס איז געווען ימים נוראים תשכ"ט, און נאך מנחה האט ער געזאגט אז ער מוז זיך גיין אראפ לייגן, ער איז געווען שוואך, איז ער ארוים געגאנגען אין א שטיבל נעבן ביהמ"ד דארט האט ער געהאט זיין שטיבל, און דארט האט ער זיך אראפ געלייגט, און ס'האט זיך פארשלעפט, און ער איז אריין געקומען דאווענען נעילה נאכדעם איז געווארן שוין שפעט, און אין וויזניץ האט מען געזאגט אז ס'איז נאך קיינמאל נישט געווען מ'זאל ענדיגן אזוי שפעט, ער האט דעמאלטס זייער שפעט געענדיגט נעילה, שוין חיבש נאכן רבינו תם'ס זמן, האט מען געזאגט אז ס'איז געווען לכבוד מיר.

האדמו"ר מוויזניץ: מ'רועט זיך אוים כאטשיג אביסל?

רבינו: יא, ברוך ה'. כ'בין ארוים אין א שטילע געגנט ביי די זייט פון קרית יואל, ר' יחזקאל דוד בערקאוויטש (מראש מוסדותינו הק' בוימסב"ג) פון ווילליאמסבורג, ער האט דארט א דירה, ער איז א וואוילער איד ער לאזט מיך אריין אין זיין הויז, דארט איז אביסל מנוחה.

האדמו"ר מוויזניץ: ברית'ן לאזט מען קומען?

רבינו: יא. אין שטוב.

האדמו"ר מוויזניץ: שבת איז מען נאך אויך פריוואט?

רבינו: כ'בין נאך מסופק וועגן שבת וואס צוהן, ס'איז דאך ראש חודש, אבער לכאורה וועל איך בלייבן.

א' הנוכחים: תפילין לייגן קומען אויך, היינט ביי שחרית איז געווען דריי בחורים צו תפילין לייגן.

האדמו"ר מוויזניץ: הושענא רבא מסתמא איז אויך די זעלבע, מען ענדיגט אויך ממש סוף טאג.

רבינו: יא, מען ענדיגט שפעט.

האדמו"ר מוויזניץ: מ'קען זיך נאך וואשן צו א סעודה.

רבינו: יא, דאס יא.

האדמו"ר מוויזניץ: מ'זאגט דאך תורה.

רבינו: אין וויזניץ איז געווען אמאל ראש השנה – איך בין נישט געווען דארט יענעם ראש השנה – וואס מ'האט זיך נישט געווואשן יענעם ראש השנה. מ'האט געענדיגט שפעט, מ'האט שוין נישט געמאכט קיין סעודה.

האדמו"ר מוויזניץ: יא, איינמאל איז געווען אזא זאך וואס מ'האט שוין נישט געקענט עסן.

הרי"י: איך האב עס אין סקווירא [אצל הותנו] אפאר מאל כמעט געהאט, כ'האב געמוזט ארוים לויפן אינמיטן דאוונענען צו קענען אריין כאפן עפעם אין מויל, ס'איז געווארן די שקיעה.

רבינו: אבער ביי אונז וואשט מען זיך, צי ס'איז יא די שקיעה צי נישט...

האדמו"ר מוויזניץ: וועלן שטעלט מען זיך ראש השנה דאוונענען?

רבינו: עם וועגדט זיך וועלכע יאר. אז ס'איז קורץ די צייט און ס'איז דאנערשטאג–פרייטאג, קען מען זיך שטעלן האלב אכט–אכטע.

האדמו"ר מוויזניץ: און מ'זאגט נישט קיין תורה חוץ פארן שופר בלאזן.

רבינו: ביים דאוונענען זאגט מען נישט. מ'זאגט נאר א דרשה פאר תקיעת שופר.

האדמו"ר מוויזניץ: דעם ערשטן טאג?

רבינו: כ'האב גזאגט ביידע טעג, דער זיידע ז"ל (מרן העצי חיים) האט געפלעגט צו זאגן ביידע טעג.

האדמו"ר מוויזניץ: ביי אונז איז נישטא די דרשות. ביי ענק איז דא אזויפיל תורה זאגן, שוין נישט קיין גרויסער עסק נאך א דרשה.

רבינו: ס'איז נישט אזוי גרינג...

האדמו"ר מוויזניץ: דאס וועלט אויך מסתמא שווערער ווי עלטער.

רבינו: יא יא.

דער ייטב לב האט גזאגט פארן הסתלקות 'עם זענען דא רבי'ם וואס זאגן תורה, עם זענען דא רבי'ם וואס זאגן נישט קיין תורה, האט ער גזאגט אז ער האט מקובל פונעם ישמח משה צו זאגן תורה, און מיט זאגן תורה וועט מען משפיע זיין פאר אידן'.

האט ער גזאגט אז ער זאגט אן פאר זיינע קינדער, אז זיי זאלן אלע זאגן תורה, ס'איז דעמאלטס גענאנגען פרשת נשא, האט ער דעמאלטס געטייטשט 'כה תברכו את בני ישראל' אזוי זאלט עטם משפיע זיין ברכות פאר אידישע קינדער, 'אמור להם' דורכן זאגן תורה. דאס איז געווען די סיבה פארוואס ס'איז איינגעפירט געווארן אין סיגוט כסדר צו זאגן, בכל עת ובכל זמן.

האדמו"ר מוויזניץ: הייסט עס פונעם ייטב לב שטאמט עם נאך די דרשות זאגן?

רבינו: דער ישמח משה האט נאך מער געזאגט, ער האט געזאגט א דרשה דעם ערשטן טאג סליחות אויך, און א דרשה פאר נעילה (כן נדפס בישמח משה על יום הכיפורים).

דער ייטב לב האט געזאגט לאנגע דרשות. אין אזא טאג ווי שלש עשרה מידות האט ער געקענט זאגן אפאר שעה. דער קאשוי"ער רב רבי שאול בראך האט דערציילט אמאל דערוועגן.[16] הגם אין ייטב לב זעהט מען נישט אזעלכע לאנגע דרשות.

האדמו"ר מוויזניץ: מ'זאגט היינט אויך א דרשה שלש עשרה מידות?

רבינו: ניין. דער זיידע ז"ל דער עצי חיים האט יא געזאגט א דרשה שלש עשרה מידות אין שוהל. עם איז געווען עקסטער א שוהל און עקסטער א ביהמ"ד, די שוהל איז געווען די שטאטישע שוהל, דארט האבן געדאווענט די בעלי בתי'שע מענטשן אפילו מאדערנע מענטשן, אין ביהמ"ד האבן געדאווענט די חסידים, און ער האט איינגעטיילט, עם איז געווען זמנים ווען ער האט געדאווענט אין ביהמ"ד, און ס'איז געווען זמנים ווען ער איז געגאנגען אין שוהל, די דרשות איז אלעם געווען אין די שוהל, דאם הייסט די שבת שובה דרשה, די שבת הגדול דרשה, תקיעת שופר דרשה, כל נדרי דרשה, שלש עשרה מידות דרשה, ער האט געזאגט א דרשה שלש עשרה מידות, דאם איז אלעם געווען אין די שוהל, הושענא רבא איז ער אויך געווען אין די שוהל.

א' הנוכחים: אין ספר שאול בחיר ה' (תולדות הגה"ק רבי שאול בראך ז"ל אב"ד קאשוי) שטייט טאקע אויך אז דער ייטב לב האט גע'דרש'ענט שעות ארוכות שלש עשרה מדות.

רבינו: דער שאול בחיר ה' איז אביסל אינטערעסאנט, צוויי זאכן, קודם נישט רבי שאול בראך אליין האט דאם געשריבן נאר דאם האט א תלמיד געשריבן. ער זאגט אז די דרשה שלש עשרה מידות איז געווען פארטאגם,[17] דער זיידע האט באמת געזאגט די דרשה נאכמיטאג. דער ייטב לב האט געדאווענט שפעט יעדן טאג בערך ביי חצות, נאכדעם האט ער געזאגט תהלים, נאכדעם האט ער געזאגט א דרשה, נאכדעם האט ער געזאגט דעם 'זוידוי הגדול לרבינו ניסים' מיטן עולם, נאכדעם האט ער געליינט די קרבנות, נאכדעם איז ער געגאנגען צו תשליך.

דער מנהג אין סיגוט איז געווען צו זאגן די דרשה שלש עשרה מידות נאכמיטאג, דער זיידע ז"ל (מרן הגה"ק בעל עצי חיים ז"ל) האט געזאגט נאכמיטאג פאר די קריאת הקרבנות.

אין סיגוט איז שלש עשרה מידות געווען זייער אן ערנסטער טאג. דער ייטב לב האט געהאט יארצייט אין דעם טאג פון שלש עשרה מידות (על אביו הגה"ק רבי אלעזר ניסן ז"ל שנלב"ע ביום ח' תשרי תרט"ו). מ'האט געפאסט, מ'האט געזאגט תהלים, מ'האט געזאגט א דרשה, מ'האט געליינט די קרבנות. (ליקוטי מהרי"ח, ועי' בני"ש תשרי מ"ח, טעם לקריאת קרבנות ביום זה דייקא). מ'האט אויסגעזאגט תהלים, און מ'האט געזאגט דעם 'זוידוי הגדול פון רבינו ניסים' נאך תהלים.

הרי"י: מ'איז אויך געגאנגען זאגן תשליך דעמאלטם, נישט אזוי?.

רבינו: יא, אבער דאם איז נישט געווען אפיציעל אזוי, ס'איז

---

16 עיין בס' גדולת שאול שמסופר שהגה"ק רבי שאול בראך ז"ל אבד"ק קאשוי הי' מתלמידי המהר"ם שיק, בהיותו שם בישיבתו בהיות כבן י"ג [ט"ו] שנה, חשק נפשו לנסוע למרן הייטב ליום שלש עשרה מידות, כי העבודה בסיגוט ביום י"ג מידות הי' איום ונורא, קמו בחצות הלילה, ואמרו כל ספר תהלים, והייטב לב היה הבעל תפילה, כשגמרו אמרו סליחות, ואח"כ התפללו שחרית, ואחר התפילה אמרו עוד הפעם כל ספר תהלים, אח"כ דרש הייטב לב בדברי התעוררות למשך כמה שעות, וכשגמר קרא הייטב לב בעצמו את סדר הקרבנות, אדהכי כבר הגיע זמן תפילת מנחה, וקראו ויחל, כי ישבו כולם בתענית, ובכן רצה הגה"ק רבי שאול בראך להיות בצל הייטב לב ביום זה, אך ידע ששיטת רבו המהר"ם שיק היתה שבחור צעיר צריך לישב וללמוד ולא ליסע לרבי, אבל כיון שהשתוקק כ"כ לנסוע, התאזר עוז ונכנס לרבו המהר"ם שיק, ושאל את חוות דעתו, ענה לו רבו "צום ייטב לב דארף צופארן יעדער וואס האט נאר א מעגליכקייט", כשיצא סיפר לחבריו מה שאמר לו רבו, ונכנסו עוד בחורים לבקש רשות, והוא נתן להם ברכת פרידה, וביקש שיזכירוהו אצל הייטב לב.

ועי' בס' גבעת שאול מהגה"ק מקאשוי (אות תע"ג) עה"פ (תהלים ל"ט) כי עוני אגיד, שמביא שם ד"ת ששמע אז מהייטב לב בהיותו בן י"ג שנה, וז"ל: ובהיותי ילד בן י"ג שנה זכיתי לשמוע דרוש לי"ג מדות מפי הגאון הקדוש מו"ה יקותיאל יודא זצ"ל האב"ד בסיגוט שאמר שלפי שהוא חטא הוא מסוגל יותר להוכיח אחרים, כי אם צדיק שלא חטא יוכיח יאמרו השומעים הוא לא טעם מעולם מתיקות טעם החטא, כדכתיב (משלי ט' י"ח) מים גנובים ימתקו....

17 כן מובא שם בס' הנ"ל: הייט"ב לב - המשיך רבנו לספר - נכנס לבית מדרשו בשעה שתים עשרה בלילה ליל שלוש עשרה מדות, הוא בעצמו אמר לפני התיבה את כל ספר תהלים, אחרי שגמרו אמירת תהלים, התחיל הייט"ב לב לומר סליחות, ולפני תפלת שמע קולנו, אמר דרשה שנמשכה ארבע שעות פחות רבע שעה, מדרשה זו אמר רבנו פעמים רבות - למדתי לדרוש על כל ימי חיי לפני בני אל חי, אז שמעתי בעצם הדרשה הראשונה בחיי בנוסח דרשות תלמידי הבעש"ט, למדתי אז כי עיקר דרשות המנהיגים הם ללמד זכות ולחפש המלצות טובות על ישראל לזכותם כלפי מעלה, ובמקום להוכיח את ישראל קדושים להפוך את התוכחות כביכול כלפי מעלה... עיי"ש עוד.

נישט אויסגעקומען צו גיין ראש השנה, מ׳האט געענדיגט זייער שפעט.[18] איז מען געגאנגען שלש עשרה מידות.[19]

דער פעטער ז״ל איז אמעריקע איז יא געגאנגען צו תשליך איז שלש עשרה מידות, ס׳שוין געווען זייער שפעט ווען ער איז געגאנגען, ס׳איז שוין געווען טונקל.[20]

רבינו: אין וויזניץ גייט מען דאך אויך שלש עשרה מידות נישט אזוי?

האדמו״ר מוויזניץ: יא, צו תשליך גייט מען געווענטליך שלש עשרה מידות.

רבינו: דער קדושת יו״ט איז שוין געגאנגען א טאג פריער, ווייל שלש עשרה מידות איז ער נישט אויסגעקומען מיטן טאג...[21]

איך געדענק ביים פעטער ז״ל איינם פון די לעצטע יארן, איז ער אויך געגאנגען מיטוואך (יום לפני י״ג מדות) צו תשליך, האט ער דעמאלטם אזוי געזאגט ׳דער טאטע איז אויך אזוי געגאנגען...׳ (ביום ד׳ דעשי״ת לתשליך).[22]

אין קב חיים פון רבי חיים הערש עהרנרייך, דעם שימלויער רב׳ס ברודער (אב״ד מאדא בעל קצה המטה ושא״ם) ברענגט ער אויך אזוי, אז דער קדושת יו״ט איז געגאנגען א טאג פאר שלש עשרה מידות.

הרח״מ: היימט, ס׳איז נישט געווען בדוקא שלש עשרה מידות?

רבינו: ס׳איז אזוי, די וואם זענען נישט געגאנגען ראש השנה האבן בכוונה נישט געוואלט גיין ראש השנה, וועגן אפאר טעמים, איין טעם ווייל די צייט איז געווען ענג, אבער אז מ׳וואלט ווען דוקא געוואלט, וואלט מען געקענט אריין שטופן. און א צווייטער טעם, ווייל תשליך איז א קורצע

---

18 ועי׳ במחזור דברי יואל (ליוהכ״פ בסדר יום י״ג מידות, אות כ״ג) דכשאשר נתייסדה העיר קרית יואל דבשנת תשל״ד, ונשאר שם על ר״ה של שנת תשל״ה ציבור קטן מאוד, אמר להם רבינו ז״ל שילכו ביום א׳ דר״ה לאמירת תשליך אצל הנהר מים שבתוככי העירה.

וכן נהג מרן רבינו ז״ל בעצמו בר״ה שנת תש״ו בהיותו על אם הדרך על הספינה בדרכו מאר״י לארה״ב, שעשה סדר תשליך ביום א׳ דר״ה על הספינה.

ומן הראוי להעתיק כאן מה שאמר רבינו לש״ב הרה״צ ר׳ יואל אשכנזי ז״ל מטבריא, שהפציר בו קודם שנסע מאר״י שישאר עוד באר״י לכה״פ עד אחר ר״ה כי שמא לא יספיק הזמן להגיע לאמעריקא תוך זמן קצר כזה, ומי יודע אם לא יסתובב הדבר להשאר על הספינה על ר״ה, והשיב לו רבינו ע״ז בזה״ל: אם אשאר פה איני יודע אם אני באמת באר״י (כידוע שהר׳ מרגלא בפומי׳ לומר ד׳ הצמח ה׳ לצבי בפ׳ ראה), ולעומת זה אם אהי׳ בר״ה על הספינה מוקף במים מכל צד, יודע אני שאני נמצא במקום טהרה, כי מים רומז לטהרה כידוע (עי׳ דבר״י לר״ה), עכ״ל. ולבסוף אכן כן היה שהספינה הגיעה לאמעריקא ביום ב׳ דר״ה שנת תש״ו, ורבינו לא ירד מהספינה עד מוצאי ר״ה ואמר שם סדר תשליך כנ״ל.

19 כן נהגו מרנן רבותינו הק׳ ז״ל וכן נהג הרה״ק בעל דברי חיים מצאנז ז״ל ועוד צדיקים לילך ביום י״ג מידות שבו מתעוררים י״ג מדות הרחמים. וכס׳ קצה המטה על המטה אפרים (סי׳ תקצה סקי״ב) כתב, שמעתי בשם כמה צדיקים ז״ל, שהיו נוהגים לעשות הסדר תשליך ביום שלפני ערב יוהכ״פ הנקרא שלש עשרה מדות, מפני שהיה קשה עליהם לעשותו ביו״ט מפני תשוש כח לילך ברגליהם, וכן ראיתי למורי הגה״ק בעל קדושת יו״ט זצללה״ה שנהג כן עפ״י מנהג אבותיו הקדושים. ומה שבחרו באותו יום דוקא בודאי טעמם ונימוקם עמם, ואפשר טעמם בפשיטות מפני שמא דקגרים שנקרא היום י״ג מדות, וגם פסוקי תשליך הם נגד הי״ג מדות כמש״כ האריז״ל, ע״כ. ועי׳ בס׳ קדושת יו״ט בלקוטי תוספות יום טוב, ערך הדרכות והנהגות.

ועי׳ במחזור דברי יואל (ליוהכ״פ בסדר יום י״ג מידות, אות כ״ג) דמרן רביה״ק הי׳ דרכו ביום י״ג מידות אחרי התפילה לסיים אמירת תהלים בציבור, ואמר סדר הוידוי הגדול של רבינו נסים, וגם אמר תפלת על חטא, אח״כ קרא סדר הקרבנות, והתפלל תפילת מנחה, ולאחמ״כ לעת ינטו צללי ערב הלך רבינו אל הנהר לעשות סדר תשליך, והיה דרכו ללכת על הגשר החוצה את הנהר (איסט ריווער) בקצה שכונת וויליאמסבורג, ואמר שם כל סדר תשליך הנדפס בסידור תפלה ישרה עם תפלת החיד״א ז״ל.

וכ״כ בספר אשכולות הגפן (סדר הקרבנות ותשליך מנהגי צאנז) דאם לא הלכו בר״ה מפני חסרון פנאי היה מנהג מרן הדברי חיים זצוקלל״ה שהיה הולך לתשליך אחר אמירת הקרבנות ביום י״ג מדות, אבל כשהי׳ לו פנאי הלך בר״ה, וכן העיד האון מסוואליאווע ז״ל בהקדמת ספר תולדות יצחק שהיה בצאנז על ר״ה שנת תרט״ז ועשה סדר תשליך בראש השנה עיי״ש.

ועי׳ עוד בספר שער המלך שער ה׳ (פ״ח), ובליקוטי מהרי״ח ח״ג, ובספר דבר יום ביומו קצה המטה (סקי״ב), ובס׳ שער יששכר מאמר שובה ישראל (אות כ״ב), פני המים (אות ל״ב), וכ״כ בדרכי חיים ושלום (אות תשי״ב), וכן נהג הרה״ק רבי נפתלי מומעלין, וכן גם מנהג טשערנאביל ומנהג וויזניץ.

20 אחר עבודתו בקודש באמירת כל ספר תהלים וסדר הווידוי הגדול, ואח״כ קריאת הקרבנות כנהוג, ותפילת מנחה.

21 וז״ל בספר פני המים (להר״ר שמואל הכהן שווארץ מעיר סאטמאר), שמעתי שהגה״ק בעל ייטב לב זצ״ל הלך לתשליך בראש השנה, וכן מור בריה הגה״ק בעל קדושת יו״ט זצ״ל, זולת בשנים אחרונים שאיחר בתפלתו עד שלא היה פנאי עוד לילך בראש השנה, הלך לתשליך ביום ז׳ תשרי (יום שלפני י״ג מדות), לאשר ביום י״ג מדות היה נהג לדרוש, ע״כ.

22 ועי׳ במחזור דברי יואל (ליוהכ״פ בסדר יום י״ג מידות, אות כ״ג) דכן נהג מרן רביה״ק ז״ל כמה פעמים משנת תשכ״ט ואילך (אחרי שנפל על ערש דוי והי׳ חלוש) שנהג ללכת אל הנהר ביום שלפני יום י״ג מידות, ואמר שכן היה מנהג אביו הק׳ בעל קדושת יו״ט ז״ל. וכן נהגו הגה״ק מאפטא וריישין ז״ל, ועי׳ בס׳ בנין שלמה בליקוטים תלפיות בערך תשליך מש״כ טעמים בזה עפ״י קבלה עיי״ש.

תפילה, אבער נאכדעם איז דא די תפילה פונעם עבודת הקודש, און די תפילה איז שוין א ריכטיגע ווידוי, און מ׳האט עס נישט געווואלט זאגן ראש השנה, אזוי ווי מ׳זאגט נישט ׳חטאנו׳ וכדו׳.

און דריטנס, ווייל מ׳גייט תשליך צום וואסער, איז יעדע שטאט איז געווען א טייך, און צום טייך זענען געגאנגען אלע שוואכע חברה, קומט אוים אז מ׳האט זיך געטראפן דארט מיט אלע שוואכע, האט מען נישט געווואלט דעמאלטס גיין.[23]

*

האדמו״ר מוויזניץ: חול המועד קען מען נישט שרייבן, דאס איז נישט קיין פראבלעם צו זאגן תורה די אנדערע טעג?

רבינו: טאקע נישט קיין לכתחילה, אבער ס׳איז דא ווען איך מוז יא שרייבן, איך האב נישט קיין ברירה.

האדמו״ר מוויזניץ: מיט שינויים מסתמא.

רבינו: ס׳איז דאך דא א הלכה פון דבר האבד, און ס׳איז דאך דברי תורה. אז נישט קען מען נישט זאגן.

האדמו״ר מוויזניץ: מ׳זאגט עפעס נאך פונעם בעלזער רב. אז ס׳איז געווען א מעשה, אז א תורה איז דבר האבד און מ׳מעג עס שרייבן.

רבינו: איינער האט אים נאכגעזאגט א דבר תורה, און ער האט געזאגט אז מ׳זאל עס אויפשרייבן, ווייל ס׳איז א דבר האבד.

האדמו״ר מוויזניץ: יא, א תורה אויף ׳והיא שעמדה׳. ס׳שטייט דארטן ׳מכסין המצות ומגביהין הכוס׳, האט מען עפעס נאכגעזאגט פון רבי מענדלע ווארקער, אז מ׳דעקט צו די מצה, דאס איז די דאורייתא. און מ׳הייבט אויף דעם כוס, דער דרבנן. דאס איז ׳והיא שעמדה׳. האט דער בעלזער רב געזאגט אז די תורה מעג מען אויפשרייבן חול המועד.[24]

רבינו: יא, ס׳איז דא ווען מ׳מוז זיך אויפצייכענען, אז נישט קען מען פארגעסן.

האדמו״ר מוויזניץ: יא, הוה״מ איז זייער שווער.

רבינו: ביי די הקפות דארף מען זאגן, און ביים טיש דארף מען צו זאגן, דער מוח ארבייט ברוך ה׳, אבער מ׳קען פארגעסן.

האדמו״ר מוויזניץ: איך האב געדארפט זאגן דעם סוכות צען מאל, איך פארשטיי אז דארט (אצל מרן שליט״א) איז עס מסתמא אסאך מער... מ׳זאגט דאך ביי יעדע זאך. הקפות זאגט מען נישט איינמאל.

רבינו: יא, מערערע מאל, ביינאכט, ביימאג. ס׳קאסט אסאך כח.

האדמו״ר מוויזניץ: און הושענא רבה ביי די הושענות אויך.

23

עיין בספר קצה המטה (סימן תקצה אות ז) שכתב דכבר צרח כברוכיא הגאון חכם צבי ז״ל וציוה לבנותיו להיות נמנעות בראש השנה מלילך לתשליך. ובס׳ פני המים (עמוד יב) כ׳ שבספר גדולת יהונתן הביא שבעל השואל ומשיב תיקן בעיר בריסק כשהיה אב״ד שם שבר״ה לא ילכו הנשים לתפלת תשליך אל הנהר מפני התערובות רק ביום אחר.

ובספר יד אליהו (ריש ח״א בצוואת המחבר אות ב) כתב כי ראוי לבטל המנהג של תשליך לגמרי מחמת כמה טעמים גדולים אשר בזמן הזה אינו ראוי לנהוג כלל בזה, וגם מעיקרא לא ניתן המנהג כי אם לגדולים חקרי לב שיודעים מה הוא ועושין כל דבריהם בצינעא, אבל בזמן הזה פרוץ מרובה על העומד מאה פעמים וכמה קלקולים ראיתי בזה וד״ל. ובעיקר כי כל המקומות אשר אצל הנהר אינם נקיים בכל צד ולא ימלט מלהיות דבר מאוס בתוך ד׳ אמות או מלא עיניו. בעיקר אני גוזר באיסור גדול וגזירת התורה שהנשים לא ילכו כלל וכלל לעשות תשליך כי גדול עונם מנשוא אם יעברו על איסור זה וגם מהרבנים הגדולים אשר קטנם עבה ממתני בקשתי מאד שיעשו איסור זה בצירוף הסניף של איסור זה. ואשרי להם אם יגדרו ויחזקו זה את זה ליפול קלא באודנא, אשר לעולם נתבטל מלכת הנשים לתשליך אף שלא במקום שאנשים הולכים ולא יזיזו ממקומם ללכת להגיד התשליך כלל עכ״ל. ובספר ערוך השלחן (סימן תקפ סעיף ה) כתב ויזהירו שלא ילכו נשים.

וכן כתב בספר קצה המטה (סימן תקצה אות ז) ...אבל בעונותינו הרבים אוי לעינים שכך רואות ביום הקדוש הזה שנעשה להם הליכות תשליך כמו טיול לעגות ופרדסים והוא ממעשי שטן רחמנא ליצלן, על כן מי שבידו לתקן ודאי החוב מוטל להשגיח על זה מאוד.

ובס׳ פני המים (אות מא) הביא שבעל פרי השדה בשנותיו האחרונות לא עשה תשליך בראש השנה מפני התערובת. וכן בלוח מעגל השנה-סקווירא מובא שכ״ק האדמו״ר מסקווירא ז״ל עוד הנהיג ביאס שבראמעניא ללכת לתשליך ביום י״ג מידות מחמת חשש התערובת.

24

כן מסופר כי אחד מנכדי הרה״ק רבי מנחם מענדל מווארקא ז״ל בא פעם אחת אל הרה״ק מהרי״ד מבעלזא ז״ל בימי פסח, וביקש הרה״ק ממנו לומר איזה דבר תורה או סיפור מזקינו, ואמר ששמע פעם מזקינו שפירש מה שכתוב בהגדה לפני אמירת והיא שעמדה ׳מכסין את המצות ולוקחין את הכוס׳ ופירש כך ׳מכסין את המצות׳ מען דעקט צו דעם דאורייתא, שמצות הם מצוות עשה דאורייתא, ׳ולוקחין את הכוס׳, און מען נעמט דעם רבנן, דד׳ כוסות הם מצוה דרבנן, ואומרים ׳והיא שעמדה לאבותינו ולנו׳, דמה שעמדה לאבותינו בכל הדורות, זה מה שנהרים ומחזיקים בגלות המר בגזירות הנ״ל ותקנותיהם שהנו סוד קיומנו.

כששמע הרה״ק מבעלזא ז״ל את הפירוש הנ״ל, הפליא מאד את דבריו, וציוה לבנו הרה״צ מבילגורייא ז״ל שהיה אז בחור, שירשום את הדברים, ושאלו האם גם בחול המועד מותר לו לרשום הדברים, וענה לו כן אפילו בחול המועד, כי זה ממש דבר האבד.

אבער אמאל פאלט איין בשעת מעשה מסתמא אויך.

רבינו: אז מ׳זאגט פאר א ציבור דארף מען זיין אנגעגרייט פון פריער. מ׳דארף זיין גאר א שטארקער מח אז מ׳זאל זיך קענען פארלאזן אלעם אויף בשעת מעשה. אז ס׳פאלט עפעס איין בשעת מעשה זאג איך טאקע דאס ענדערש, ברוך ה׳ ס׳פאלט אמאל איין רעיונות, אמאל נאר אן הוספה, ס׳קען בייפאלן, אבער מ׳מוז זיין גרייט.

דער פעטער ז״ל ער האט עס געקענט, ער האט געמאכט אזוי [שהעביר ידו על מצחו], און ער האט געקענט זאגן תורה.[25]

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים, לחיים. א געזונטן ווינטער, די רביצין זאל זיין געזונט, א רפואה שלימה וגמורה.

האדמו״ר מוויזניץ: מרים בת ריזל.

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן, מ׳זאל הערן גוטע בשורות.

האדמו״ר מוויזניץ: אמן. ס׳וועט זיין חתונות אי״ה.

רבינו: ס׳זאל זיין א יאר פיל מיט שמחות.

ואמר רבינו: די בחורים וואם לענען יעצט דא אין ישיבת בין הזמנים, דאס איז די גרויסע בחורים פון ישיבה גדולה, יא?

האדמו״ר מוויזניץ: ניין, ישיבה קטנה אויך.

רבינו: ביי אונז האבן די ישיבה קטנה שוין אנגעהויבן די סדרי הישיבה, ביי זיי איז שוין אוים בין הזמנים.

האדמו״ר מוויזניץ: יא, אבער אונז קענען מיר נישט אנהייבן וועגן דעם שבת וואם מ׳האמיר יעצט [של הנוכת הבית בעיר נייעק].

רבינו: אהא, ביי אונז האט מען אנגעהויבן דעם נייעם זמן שוין דינסטאג.

האדמו״ר מוויזניץ: אזוי וואלט מען אפשר שוין יא געקענט אנהייבן פריער. לעצטנס האט מען עס אנגעהויבן צוריק צו רוקן.

רבינו: דא ביי אונז האט מען צוריק געדרוקט. איך האב עס געמאכט סיי אויף צו ענדיגן שפעטער, אז מ׳זאל נאך לערנען ביי די סליחות טעג, און דאס זעלבע סוף ווינטער, מ׳לערנט ביז ז׳ ניסן. איין טאג וואם מ׳נעמט אראפ די בחורים פון די גאם איז הכל ריוח. אפילו נאר איין טאג. מ׳נעמט אראפ א וואך דא, א האלבע וואך דא, מ׳האט אראפ געשניטן פון אלע זייטן.

האדמו״ר מוויזניץ: אלע בחורים לערנען דא יעצט. אלע ישיבות.

הרחש״פ: די גרויסע בחורים לערנען דא, אדער מ׳פארט אויף ארץ ישראל?

רבינו: ער מיינט די ערוואקסענע בחורים.

האדמו״ר מוויזניץ: יש ויש, אונז האמיר געמאכט א ישיבה גבוה, מ׳האט אריין געגומען דארטן חשוב׳ע יונגעלייט, שטארקע יונגעלייט, זיי האלטן אביסל דעם מסגרת פון די גרויסע בחורים.

רבינו: אונז האמיר שוין יארן דאם, ס׳איז דא ביי אונז עטליכע ישיבות פאר די בחורים וואם וואקסן שוין אוים די גרויסע ישיבה.[26]

הרחש״פ: די אלגעמיינע ישיבה וועלט פארט קיין ארץ ישראל.

האדמו״ר מוויזניץ: יארן צוריק האט רבי רפאל [שארר][27] דער ראש הישיבה ביי אונז געזאגט ׳ס׳איז א שאד מלחמה צו האלטן מיט פארן קיין ארץ ישראל. ס׳איז א שאד, דאם וועט אלעמאל אהנגיין׳, אונז האמיר געטראכט אז מ׳וועט נעמען שטארקע מגידי שיעור, דאם וועט מאכן אז מ׳זאל בלייבן. ער זאגט עס אזוי, ביי די ליטווישע ביי די חסידישע, איבעראל...

רבינו: פון אונזער ישיבה, איך וויים נישט צי איך האב צוואנציג בחורים אין ארץ ישראל. איך וויים נישט.

הרח״מ: עס פארן היינט אסאך וויניגער, זיי ווארענען פון דארט זייער שטארק אז מ׳זאל נישט קומען.

האדמו״ר מוויזניץ: די ארץ ישראל׳דיגע ראשי ישיבות וויינען אז בחורים גייען דארט צו גרונד.

רבינו: אבער קיינער הארכט זיי נישט, קיינער הערט זיי נישט אוים. עס פארן הונדערטער בחורים, און אלעם איז הפקר דארט.

האדמו״ר מוויזניץ: אמאל איז דא א חשוב׳ער בחור וואם ער זיצט טאקע ביים לערנען, אבער בדרך כלל.

---

25 מרגלא בפומי׳ של רבינו הברך משה ז״ל לומר בזה״ל: וועז דער פעטער ז״ל האט געדארפט, האט ער געגעבן א וויש אויפן שטערן, און ער האט געהאט וואס צו זאגן.

26 ה״ה ישיבה גדולה שיעור ג׳, סניף עסק התורה, בעיר מאנסי יצ״ו. ישיבה גדולה שיעור ג׳, סניף עצי חיים, בקרית יואל המורחבת יצ״ו. ישיבה גדולה שיעור ד׳ בקרית יואל יצ״ו.

27 הגאון רבי רפאל שארר שליט״א ראש ישיבת וויזניץ ואבד״ק תפארת גדליהו בעיה״ת מאנסי יצ״ו, ומחבר סדרת ספרי ׳משנת הלוי׳ על הש״ס.

רבינו: אוודאי איז דא אסאך חשוב'ע בחורים. אבער ס'איז זייער שווער.

האדמו"ר מוויזניץ: מ'זאגט עס, אבער די בחורים מיינען אז דארט איז דער גליק.

רבינו: ס'איז אזוי, מ'שיקט אין א ישיבה, אין א בליהענדע ישיבה. די ישיבה האט דאך נישט קיין אחריות פאר דעם בחור, ער האט א ישיבה וויל ער האבן א ישיבה.

אין ייטב לב (פ' פנחס) ברענגט ער אראפ משה רבינו האט געבעטן (במדבר כז, יז) יפקוד ה' איש על העדה ולא תהי' עדת ה' 'כצאן אשר אין להם רועה'. וואם הייסט 'כצאן אשר אין להם רועה'? דער צאן האט דאך יא א רועה. זאגט ער, דער רועה האט א צאן, אבער די צאן האבן נישט קיין רועה. דער רועה זיכט נישט דעם תכלית פאר די צאן, ער וויל סך הכל מאכן פרנסה, האט ער צאן. אדער די צאן האבן נישט עמיצער וואם זאל זיך זארגן פאר זיי? דאם איז כצאן אשר אין 'להם' רועה, אזוי זאגט ער דארט.[28]

דער ראש ישיבה ער וויל האבן א ישיבה, מילא איז ער אים גוט. אבער ווען ער ווערט אכצן-ניינצן יאר, און דער בחור ווערט אים שוין גרויס, זעהט ער אז ער זאל זיך ניין. דער בחור זעט זיך אזוי, וואם זאל ער טוהן? קיין חתן איז ער נישט, וואו זאל ער גייט? גייט ער קיין ארץ ישראל.

אבער אונז זארג מיר זיך פאר דעם בחור אין די קליינע ישיבה, און נאכדעם איז ער שוין אכצן, און נאכדעם איז ער שוין ניינצן, און נאכדעם איז ער שוין צוואנציג. נו, בלייבט ער הפקר? ניין! דארף מען זיך זארגן פאר אים ווען ער איז צוואנציג.

האדמו"ר מוויזניץ: מ'דארף אבער עם קענען טוהן. די עלטערע בחורים איז זייער שווער.

רבינו: ס'איז זייער שווער. נו ס'איז שווער, איז וואס?

האדמו"ר מוויזניץ: די בחורים טענה'ן אז אונז קענען מיר זיי נישט דן זיין. אונז האמיר התונה געהאט ביי די זיבעצן...

רבינו: יא, א בחור האט עם מיר אויך געזאגט...

האדמו"ר מוויזניץ: אונז וויסן מיר נישט וואם דאם הייסט.

רבינו: אבער דאם איז די מציאות, מ'מוז זיך זארגן פאר די בחורים, און זארגן זיך מיינט אפילו ווען ער איז פינף און צוואנציג, ס'איז דא אזאנס אויך.

האדמו"ר מוויזניץ: ס'איז דא וואם גייען שוין מסתמא ארבעטן אויך.

רבינו: יא, און דעמאלטם דארף ער אויך א מסגרת, אז ער גייט שוין ארבעטן, האט ער אבער איינער זאל זיך זארגן פאר אים, ער זאל לערנען אינדערפרי און ביינאכט. ביי אונז אין די ישיבה, שיעור ד' רופט מען עם, איז דא א סדר סיי צום לערנען און סיי צום דאוונען פאר זיי, אפילו אויף שבת און יום טוב.

ער קען דאך נישט גיין אין בית המדרש דאוונען, ער גייט נאך מיטן הוט, און דער חבר גייט שוין מיט א שטריימל, ער פארנעמט עם נישט. דאם זעלבע אינדערוואכן, ער גייט נאך מיטן תפילין בייטל, און יענער גייט מיט א גרויסע טלית בייטל. ער שעמט זיך צו גיין אין ביהמ"ד דאוונענען. האט מען אן עקסטערן בית המדרש אפילו פאר שבת. ער שעמט זיך. וואם זאל מען טוהן? דאם איז דאם מציאות. ער גייט נאך מיט א הוט און יענער גייט אזוי מיטן שטריימל.

האדמו"ר מוויזניץ: יענער גייט שוין מיט קינדער.

רבינו: יא. דאם צוברעכט אינעווייניג דעם מענטש, ס'איז א מציאות, מ'דארף זיך רעכענען מיט דעם. דאם איז וויל איך האב אן אחריות פון דעם בחור. אדער טאמער איז וויל איך וויל האבן א ישיבה, נו וואם גייט מיר אן וואם דער בחור שפירט.

האדמו"ר מוויזניץ: אז מ'האט אן אחריות פון א ישיבה דארף מען דן זיין דיני נפשות יעדן טאג. ביי די יונגלעך, ביי די בחורים, און אויך ביי די מיידלעך.

ונפרד רבינו ממנו בברכת הצלחה רבה

---

28 וז"ל שם: והנ"ל דהכתוב בא להורות דכל מי שנתמנה לפרנס ורועה על הציבור, ידוע ידע כי משמים אוקמי' לי' ולא למענו להתפרנס ולהיות ניזון מזה, כ"א תכלית הכוונה בזה למען עם ה' וצאנו, להורותם הדרך ילכו בו והמעשה אשר יעשון ואשר לא תעשינה, ולא כמו רועה הצאן שאין תכלית הכוונה של הרועה בשביל טובת הצאן, כ"א ליטול שכרו בשביל זה, וא"כ הוא רועה א"ע ולא את הצאן.

וז"ש כאן יפקוד ה' וגו' איש על העדה דייקא כלו' בשביל העדה, והמופת לזה אם לבו לשמים ולא בשביל עצמו ופרנסתו, אשר יצא לפניהם [במלחמה] ואשר יבא לפניהם במלחמה כפרש"י, כלו' אם יצא ויבא להלחם מלחמות ה' לפניהם ועמהם להעמיד הדת על תלה ומעמדה, ולא יחוש פן יהרסו הבנין אשר שמו אותו לראש עליהם ויקופח פרנסתו, ועז"א ולא תהי' עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, כלו' שהרועה צאן אין כוונתו להיות להם בשביל רועה כ"א לרעות א"ע כאמור.

ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע ב"נ איש אשר רוח בו, פרש"י כאשר שאלת שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, כנגד דייקא ולא להתחנף בשביל פרנסתו, והבן.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

עריכת שלחן הטהור ערב יום הקדוש שנת תשפ"ו לפ"ק

בקרב קהילתינו הק' בעיר וויליאמסבורג יצ"ו

הקב"ה רואה העבר וההוה והעתיד אחד, ובחסדו מצרף את הטוב העתיד, ועי"ז זוכים בדין

כלל ישראל גייט אדויס זכאי בדין ווייל הקב"ה איז מצדף אלע מעשים טובים פונעם עתיד

במה אקדם ואכף פני לא יקח שוחד, ובידי אין מעש ועל זאת לבי יפחד, אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד (סליחות לערב יוה"ק).

קען זיין אזוי, דער **זיידע ז"ל** זכותו יגן עלינו, אין **ייטב פנים** אין די ראש השנה תורות (מאמר אבני זכרון אות ל"א), זאגט א מליצה ישרה פאר כלל ישראל. ס'קומט דער יום הדין, און מ'איז דן יעדן איינעם אויף די מעשים. זאגט ער, ס'איז דא א **פרשת דרכים** (דרוש ד')[1], דער פרשת דרכים זאגט, אין מצרים האבן אידן נישט געהאט קיין זכיות, דער אייבערשטער האט זיי מצרף געווען דעם זכות מתן תורה פון שפעטער, 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה' (שמות ג', יב). איי, דער אייבערשטער האט געזען נאך זאכן ווי אם מ'האט געטון אין מדבר, וואס איז נישט געווען דער רצון פון באשעפער? דער חסד פון ה' יתברך, דער אייבערשטער איז מצרף נאר דעם טוב העתיד, און נישט דאס נישט גוטע פונעם עתיד.

זאגט דער זיידע ז"ל לפי זה[2], **וועז דער אייבערשטער איז דן א**

---

1 בפרשת דרכים: עלינו לשבח לאדון הכל, ורב טוב לבית ישראל, שהקב"ה אינו דן את האדם כי אם באשר הוא שם, ואף שעתיד לחטא לא יחשב ה' לו עון לפי זמנו, וגמולו ישיב בראשו לפי מקומו ושעתו. אבל לענין הטובה אינו כן, כי חפץ חסד הוא ומרבה להיטיב לאיש כמעשהו שעתיד לעשות ... וכן כשהיו ישראל במצרים ראה הקב"ה מה שעתידין לעשות, דכתיב (שמות ג' ז') 'ויאמר ה' ראה ראיתי' זו ראית מעשה העגל וכו', **אמר הקב"ה איני דנם לפי המעשים העתידים לעשות**, היינו דכתיב (שמות שם) כי שמעתי את צעקתם, אף על פי שידעתי מכאוביו. יודע אני כמה עתידין להכאיבני במדבר וכו', ואף על פי כן איני נמנע מלגאלם, היינו דכתיב (איוב י"א י"א) 'וירא און ולא יתבונן', עד כאן. נמצינו למדין, **שאף שיודע ה' שעתידין לחטא אינו נמנע מלהיטיב עמהם, לפי שאינו דן את האדם אלא בשעתו**. ויש לדקדק על זה ממאי דאמרינן בשמות רבה (ג' ד') וזה לשונם 'מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל' (שמות ג' י"א). אמר לפניו, רבונו של עולם, איך אני יכול לכנס למקום הורגי נפשות וכו', 'וכי אוציא את בני ישראל' מה זכות יש בידם שאוכל לגאלם. אמר לו הקב"ה (שם פסוק י"ב) 'כי אהיה עמך', **ומה שאמרת מה זכות יש בידם, 'בהוציאך את העם תעבדון את האלקים על ההר הזה'** (שם). **הוי יודע, שבשביל התורה שהם עתידים לקבל הם נגאלים**. עד כאן. **הרי מוכח ממאמר זה שהקב"ה דן את האדם על העתיד**, שאף שלא היו ראויים לגאלה גאל אותם בשביל שעתידים לקבל התורה, והיכי קאמר שאינו דן את האדם אלא בשעתו. אך התירוץ לזה הוא מבואר, **שבכלל רחמיו וחסדיו יתברך שהוא מתנהג עם בריותיו הוא זה, שאם עתידים להיות צדיקים הוא מסתכל בעתיד ומיטיב עמהם, אך אם עתידים לחטא אינו מסתכל במה שעתידים לחטא, ואינו דן את האדם אלא בשעתו**. והיינו דכתיב (איוב שם) 'וירא און ולא יתבונן', **דוקא 'און לא יתבונן', אבל מה שעתידים להיטיב יתבונן**. ומשום הכי נסתכל במה שעתידין לקבל את התורה וגאלם, ולא נסתכל במה שעתידין לחטא במדבר, לפי שלהרע אינו דן את האדם אלא בשעתו, וכו'.

2 בייטב פנים: 'יחרד ה'איש ו'ילפת ה'אדם בשומו אל לבו מאמרם ז"ל סוף פרק קמא דקדושין (מ.) 'לעולם יראה אדם עצמו כאלו חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה' ... והן היום יעמוד כל איש במשפט לפני צור עולמים ב"ה החוקר לב ובוחן כליות, יודע כל מעשיו ותנועותיו דיבוריו ומחשבותיו, **מה מאוד יתאונן אדם חי איך להבל ולריק כלו ימיו ושנותיו, כי יקום קל וכי יפקוד מה ישיבנו, ולא בשביל עצמו בלבד יתאונן על חטאיו אשר עבר ופשעיו אשר גבר, כי אם גם בשביל בניו וביתו וכל קהל עדת ישראל וכל העולם כולו** ...

מענטש, איז דער אייבערשטער מצרף די מצות וואס ער האט, ער איז אבער מצרף צו דעם אלע מצות וואס ער וועט טון אין עתיד. נישט נאר וואס ער וועט טון, זיינע קינדער, זיינע אייניקלעך אין שפעטערדיגע דורות, אלעס איז מצטרפים לטובה. איי, אז מ׳קוקט אויפן עתיד, זעט מען דאך אנדערע זאכן אויכעט? אבער אנדערע זאכן קוקט נישט דער אייבערשטער. **ממילא וועט נתרבה די זכיות, גייט מען ארויס זכאי ביום הדין.** אזוי זאגט דער זיידע ז״ל אין ייטב פנים, ער זאגט א מליצה ישרה פאר אידישע קינדער.

׳יהי רצון שירבו זכיותינו׳ דלעתיד

אונז האב מיר אמאל געטייטשט ׳יהי רצון שירבו זכיותינו׳, דאס איז די תפילה, **ס׳זאל נתרבה ווערן די זכיות, אז דער אייבערשטער זאל מצרף זיין די זכיות פון די עתידות**[3].

שם הוי״ה ווייזט אז דער עבר הוה און עתיד איז איינס, קען מען מצרף זיין דעם טוב העתיד

דער זיידע ז״ל דער **ישמח משה** זי״ע אין תהלים - אין תפילה למשה (מזמור כ״ה פסוק י׳)[4], רעדט ער פון דעם ענין - פון דעם פרשת דרכים או דער אייבערשטער איז מצרף דעם טוב העתיד. ס׳איז דאך נאכנישט דא, וואס הייסט ער איז מצרף דעם טוב העתיד? זאגט ער, דער מקור פון דעם פרשת דרכים איז די מדת שם הוי״ה, די מדת שם הוי״ה ווייזט ׳היה הוה ויהיה׳, או דער עבר מיטן הוה מיטן עתיד איז אלעס איינס. ממילא, אויב דער עבר מיטן הוה מיטן עתיד איז איינס, איז דאך דאס וואס גייט זיין אינעם עתיד, איז דאך שוין ווי ס׳איז שוין יעצט. ממילא איז דער אייבערשטער מצרף דעם טוב העתיד.

מיט דעם טייטשט ער (תהלים כ״ה י׳-י״א) ׳למען שמך ה׳׳ מיט דעם נאמען פון שם הוי״ה - טייטשט ער לדרכו - ׳וסלחת לעוני כי רב הוא׳. ער טייטשט עס אויס לדרכו.

׳למען שמך ה׳׳ דורכן מצרף זיין דעם עתיד, ׳וסלחת לעוני כי רב הוא׳ ווייל ס׳איז נתרבה געוואָרן די זכיות

לדרכינו קען זיין מיט דעם מליצה ישרה פונעם זיידן ז״ל דער ייטב פנים, **׳למען שמך ה׳׳, וואס דער עבר מיטן הוה מיטן עתיד איז אלעס איינס, קומט אויס, קען מען דאך מצרף זיין די מצות פונעם עתיד, פון אים און פון זיינע קינדער, וועט דאך נתרבה די זכיות, ׳וסלחת לעוני כי רב הוא׳, ווייל**

הנה שפתי לא אכלא את אשר בלבבי לשית עצות להטות אחרי רבים לזכות ולא תהיה אחרי רבים לרעות, והוא על פי דאיתא במדרש ... ופירש ... עי״ש בפרשת דרכים. **ולא מבעיא כי הקב״ה מצרף מה שעתיד אדם בעצמו להטיב, אלא אפילו זכות דורותיו**, כדמצינו במדרש ... והנה כי כן נאמר אליו יתברך **״אנא ה׳ כל תשא עון וקח טוב המעשים הטובים שבידינו מימי קדם, והמעשים הטובים אשר אנחנו עתידים להטיב בימים הבאים, אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו עד סוף כל הדורות חזו לאצטרופי לטובה, ולא תסתכל ברע העתיד״**. כי אם כה עשה יעקב אבינו ע״ה והסתכל בטוב העתיד ולא ברע, יתר מרעהו צדיק כל שכן הבורא ית׳׳ש הצופה ומביט עד סוף כל הדורות להטיב ולא להרע, **ואם ככה אתה עושה יציץ ופרח ויגמול שקדים לשקוד על הטובה, כי בוודאי על דרך זה ירבו זכיותינו כיון שזכות העתיד מצטרף עם של עתה ולא חוב העתיד, ממילא איכא רובא זכות, וכדאים אנו לצאת זכאי** [ועייי״ע שם באריכות נפלא].

3 זה לשון כ״ק מרן רבינו שליט״א בעריכת שלחן הטהור חמשה עשר בשבט תשפ״ה לפ״ק (לחזות בנועם גליון ד׳, אופן ד׳) אחר שהביא דברי הייט״פ: איך האב מיט דעם אמאל געטייטש, דאס איז פשט אין די תפלה ראש השנה אויף דער נאכט ׳יהי רצון שירבו זכיותינו׳, **וואס הייסט א תפלה ׳שירבו זכיותינו׳? איז דא זכיות איז דא, אויב ס׳איז נישט דא, וויי אזוי?**

׳יהי רצון׳ אז ס׳איז דער רצון - ס׳וועט זיין אן עת רצון אז דער אייבערשטער וועט מצטרף זיין די זכיות פון די דורות העתידות, ממילא וועט זיין ׳ירבו זכיותינו׳.

4 בתפלה למשה: ׳כל ארחות ה׳ חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו, למען שמך ה׳ וסלחת לעוני וגו׳׳ (תהלים כ״ה י׳-י״א), והנה באומות העולם החסד מגרש את האמת, דהיינו החסד שהוא לפי שעה בעוה״ז מגרש את האמת שהוא נצחי שהוא עוה״ב, כאמור (דברים ז׳ י׳) ׳ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו׳, וכתרגומו, אבל לשומרי בריתו מנהגו של ית׳׳ש להשפיע חסד עוה״ז בכדי להגיע להאמת שהוא עוה״ב, ׳דאם אין קמח אין תורה׳ (אבות פ״ג י״ז) וכן חולי הגוף ח״ו מבטל מעבודת השי״ת, **ושמא תאמר במה יכופר עון כיון שישפיע טוב עוה״ז ועוה״ב, אמנם יובן עפ״י שהאריך הפרשת דרכים** (דרוש ד׳) **בראיות, דלרעה אין דנין את האדם על שם סופו, אבל לטובה דנין את האדם ע״ש סופו**, והנה לפי שכבר ביארתי בדרושים (עי׳ ישמח משה בהפטרת פרי שמות) דכל ישראל עתידין לשוב קודם ביאת המשיח בתשובה תתאה עכ״פ, ולאחר ביאת המשיח בתשובה עליונה, א״כ לפי זה ראוי לדון אותם לטובה ע״ש סופם כאילו כבר שבו. **ושורש הדבר שראוי לדון אותם לטובה על שם סופן נצמח משמו הקדוש, כי שמו מורה ׳היה הוה ויהיה׳, והלא כל הדברים מלבד הרגע הראשון והרגע האחרון הוא היה הוה ויהיה תמיד בעת מציאתו, אבל בו ית״ש הוא באחדות השוה, דהוא ברא הזמן אבל אצלו אין זמן, ועבר והוה ועתיד אחד הוא, על כן מה שעתיד להיות כבר היה**, והבן.

ועפי״ז יתבאר התכת הפסוק הנ״ל ׳כל ארחות ה׳׳ הנהגת הבורא ית׳׳ש הוא ׳חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו וכו׳׳, ושמא תאמר במה יכופר עונם, **לזה אמר ׳למען שמך ה׳׳ המורה כי עבר ועתיד לפניו ית״ש אחד הוא, א״כ ראוי לדון ע״ש סופם, לכך ׳וסלחת לעוני׳ דהוי כאילו כבר שבו ׳כי רבה הוא׳ אף שרב הוא, מכל מקום אין לך דבר שעומד בפני התשובה והתשובה מכפרת בעד הכל**, והבן.

ס׳איז נתרבה געווארן די זכיות שטארק - אזוי ווי דער ייטב פנים זאגט[5].

׳בזכרי מלכות שם המיוחד׳ היה הוה ויהיה, ׳על זאת אני בוטח באומרים ה׳ אחד׳ אז פאר הקב״ה איז אלעס איינס

זאגט דער פייטן, ׳במה אקדם ואקף פני לא יקח שוחד, ובידי אין מעש׳. **מ׳קוקט זיך אן וויאזוי מ׳זעט אויס, ליידער, בעוונותינו הרבים ׳בידי אין מעש׳, האב מיר נישט קיין מעשים טובים. און אז מ׳האט נישט, ׳ובידי אין מעש׳, וויאזוי וועט מען אריסגיין זכאי? איז מען טאקע, ׳על זאת לבי יפחד׳, באימה ופחד.**

׳אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד׳ דעם שם הוי״ה, ׳על זאת אני בוטח באומרים ה׳ אחד׳. ׳ה׳ אחד׳ מיינט מען ׳אחד׳, דער עבר מיטן הוה מיטן עתיד איז איינס.

ה׳, שם הוי״ה ווייזט אויף היה הוה ויהיה, דאס איז ׳אחד׳ - דאס איז איינס. **ממילא אז ס׳איז איינס ׳היה הוה ויהיה׳ אזוי ווי דער זיידע ז״ל דער ישמח משה זאגט, קומט אויס וועדט דאך נתרבה די זכיות, אפילו מ׳האט נישט יעצט, אבער דער אייבערשטער וועט מצרף זיין די מעשים טובים פונעם עתיד, מ׳האפט דער עתיד וועט זיין גוט.**

׳והיה׳ אז מ׳איז מצרף דעם טוב העתיד, איז עס א ׳לשון שמחה׳

דער **זיידע ז״ל דער ישמח משה** זאגט אויף א פלאץ (פר׳ כי תבא דיבור הראשון)[6], ׳ויהי׳ איז א לשון צער, ׳והיה׳ איז לשון שמחה (מגילה י׳ ע״ב, אסתר רבה פתיחתא י״א)[7]. זאגט ער, ׳ויהי׳ איז אן עבר - וואס איז געווען, וואס איז געווען איז א לשון צער. ׳והיה׳ איז א לשון עתיד, איז א לשון שמחה.

׳והיה׳, **אז מ׳איז מצרף דעם עתיד, מ׳קוקט אויפן עתיד** - אז מ׳קוקט נאר אויפן עבר, איז טאקע א לשון צער, ׳ובידי אין מעש׳, אוודאי איז עס א לשון צער - ׳והיה׳ **ווייזט שוין אויפן עתיד, וואס דער אייבערשטער איז מצרף דעם עתיד, איז א לשון שמחה. ׳בזאת אני בוטח באומרים ה׳ אחד׳, מיט דעם האפט מען, מ׳פארלאזט זיך.**

׳עשה עמנו צדקה וחסד׳ דאס איז די חסד הוי״ה מצדף צו זיין דעם טוב העתיד

׳אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים׳, אויפן עבר האבן מיר נישט קיין מעשים, ׳עשה עמנו צדקה וחסד׳, די ׳חסד׳ וואס דער פרשת דרכים זאגט אז ס׳איז א חסד ה׳, ׳כי עם ה׳ החסד׳ (תהלים ק״ל ז׳), שם הוי״ה דאס איז חסד. ׳למען שמך ה׳׳, מצרף זיין דעם טוב העתיד.

דער טוב העתיד פון אונז - דער עתיד וואס א מענטש וועט מטיב זיין. **מ׳האפט דאך, יעדער איד האט אין די צייט א הרהור תשובה, מיט א קבלה טובה אויפן עתיד, ׳ויהי׳ וואס איז געווען איז טאקע לשון צער, אבער די ׳והיה׳ - דער עתיד, וועט זיין א שמחה, וועט זיין עבודת ה׳ אזוי ווי ס׳דארף צו זיין כראוי ויאות, דינען דעם הייליגן באשעפער, לערנען תורה, מקיים זיין מצות ה׳.**

ער, די קינדער, די איניקלעך, כולם חזו לאצטרופי לטובה, **ממילא אז ס׳וועט נתרבה די זכיות, ׳בזאת אני בוטח׳. אויף דעם האט מען בטחון צום אייבערשטן, דער אייבערשטער וועט ברוב רחמיו וחסדיו גומר זיין די חתימה לטובה פאר אלע אידישע קינדער.**

דער אייבערשטער זאל העלפן מ׳זאל זוכה זיין, גאנץ כלל ישראל בכלליות, ובפרטיות יעדער איינציגער איד, א גוט געבענטשט יאר, א לעכטיג יאר, א געבענטשט יאר, א שנת גאולה וישועה, זוכה זיין צו די גאולה שלימה בב״א.

---

5 הישמח משה פי׳ שהקב״ה ימחול אע״פ ׳כי רב הוא׳, שעוונותינו מרובים. ולדרך זו מבואר עפ״י הייטב פנים שהקב״ה ימחול כי הזכיות רבים הם, שנתרבו זכיותינו בצירוף טוב העתיד.

6 בישמח משה: ׳והיה כי תבא וגו״ (דברים כ״ו א׳), אמרו חז״ל [מגילה דף יו״ד (ע״ב), ופתיחתא דמגילת אסתר (אסתר רבה פתיחתא י״א)], כל מקום שנאמר ׳והיה׳ אינו אלא שמחה. נ״ל לפרש על פי מה שכתבתי להלן (שם ד״ה והיה כי תבוא הב׳) לפרש הפרשה על דרך מוסר התעוררת לתשובה, כי יש שני מיני עבדות, א׳, על דרך דכתיב (תהלים ק׳ ב׳) ׳עבדו את ד׳ בשמחה׳. ב׳, על דרך דכתיב (איכה ג׳ ל״ט) ׳מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו׳, ונאמר (יואל ב׳ י״ב) ׳שובו עדי בבכי ובצום ובמספד׳, כי אם חטא אדם לשמחה מה זו עושה, **ולפי זה ׳בבחינת עבר׳ יש יגון, אבל ׳בבחינת להבא׳ בסילוק העבר, אין העבדות רק כמו שמפורש בחינת שמחה**, והבן. והנה מבואר **בחובת הלבבות** (שער עבודת האלקים פי״ג ד״ה והחמישי) דחסידים אמיתים כל ימיהם בתשובה, כמו שמפורש (תהלים קיט קל״ה-קל״ו) ׳פניך האר בעבדך כו׳, פלגי מים כו׳׳. **והיינו כל מקום שנאמר ויהי [בחינת עבר], אינו אלא צער, והיה [בחינת להבא], אינו אלא שמחה.**

7 במס׳ מגילה: ׳ויהי בימי אחשורוש׳ (אסתר א׳ א׳), אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן, דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, **כל מקום שנאמר ׳ויהי׳ אינו אלא לשון צער**.

ובאסתר רבה: שמעון בר אבא בשם רבי יונתן אמר, כל מקום שנאמר ׳ויהי׳ משמש צרה ושמחה, אם צרה אין צרה כיוצא בה, אם שמחה אין שמחה כיוצא בה. אתא רבי שמואל בר נחמן ועבדה פלגו [פי׳ בעץ יוסף: עשה פשרה וחלוקה], **כל מקום שנאמר ׳ויהי׳ משמש צרה, וכל מקום שנאמר ׳והיה׳ שמחה**.

עריכת שלחן הטהור מוצאי יום הקדוש שנת תשפ"ו לפ"ק

בקרב קהילתינו הק' בעיר וויליאמסבורג יצ"ו

הקב"ה מברך את עמו ישראל בגשמיות וברוחניות גם יחד

לחיים, לחיים, לחיים. דער אייבערשטער זאל העלפן מ'זאל האבן אויסגע'פועל'ט א גוט געבענטשט יאר. א געבענטשט יאר בגשמיות, א געבענטשט יאר ברוחניות.

דער אייבערשטער זאל העלפן - ס'איז געווען א גרויסע מחלוקה צווישן די תלמידי בעל שם, וואס דארף מען קודם וואונטשן, צו דארף מען קודם וואונטשן גשמיות און דעמאלטס וועט קומען רוחניות. צו מ'זאל קודם וואונטשן רוחניות, און דערנאך זאל קומען גשמיות. א גרויסע מחלוקת פונעם רבי'ן פון לובלין מיטן קאזניצער מגיד[8] - ס'גייט זיין דער יארצייט יעצט ערב סוכות פונעם קאזניצער מגיד[9].

נו, איך האב אזוי אינזין געהאט, דער אייבערשטער איז א כל יכול. ביי א מענטש איז אזוי, ער קען נישט זאגן צוויי זאכן אויפאמאל, מוז ער זאגן איינס און נאכדעם די צווייטע, קען זיין א מחלוקה, קודם דאס און נאכדעם דאס. **דער אייבערשטער איז א כל יכול, און ער קען געבן ביידע, ביידע אויפאמאל.**

דער אויבערשטער זאל העלפן, ס'זאל קומען א גוט געבענטשט יאר, **גשמיות מיט רוחניות צוזאמען פאר אלע אידישע קינדער.** דער אויבערשטער זאל העלפן מיט אלעם גוטן.

דברות קודש – חלק א'

ע"י שיעקב אבינו קיבל הקידושין עבורינו זוכים למחילת עוונות ולפרנסה בשפע רב

ביי מתן תורה האט דער אייבערשטער מקדש געווען כלל ישראל מיט חופה וקידושין

'יצו ה' חסדו למען יעקב עבדו' (נוסח המבדיל למוצאי יוה"ק).

איך האב געקלערט אזוי, שטייט אין **בינה לעתים** (דרוש מ"ב)[10], בשעת מתן תורה איז געווען חופה וקידושין פון קודשא בריך הוא מיט כלל ישראל, 'כפה עליהם הר כגיגית' (שבת פח.)[11], דאס איז געווען די חופה.

מ'זאגט טאקע ביי יעדע חתונה, מאכט מען א ברכה 'מקדש

---

8 בקונטרס אהל משה שבספר היחס מטשערנאביל הביא מאמר מהרה"ק ר' משה מרדכי מטוריסק לובלין ז"ל שאמר בחג השבועות שנת תרפ"ד, וז"ל בתו"ד: שמעתי בשם אא"ז **אדמו"ר הק' המגיד מטוריסק זלה"ה**, שאמר שיש מחלוקת בין **המגיד מקאזניץ זלה"ה** ובין **הרבי מלובלין זלה"ה** בענין בקשת הצדיק מהשי"ת, שהמגיד מקאזניץ אמר **שבתחילה צריך הצדיק לבקש מהשי"ת על רוחניות ואחר כך יבקש על גשמיות**, ושיטת הרבי מלובלין זלה"ה להיפוך **שבתחילה יבקש על גשמיות ועל ידי זה יוכל לבוא לידי רוחניות, כי לא יוכל אדם לבוא לידי רוחניות אם לא יהיה קודם גשמיות כמובן**.

[ועיי"ש שכתב: ושמעתי על זה בשם אא"ז הקדוש וכו' המגיד מטוריסק זלה"ה שאמר, שבנערותו היה סבור כדעת המגיד מקאזניץ זלה"ה הנ"ל, ובזקנותי חזרתי לסבור כדעת הרבי מלובלין זלה"ה הנ"ל, וסיים בסוף דבריו בזה"ל, **רבש"ע 'משיב הרוח', היינו שאם אתה רוצה שתהיה הרוחניות במשיכת נפש, אז העצה לזה 'מוריד הגשם' שתושיע להם בתחילה בגשמיות, וממילא תהיה להם רוחניות בשלימות**, והראיה לזה מצינו בתהלים (ק"ה ל"ז) 'ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל', כלומר **שהשפיע להם בתחילה כסף וזהב היינו גשמיות, ואז 'אין בשבטיו כושל'**.]

9 ועי' לקמן בהדברות קודש (חלק ב'), שהוסיף כ"ק מרן רבינו שליט"א שנחלקו בזה **הרה"ק בעל התניא זי"ע** עם **הרה"ק ר' מאטעלע מטשערנאביל זי"ע**, עיי"ש.

10 בבינה לעתים: לא היו ימים טובים לישראל ראויים להפליג בהם השמחה כל כך כחג השבועות המקודש הזה, **אשר בו בשם ה' קל עולם נגמר הזווג המבורך בין החתן המרומם על כל ברכה ותהלה יתעלה שמו לעד, ובת זוגו כנסת ישראל אלקים יכוננה. ויום זה של מתן תורה הוגבל לזה החתון**, כדבריהם ז"ל (במדבר רבה י"ב ח') 'ביום חתונתו' זה סיני חתונים היו, שנאמר (שמות י"ט י) 'וקדשתם היום ומחר', 'וביום שמחת לבו' זה מתן תורה שנאמר (שמות ל"א י"ח) 'ויתן אל משה ככלותו' ככלתו כתיב ... **שמחת קדושין לחודה והיא הקריבה לסיני שלא היו אלא חתונים דהיינו קדושין**, כאומר 'וקדשתם היום ומחר' ... **מתן תורה היה היחוד הבא ע"י החופה** ... **ומאז נכנסנו לחופה עמו ונתיחדנו לאשתו נהג עמנו בהלכות חתן עם כלתו בכל הדברים המתיחסים בין איש לאשתו** ... אני אומר כי שמא בא הרמז בזה למה שנדע משרשי הדינים (שרש"ע אה"ע סי' ס"ט) **שהבעל כשישא אשה יתחייב לה תכף ומיד בי' דברים**, שהם שאר כסות ועונה מן התורה רפואתה ופדיונה וכו'.

11 במס' שבת: 'ויתיצבו בתחתית ההר' (שמות י"ט י"ז) אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, **מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם**. אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעא רבה לאורייתא.

עמו ישראל על ידי חופה וקידושין, דער אייבערשטער - קודשא בריך הוא איז געווען דער חתן כביכול, און ער האט מקדש געווען כלל ישראל מיט חופה וקידושין (יש"ש כתובות ז: ד"ה מאי, ומהרש"א בחידושי אגדות שם ד"ה פירוש ברכת)[12].

איז כלל ישראל געווארן אין א בחינה פון אן אשה לבעלה. אזוי זאגט דער בינה לעתים.

יעקב אבינו האט מקבל געווען די קידושין פאר כלל ישראל בעל כרחה

נאר, ס'איז דאך באקאנט אז מתן תורה איז געווען בכפיה (גמ' שבת שם). און אויב ס'איז געווען בכפיה, ווייסט מען דאך (קידושין ב:, וכן נפסק באה"ע סי' מ"ב סעיף א)[13] אז קידושין קען נישט זיין בעל כרחה, קידושין מוז זיין מדעתה, און אויב ס'איז געווען בעל כרחה, איז דאך די קידושין נישט חל געווען. איז וויאזוי איז חל געווארן די קידושין?

שטייט אין ספרים (נחלת בנימין מצוה כ"ו אות ז')[14], ביי מתן תורה שטייט (שמות י"ט ב') 'ויחן שם ישראל נגד ההר' [ומבואר במדרש (הובא ברבינו בחיי פר' יתרו שם)[15] יעקב אבינו איז געקומען צו מתן תורה.

'יעקב אבינו לא מת' (מס' תענית דף ה:)[16], איז יעקב אבינו דער טאטע פון כלל ישראל, און כלל ישראל איז אזוי ווי א טאכטער פון יעקב אבינו. און דער דין איז אז אן אב קען מקבל זיין קידושין פאר די טאכטער בעל כרחה (כתובות דף מו:).

איז יעקב אבינו געקומען צו מתן תורה, יעקב אבינו האט מקבל געווען די קידושין, אזוי איז חל געווארן די קידושין אפילו בעל כרחה. אזוי שטייט.

כלל ישראל האט א דין אשה לבעלה אזן מ'איז פטור צו באצאלן אויף אן עבידה, אזן הקב"ה איז מחיוב בפרנסה

יעצט איז אזוי, שטייט אין **חיד"א** אין **ראש דוד** (פרשת צו)[17],

---

12 במס' כתובות (ז:) איתא: תניא אידך, מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, וברכת ארוסין בבית הארוסין. ברכת הארוסין מאי מברך, רבין בר רב אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי, 'ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין', **רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה, 'ברוך אתה ה', מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין'**. ובפשטות הביאור הוא כמבואר שם בראי"ש (פי"א הי"ג): **וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו וכו'**, אמנם גדולי האחרונים רמזו בו ענין קידושי הקב"ה לעמו ישראל.

וז"ל המהרש"ל בישו"ש: מאי מברכין ... והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקדושין ... **גם יש בו שבח ודוגמא למתן תורה, שהקב"ה קידש לישראל בקדושי התורה שהיא 'מורשה'** (דברים ל"ג ד') **אל תקרי מורשה אלא מאורסה** (ברכות נז:), **וענן על ההר כעין חופה וישראל זכו לאותה קדושה**.

וז"ל המהרש"א: א"נ שיש לפרש דמסיים בה הכי, **על פי מ"ש בכמה דוכתין דמיון ישראל לגבי הקב"ה כאשה לבעלה, וז"ש דהוא מקדש לו ג"כ עמו ישראל בדוגמא זו בקדושין שהיא נתינת התורה** כמ"ש אל תקרי מורשה אלא מאורסה (ברכות נז:), **ובחופה הוא יחוד שכינתו במקדש עמנו**, וכמו שדרשו (תענית שם) 'ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה יום שנתחנך המשכן' ודו"ק.

ועי"ע באריכות **בהפלאה** (שם), ובפתיחה לספר **המקנה** עמ"ס קידושין, ובשו"ת **בית אפרים** (הקדמה לחלק אה"ע).

13 בשו"ע: **אין האשה מתקדשת אלא לרצונה, והמקדש אשה בעל כרחה אינה מקודשת**.

14 בנחלת בנימין: ...העמיד הקב"ה את יעקב במתן תורה,

כמאמרם ז"ל (הובא ברבינו בחיי שמות י"ט ב') ויחן ישראל נגד ההר' (שמות י"ט ב') ישראל סבא ... עוד טעם לשבח אפשר לומר אהעמדת ישראל סבא במעמד הר סיני, הואיל וישראל נתקדשו בכפיית ההר (שבת פח.), ואשה בעל כרחה אינה מתקדשת, דלכך תנא התנא (קידושין ב.) האשה נקנית, מדעתה אין בעל כרחה לא (שם ב:), ומשום הכי היה יעקב אביהם באותה מעמד, ואביה מקדשה בעל כרחה דהתורה זכתה לו (כתובות מו:) [וע"ע המשך דבריו לקמן].

15 ברבינו בחיי: ודרשו רבותינו ז"ל 'ויחן שם ישראל נגד ההר' **ישראל סבא**.

16 במס' תענית: רב נחמן ורבי יצחק הוו יתבי בסעודתא. אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק, לימא מר מילתא. אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן, אין מסיחין בסעודה, שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה. בתר דסעוד אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן, **יעקב אבינו לא מת**. אמר ליה וכי בכדי ספדו ספדניא וחנטו חנטייא וקברו קברייא. אמר ליה מקרא אני דורש, שנאמר (ירמיה ל' י') 'ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים', **מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים**.

וז"ל הנחלת בנימין שם בהמשך דבריו: **וכל הא דכתיבנא, היינו למאן דאמר 'יעקב לא מת' ואכתי לא יצאת מרשות אביה**, אבל למאן דס"ל יעקב מת דהכי בכדי ספדו ספדיא וחנטו חנטיא, מיתת אב הוציאם מרשות אב לגמרי ולא הועיל הוא יתברך מידי בהעמדת יעקב לשם וכו'.

17 בראש דוד: הנה המפרשים כתבו, דלפום ריהטא היה מקום פיטור לישראל על חטאתם, כי הנה אנן בדידן שומרי תורה ומצות, והקב"ה שומר ישראל, ואם חטאנו במצות הו"ל כדין שמירה בבעלים שהוא פטור, אבל לפי האמת הכל הוי פשיעה בבעלים וחייב, זהו תורף דברי המפרשים. וכבר

ער זאגט א מליצה ישרה אויף כלל ישראל אפילו חלילה מ׳זינדיגט, ס׳איז דא אן הלכה, א פרוי אין שטוב טוט ארבעט, מ׳זאל זיך פארשטעלן זי וואשט געשיר, און זי צוברעכט א טעלער - א טייערע טעלער צוברעכט זיך. זאגט דער מאן "האסט עס צובראכן, דו דארפסט באצאלן, אז עמיצער איז א מזיק דארף מען באצאלן". דער **רמב"ם** (הל׳ אישות פכ"א ה"ט)[18] פסק׳נט אז א פרוי האט צובראכן - בשעת די ארבעט האט זי עפעס מזיק געווען, זי האט צובראכן עפעס אין שטוב, איז זי פטור צו באצאלן, אזוי זאגט ער.

קומען די אחרונים (חלקת מחוקק סי׳ פ׳ סקכ"ט, ובית שמואל שם סקכ"ג)[19] און זאגן, אפילו נישט בשעת די ארבעט, נאר א פרוי אין שטוב, אז זי צוברעכט איז זי אלעמאל פטור. א פרוי אין שטוב אז זי צוברעכט - אומווילנדיג האט זי צובראכן, איז זי פטור.

ממילא זאגט ער, **וועז א איד איז חוטא, איז ער פוגם בשמי מעל, ס׳מאכט א חורבן אויבן אין הימל, פארשידענע ענינים, ׳הנזקין שמין בעידית׳** (גיטין מח.)[20]. **אבער אזוי ווי כלל ישראל האט א דין ווי אן אשה לבעלה, ממילא אפילו זי האט מזיק געווען בשמי מרום מיט אן עבירה, איז מען פטור צו באצאלן.** אזוי זאגט דער חיד"א - אין ראש דוד זאגט ער אזוי.

חוץ פון דעם איז דא א דין (אה"ע סי׳ ס"ט סעיף א-ב)[21], א מאן איז מחויב צו געבן פרנסה פארן ווייב[22].

וויבאלד יעקב אבינו האט מקבל געווען די קידושין, איז ׳חטאותינו הוא ימחול׳ און ׳זרענו וכספנו ירבה כחול׳

יעצט, אויב די קידושין איז חל, איז דער מאן מחויב צו געבן פרנסה. אויב די קידושין איז נישט חל, דארף מען נישט געבן.

אזוי ווי יעקב איז געקומען צו מתן תורה, ס׳איז טאקע געווען בעל כרחה, אבער יעקב האט מקבל געווען די קידושין פאר כלל ישראל, איז כלל ישראל מקודשת געווארן. אז זי איז מקודשת געווארן האט זי א דין ווי אשה לבעלה.

איז דא צוויי מעלות. איז דא איין מעלה, **טאמער מ׳צוברעכט - מ׳מאכט עפעס חרוב, איז מען פטור צו באצאלן, אזוי ווי דער רמב"ם פסק׳נט.** און איינס, **דער מאן איז מחויב צו געבן פרנסה, מ׳דארף דאך געבן פרנסה פארן ווייב.**

׳המבדיל בין קודש לחול׳, צוויי זאכן, ׳חטאותינו הוא ימחול׳, און ׳זרענו וכספנו ירבה כחול׳, צוויי זאכן. פארוואס איז מען זוכה צו די ביידע זאכן?

׳יצו ה׳ חסדו למען יעקב עבדו׳, למען יעקב אבינו, יעקב אבינו איז געקומען צו מתן תורה, יעקב אבינו האט מקבל געווען די קידושין, **ממילא אז יעקב אבינו האט מקבל געווען די קידושין איז כלל ישראל געווארן אן אשה לבעלה, איז דא צוויי הלכות, איינס אויב מ׳האט מזיק געווען בעולמות העליונים איז ׳חטאותינו הוא ימחול׳, מ׳דארף מוחל זיין, ס׳איז פארפאלן, צובראכן איז צובראכן, מ׳דארף מוחל זיין. די צווייטע, ׳כספנו ירבה כחול׳, דער אייבערשטער איז א רייכער מאן**[23]**, און ער האט וויפיל ער דארף - וויפיל ער ווייל, ער ׳קען געבן׳, און ער ׳דארף צו געבן׳, און ער ׳וועט אי"ה**

שמעתי אחד מאוהבינו שרצה להוסיף בהקדמה זו במ״ש הרמב״ם פרק כ״א דאישות (ה״ט) ׳האשה ששברה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה, ואין זה מן הדין אלא תקנה שאם אין אתה אומר כן אין שלום בתוך הבית לעולם׳, וכתבו האחרונים דאפי׳ אם אינו בעת מלאכותיה פטורה, וא״כ אף למאן דאמר (ב״מ צה.) פשיעה בבעלים חייב, **כיון שיש לנו דין אשה ובעלה יש מקום זכות דמצד התקנה אנו פטורים משום שלום הבית**, אלו דבריו נר״ו [וכן הביא שם בפר׳ קרח, ובפר׳ נצבים וילך, ובדבש לפי (מערכת ש׳ אות כ״ב)].

18 פסק הרמב״ם: **האשה ששברה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה**, ואין זה מן הדין אלא תקנה שאם אין אתה אומר כן אין שלום בתוך הבית לעולם אלא נמצאת נזהרת ונמנעת מרב המלאכות ונמצאת קטטה ביניהם.

19 על דברי המחבר (סי׳ פ׳ ס״ק ז) שפסק: האשה ששברה בעת שעשתה מלכותיה בתוך ביתה פטורה, כתב החלקת מחוקק: משמע קצת שאם שברה שלא בשעת מלאכה חייבת, אבל לשון הירושלמי (כתובות פ״ט ה״ד) שהביא המגיד משנה בפרק כ״א מהלי׳ אישות (ה״ו) הוא סתם, **האשה ששברה כלים בתוך הבית פטורה, משמע אפילו שלא בשעת מלאכה**.

20 ועי׳ **בשארית יעקב** (פר׳ אחרי דף ל״ב ע״ד), **ובתהלים תפלה למשה** (מזמור ק״י פסוק ו) שהחוטא דינו כמזיק וחייב בעידית, עי״ש.

21 פסק המחבר: **כשנושא אדם אשה מתחייב לה בעשרה דברים**, וזוכה בה בד׳ דברים אפי׳ לא נכתבו. אלו הן הי׳ דברים, **מזונותיה, וכסותה, ועונתה, ועיקר כתובתה, ורפואתה, ולפדותה אם נשבית, וקבורתה, ולהיות נזונת מנכסיו**, וכו׳.

22 וכן מבואר בבינה לעתים הנ״ל (ולבקר בהיכלו אות 10י).

23 ופסק המחבר (שם סי׳ ע׳ ס״ק ג): **וכמה מזונות פוסקים לאשה**, לחם שתי סעודות בכל יום, ופרפרות לאכול בה הפת, ושמן לאכילה ולהדלקת הנר ... **במה דברים אמורים בעני שבישראל, אבל אם היה עשיר הכל לפי עשרו.**

געבן׳. ממילא וועט זיין ׳חטאותינו הוא ימחול, זרענו וכספנו ירבה כחול׳.

ממילא וועט זיין, דער אייבערשטער זאל העלפן, ס׳קומט א נייע יאר, **א יאר מיט אסאך געלט, ס׳וועט זיין גרויס שפע, ס׳וועט אי״ה זיין ׳זרענו וכספנו ירבה כחול׳, אידן וועלן ווערן געהאלפן ס׳זאל זיין מיט גרויס שפע.**

דברות קודש – חלק ב׳

מיעקב אבינו מוכח שיש להקדים הברכה על עניני גשמיות וממילא יבוא הברכה ברוחניות

מחלוקת הצדיקים צו מ׳זאל וואונטשן קודם גשמיות אדער קודם רוחניות

פריער האט מען גערעדט (לעיל בברכת לחיים), איך האב אזוי אינזין געהאט אזוי, השפעות גשמיות מיט השפעות רוחניות [איזה מהם יש להקדים].

מוצאי שבת פארציילט מען א מעשה, אבער מ׳מעג מוצאי יום כיפור אויך פארציילן א מעשה. ס׳האט זיך משדך געווען - דער **תניא** האט זיך משדך געווען מיט **רבי מאטעלע טשערנאבלער**, ר׳ מאטעלע טשערנאבלער׳ס א זון - ער האט געהאט א זון וואס האט געהייסן **ר׳ יעקב ישראל**, אונז זעמיר אייניקלעך פון אים[24], אזוי זעמיר אונז טשערנאבלער אייניקלעך, און דעם תניא׳ס אייניקלעך. ר׳ יעקב ישראל טשערקאסער איז געווארן אן איידעם ביים תניא׳ס זון - ביים מיטעלען רבי׳ן וואס איז געווען דעם תניא׳ס זון.

און דער שידוך איז געווען אין טשערנאביל ביי ר׳ מאטעלע טשערנאבלער אין שטוב, דער תניא איז געווען אין טשערנאביל ביי אים, מ׳האט זיך דארט משדך געווען. דער תניא איז געווען א זיידע, און ר׳ מאטעלע טשערנאבלער איז געווען דער טאטע פונעם בחור - פונעם יונגל, ער איז נאך געווען א קליין יונגל.

מ׳האט געשלאסן דעם שידוך, און די צוויי מחותנים האבן זיך אראפגעזעצט ביים טיש, מ׳האט זיך געוואונטשן לחיים.

איינער האט געזאגט[25] **״דער אייבערשטער זאל העלפן, די זיווג זאל עולה יפה זיין, ס׳זאל זיין גרויסע השפעות בגשמיות וברוחניות״**. דער אנדערער האט געזאגט **״ניין״** - דער אנדערער האט געוואונטשן **״דער אייבערשטער זאל העלפן, גרויסע השפעות ברוחניות ובגשמיות״.**

איז געווארן א מחלוקה וואס מ׳דארף קודם זאגן, צו דארף מען קודם זאגן גשמיות, צו דארף מען קודם זאגן רוחניות. אזוי איז געווארן א מחלוקה צוויישן די צוויי צדיקים אזוי.

האט מען זיך אנגערופן און געבראנגט א ראיה פון יעקב אבינו. יעקב אבינו האט געזאגט (בראשית כ״ח כ׳) ׳אם יהיה אלקים עמדי [וגו׳] ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש [וגו׳] והיה ה׳ לי לאלקים׳, **האט יעקב אבינו געזאגט קודם גשמיות און נאכדעם רוחניות. אזוי האט ער געזאגט אז יעקב אבינו האט אזוי געזאגט.**

האט ער געזאגט **״יעקב אבינו״ס גשמיות, איז דאך געווען לויטער רוחניות״** [ואם כן אין ללמוד ממנו]. זאגט ער **״יא אמת, אבער זיין רוחניות איז דאך געווען נאך העכער״.**

מ׳הייבט אן מיט תפילות בגשמיות ׳זרענו וכספנו ירבה כחול׳, אזוי ווי יעקב אבינו האט געפסק׳נט

בקיצור, **פון יעקב אבינו קען מען זיך פושט זיין אז קודם גשמיות און נאכדעם רוחניות.** ׳זרענו וכספנו ירבה כחול׳, ס׳הייבט זיך אן מיט ׳זרענו וכספנו ירבה כחול׳. פארוואס מיט דעם הייבט זיך עס אן? עס דארף זיך אנהייבן מיט רוחניות?

׳יצו ה׳ חסדו למען יעקב עבדו׳, למען יעקב אבינו, יעקב אבינו האט געזאגט ׳ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש והיה ה׳ לי לאלקים׳, זעט מען, **יעקב אבינו האט אזוי געפסק׳נט, אז מ׳וואונטשט אן פאר אידן דארף מען וואונטשן, דער אייבערשטער זאל העלפן ס׳זאל זיין א גרויסע שפע, ס׳זאל אראפקומען השפעות גשמיות, אז ס׳וועט זיין גוט פאר אידן בגשמיות, וועט זיין גוט פאר אידן ברוחניות**[26].

דער אייבערשטער זאל העלפן השפעות טובות **בגשמיות וברוחניות** פאר אלע אידישע קינדער.

---

[24] סדר היחוס למעלה בקודש: רביה״ק בעל **ברך משה** זי״ע, בן הרה״ק בעל **עצי חיים** זי״ע, חתן הרה״ק ר׳ **שלום אליעזר מראצפערט** זי״ע, חתן הרה״ק ר׳ **מרדכי דוב מהארנאסטייפל** זי״ע, בן הרה״ק ר׳ **משולם זושא מטאלמאש** זי״ע, חתן הרה״ק ר׳ **ישראל יעקב מטשערקאס** זי״ע.

[25] היינו בעל התניא, כידוע שבחב״ד היו מקדימים גשמיות לרוחניות, וכן הובא סיפור זו בקונטרס **דברי צדק** שהוציא לאור הרה״ג ר׳ אברהם חיים נאה ז״ל (דף ל״ח).

[26] כמבואר לעיל (בברכת לחיים) שהרה״ק מלובלין אמר: **קודם דארף מען וואונטשן בגשמיות, און דעמאלטס וועט קומען רוחניות**. ועיי״ש בולבקר בהיכלו.

נדפס ברשות וועד להוצאת ספרי כ״ק מרן רבינו שליט״א
תשו״ח לחברי מערכת ׳לחזות בנועם׳
שהמציאו לנו את הד״ת מסודר ומוגה באופן נעלה

זכות הגליון
בשבוע זו נתנדב ע"י

ידידינו הרבני הנגיד הנכבד,
רודף צדקה וחסד

מו"ה שלו' יצחק
וויינבערגער הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בקרית יואל יע"א

לע"נ אמו האה"ח מרת אסתר מלכה
ב"ר מרדכי ע"ה

נלב"ע ט' תשרי תשפ"ב לפ"ק

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לרב תענוג ונחת דקדושה,
במידה טובה מרובה וגדושה,
עם כל ברכאן דנפישא

Central Cong. Yetev Lev
D'Satmar

קהל יטב לב
ד'סאטמאר

Cental Office: 58 Lee Ave. Brooklyn NY 11211

Tel. 718-302-6720 / Fax. 718-486-2473

בית המדרש הגדול 13 14 Hopper St.

בית המדרש בית גרחם חב 285 Marcy Ave.
בית המדרש אד ישראל אלימלך 55 Rutledge St.
בית המדרש ויאל משה 141 Ross St.
בית המדרש ישמח משה 322 Rutledge St.
בית המדרש דברי יאל 161 Harrison Ave.
בית המדרש לב אדרן 75 South 8th St.
בית המדרש בנין בראך 814 Bedford Ave.
בית המדרש בנין געלבשטיין 553 Marcy Ave.
בית המדרש בית מנחם צבי 242 Wallabout St.
בית המדרש בדך משה 164 Skillman St.

בס"ד

ויום טוב היי עושה בצאתו בשלום מן הקודש

הננו בזה להודיע לכל אנשי שלומינו היקרים הע"י, אשר

עריכת
שלחן הטהור
של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

במוצאי יום הקדוש

יתקיים בעז"ה

בהיכל בית המדרש הגדול

בשעה 10:45

בשירה וזמרה
בתופים ובמחולות

יחד כל הקהל הקודש
זקנים עם נערים

אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוקיו

הנהלת הקהלה

נ.ב. בעז"ה יהי' מוכן סעודת יו"ט בהרחבה להאורחים החשובים.

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה'

מקראי קודש

להתעלות ולהתרומם במועדי קודש
ברוב עם הדרת מלך

בית המדרש הגדול
דקהל יטב לב ד'סאטמאר
ווילליאמסבורג י"ו